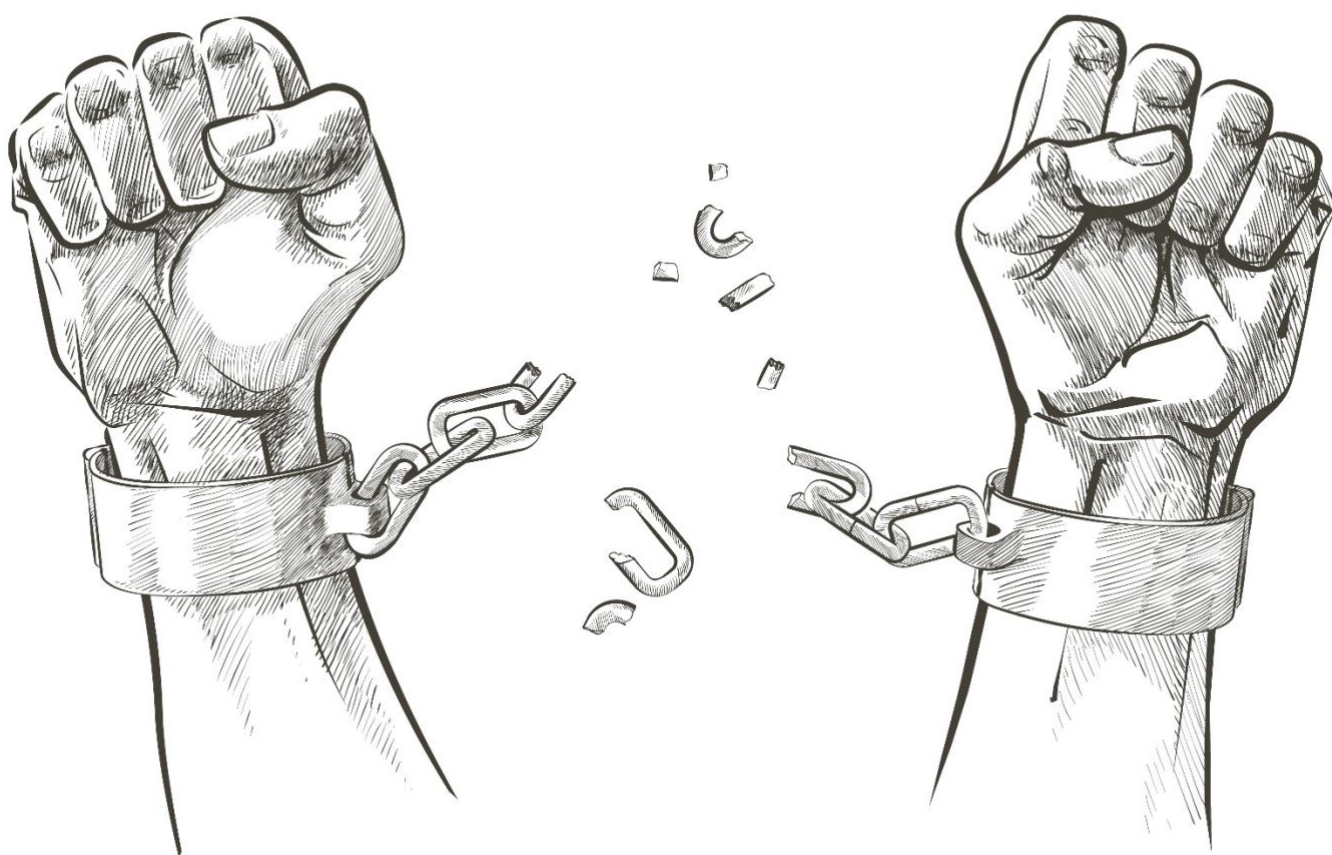

Én gang kriminel, altid kriminel?

En kvalitativ undersøgelse med fokus på tidligere kriminelles oplevelser af uformelle straffe

Kriminologi 2022 - Kandidatspeciale

Maria Minh Nguyet Huynh Nguyen

Marie Katrine Friis

Vejleder: Jeppe Fuglsang Larsen

Antal ord: 29.880

Tro- og loveerklæring

Det erklæres herved på tro og love, at vi egenhændigt og selvstændigt har udformet nærværende projekt. Alle citater i teksten er markeret som sådanne, og projektet eller væsentlige dele af det har ikke tidligere været fremlagt i anden bedømmelsessammenhæng.

Vi er bekendt med reglerne for eksamenssnyd, herunder også plagiering og har læst Aalborg Universitets regler på:

<https://www.studerende.aau.dk/studie-trivselsvejledning/regler/plagiat/>

Vi er bekendt med, at overtrædelse af reglerne vil blive indberettet for rektoratet og i sidste ende kan ende med bortvisning.

Endelig står vi inde for, at antal ord anført på forsiden stemmer overens med virkeligheden.

Abstract

The focus of this thesis is to investigate the factors that have contributed to ex-convicts' choice of leaving the criminal life behind and how, in turn, they have handled the consequences that could arise from this decision.

The thesis is a qualitative study in which the primary empirical data has been collected through six semi-structured interviews of ex-convicts. The interviews were conducted online and by telephone. The six interviews have subsequently been coded into eleven overall categories, four of which are theory-driven. These eleven codes have been the foundation of the analysis of this thesis.

For the analysis, the theoretical framework, used is Erving Goffman's theory of stigma, Howard S. Becker's labelling theory and Travis Hirschi's social control theory of social bonds. Additionally, Contanza Porros' perspectives on the consequences of the stigma that former criminals may experience has been included as a supplement to Goffman and Becker's theories.

Pre-existing literature has shown that ex-convicts experience stigma and discrimination based on their criminal records. This affects their opportunities for employment which sequentially affects their economic situation. The analysis undertaken in this thesis supports the pre-existing literature, while additionally showing that the perceived stigma of the former criminals varies according to the type of crime they have committed. Additionally, the thesis presents how the social bonds, especially the social bond attachment, have contributed to the interviewees initially committing crimes and not preventing them from doing so. Furthermore, the empirical evidence has highlighted that the interviewees blame themselves, while concurrently accepting others' blame of them. Despite the negatives, another aspect the thesis presents how the interviewees revealed some positive attributes in regard to their criminal past.

Indholdsfortegnelse

1. INDLEDNING	1
2. LITTERATURSTUDIE	3
2.1 DØMTE PERSONER I DANMARK	3
2.2 DEN FORMELLE STRAF	5
2.3 UFORMELLE STRAFFE	6
2.4 STRAF OG RESOCIALISERING	7
2.5 STIGMATISERING SOM KONSEKVEN	9
3. TEORI	12
3.1 PERSPEKTIVER PÅ STEMLINGSTEORI	12
3.2 GOFFMANS TEORI OM STIGMA	12
3.3. BECKER OG TYPER AF AFVIGENDE ADFÆRD	13
3.4 PORRO - DE TIDLIGERE KRIMINELLE SOM “BLAMEWORTHY”	15
3.5 HIRSCHIS TEORI OM DE SOCIALE BÅND	16
3.6 BEGREBSAFKLARING	17
4. METODE	19
4.1 KVALITATIV METODETILGANG	19
<i>FELTET OG BEGRÆNSNINGER</i>	19
4.2 INDSAMLING AF EMPIRI	20
<i>SEMISTRUKTURERET INDIVIDUELLE INTERVIEWS</i>	20
<i>UDARBEJDELSEN AF INTERVIEWGUIDE</i>	20
<i>UDVÆLGELSEN AF INTERVIEWPERSONER</i>	23
<i>UDFØRELSEN AF INTERVIEWENE</i>	26
4.3 DATABEHANDLING	27
<i>TRANSSKRIFTION OG KODNING</i>	27
<i>ETISKE OVERVEJELSER</i>	29
4.4 VALIDITET OG RELIABILITET	30

<i>INTERN VALIDITET</i>	30
<i>EKSTERN VALIDITET</i>	32
<i>RELIABILITET</i>	32
5. ANALYSE	34
5.1 INTRODUKTION AF INTERVIEWPERSONER	34
5.2 KRIMINALITET PÅ TRODS AF STÆRKE SOCIALE BÅND	35
<i>ET NORMATIVT LIV EFTERFØLGENDE</i>	35
<i>ÆNDRING ELLER MANGLENDE ÆNDRING AF OMGANGSKREDS</i>	39
<i>DE UFORMELLE STRAFFE</i>	41
5.3 STIGMATISERING SOM KONSEKVENNS	42
<i>RISIKO FOR STIGMATISERING</i>	42
<i>Oplevelse af stigmatisering</i>	44
<i>VARIERENDE STIGMATISERING</i>	47
<i>Oplevelse af kontinuerlig stempling</i>	51
5.4 NÅR STIGMA LEDER TIL BEBREJDELSE	55
<i>TIDLIGERE KRIMINELLE SOM BEBREJDELSESVÆRDIGE</i>	55
<i>SPILL-OVER EFFEKTEN</i>	58
<i>ECLIPSE EFFEKTEN</i>	59
5.5 HÅNDTERING AF KONSEKVENSERNE	62
<i>FORSØG PÅ AT BRYDE STIGMATISERINGEN</i>	62
<i>INTERVIEWPERSONERNES HÅNDTERING AF DERES DOM</i>	64
5.6 POSITIVE ASPEKTER	66
6. DISKUSSION	68
6.1 ANALYSENS RESULTATER I FORHOLD TIL TIDLIGERE FORSKNING	68
6.2 BEGRÆNSNINGER I FORHOLD TIL TEORIBRUG	72
7. KONKLUSION	74
LITTERATURLISTE	76

1. Indledning

“*Danskerne vil ikke arbejde sammen med tidligere kriminelle*” (Røndal, 2013). Sådan lyder overskriften fra en artikel der opsummerer en undersøgelse foretaget af Det Kriminalpræventive Råd. Rapporten fremlægger danskernes holdning til resocialisering af kriminelle, og sammenfatningen præsenterer hele fem paradokser. Et af disse paradokser er navngivet “*Tidligere straffet skal have en ny chance, men i praksis vil vi ikke give dem det*” (DKR, 2013: 2). Den viser at danskerne er enige i, at tidligere kriminelle skal have mulighed for at blive en del af samfundet igen, men at danskerne i praksis er meget *utilbøjelige* til at ansætte disse personer. Derudover viser rapporten, at størstedelen af danskerne i undersøgelsen også mener at arbejdsgiverne bør foretrække en person med en ren straffeattest, frem for en som er tidligere kriminel (Op. cit.: 20). Det forekommer derfor ekstremt paradoksalt, når danskerne er enige om at tidligere kriminelle skal have muligheden for at komme tilbage i samfundet, men i praksis ikke ønsker at tilvælge dem. Som artiklen beskriver: “*Så længe det er fysisk langt væk fra os, vil vi gerne gøre dem til en del af samfundet igen*” (Røndal, 2013). Anders Fogh Jensen, lektor ved CBS, udtaler at det er hyklerisk, når danskerne siger det ene, men i realiteten gør det modsatte (ibid.). Det forekommer derfor, at de tidligere kriminelle kan opleve at blive stigmatiseret, når de skal ud at resocialisere sig, hvilket ifølge litteratur kan øge deres risiko for recidiv. Det kommende litteraturstudie vil netop belyse, hvordan problematikken med at tidligere kriminelle, gang på gang oplever afvisning fra samfundet, kan resultere i at de vender tilbage til den kriminelle levevej. I sådanne tilfælde kan der være tale om, at den tidligere kriminelle, som konsekvens af sin fortid, oplever at blive straffet igen. De kan dermed opleve i forbindelse med at skulle begå sig i samfundet igen, at blive stigmatiseret, og dermed opleve en ringere behandling eller eksklusion fra samfundet. I 2012 udgav Socialstyrelsen en bog, *Veje ind og ud af kriminalitet*, som tager udgangspunkt i 20 tidligere kriminelle, der har valgt at stille deres historier, om hvorfor de blev kriminelle, til rådighed samt hvad der bragte dem ud af kriminalitet (Socialstyrelsen, 2012). Et aspekt som mange af dem oplever, er bl.a. hvordan omgivelsernes forventninger fastholder dem i rollen som kriminel, på trods af at de har afsonet og ikke længere begår kriminalitet. Eksempelvis fortalte Lukas, at han stadig oplever at bliver anset som værende kriminel, på baggrund af sin fortid. Han fortæller, at når han bliver stoppet af politiet, bliver han først mødt af dem med venlighed, indtil de slår ham op i systemet og hvorefter de ændre adfærd overfor ham (Op. cit.: 99).

På baggrund af DKR's rapport og Socialstyrelsens bog, forekommer det at tidligere kriminelle i høj grad risikerer at blive stigmatiseret på baggrund af deres fortid. Problematikken

vedrørende stigmatisering af tidligere kriminelle er derfor væsentligt at undersøge, særligt hvis det viser sig at have en afgørende betydning i forhold til tidligere kriminelles risiko for recidiv. Dette speciale bestræber sig derfor på at belyse hvordan de tidligere kriminelle selv reagerer eller håndterer de situationer, hvor de oplever at blive stigmatiseret. Yderligere ønsker vi at belyse, hvilke faktorer der har været afgørende for, at tidligere kriminelle har valgt den kriminelle levevej fra, hvorfor disse funderinger har ledt os til følgende problemstilling:

Hvilke faktorer har været med til at tidligere kriminelle har valgt at forlade den kriminelle levevej, og hvilke oplevelser har de haft i forbindelse med dette valg?

2. Litteraturstudie

Litteraturstudiet vil udlægge den eksisterende forskning på området, som har skabt fundamentet for vores speciale. Først vil vi fremlægge antallet af dømte i Danmark, samt udlægge de hyppigste bødeførelser. Dette er for at give et overblik over hvor stor en andel, skyldige reelt udgør i Danmark. Dernæst vil vi redegøre for formelle- og uformelle straffe samt konsekvenserne heraf, og efterfølgende vil vi udlægge straf og resocialisering. Slutteligt vil vi præsentere eksisterende forskning vedrørende stigmatisering af tidligere kriminelle.

2.1 Dømte personer i Danmark

I 2019 blev 157.946 danskere fundet skyldig i overtrædelse af straffeloven og særlove, herunder færdselsloven (Danmarks Statistik, 2022a). Det kan forekomme som et forholdsvis højt antal, men set ud fra befolkningstallet det pågældende år, svarer det kun til cirka 2,7 pct. af den danske befolkning, jf. tabel 1. Det skal således understreges, at der hvert år cirka er næsten 3 pct. som bliver dømt for kriminalitet, men dette er ikke ensbetydende med, at denne procentsats udgør alle kriminelle i Danmark. De dømte i tabellen kan være repræsenteret i de forrige år, samtidig med at der kan forekomme personer, der for første gang er dømt. Således har vi ikke medregnet alle personer i hele Danmark, som har været dømt for kriminalitet, men tabellen giver i stedet et indblik i, hvor mange der årligt findes skyldige.

Af alle de 157.946 dømte i 2019 var cirka 78 pct. mænd og 22 pct. kvinder. Ser man på de forrige og efterfølgende år, er der ligeledes en overrepræsentation af mænd (Danmarks Statistik, 2020: 58). Procentsatsen for skyldige personer har forholdsvis været kontinuerlig, idet den har ligget mellem 2,5 og 2,9 pct. i den pågældende femårsperiode, fra 2014 til og med 2019¹ jf. tabel 1 (Danmarks Statistik, 2022a). Der har været et mindre fald i antal dømte fra 2014 til 2018, hvorefter der var en stigning i 2019, men generelt har der ikke været en markant forandring i procentsatsen for dømte personer, i den pågældende femårsperiode.

¹ Årsagen til at vi ekskluderer år 2020, skyldes Covid-19 krisen, hvorfor dette år med sandsynlighed ikke er et retvisende år, grundet ekstraordinære omstændigheder. Der skal desuden tages forbehold for mørketal, hvorfor antallet af dømte personer kan forekomme højere end registreret.

Tabel 1: Skyldige personer i 2014 til og med 2019 i Danmark

Årstal	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Antal skyldige personer*	162.852	157.611	154.265	145.423	144.451	157.946
Befolkningstal	5.627.235	5.659.715	5.707.251	5.748.769	5.781.190	5.806.081
Procentsats for skyldige personer	2.9 pct.	2.8 pct.	2.7 pct.	2.5 pct.	2.5 pct.	2.7 pct.

*Personer idømt er kun talt med én gang i opgørelsen, uanset hvor mange lovovertrædelser de har begået (Danmarks Statistik, 2022b).

Kilde: Danmarks Statistik, STRAFNA3 & FT

I 2019 blev der i alt truffet 208.545² fældende afgørelser for de skyldige personer, hvoraf cirka 52 pct. af afgørelserne vedrørte færdselsloven³, 34 pct. vedrørte særloven⁴ og 14 pct. vedrørte straffeloven (Danmarks Statistik, 2020: 25). Størstedelen af afgørelsestypen er udmundet i bødeafgørelse, der heraf udgjorde cirka 91 pct., hvilket betyder at den udgør den hyppigste afgørelsestype, efterfulgt af frihedsstraffe på 8 pct. og de resterende 2 pct. udgjorde tiltalefrafald og anden afgørelse sammenlagt (Op. cit.: 26f).

Bødeafgørelse er dermed den hyppigste form for straf som bliver tildelt de dømte personer, hvor fængselsstraf udgjorde en meget lille andel. Generelt viser undersøgelser, at bødeafgørelse forekommer som værende den hyppigste tildelte straf i de nordiske lande (Lappi-Seppälä & Tonry, 2011: 20), samtidig med at Norden har nogle af de laveste fængslingsrater. En af forklaringerne på, hvorfor det forekommer således, er forbundet med selve velfærdsstaten, idet de forekommer mindre pønt indstillet: *“Strong welfare states sustain less repressive policies by providing workable alternatives to imprisonment”* (Lappi-Seppälä & Tonry, 2011: 8). En anden forklaring på hvorfor man i Norden ikke ønsker at tildele for mange frihedsstraffe, kan skyldes, at fængsling er forbundet med høje samfundsomkostninger. I Danmark koster det, ifølge Det Kriminalpræventive Råd, over 680.000 kr. om året bare at have én indsat boende i et lukket fængsel (DKR, 2017). Dette kan være årsagsforklaringer til, hvorfor man i det danske retssystem, har foretaget en strafudmåling, der overvejer alternative

² Den dømte kan være dømt for flere lovovertrædelser, hvorfor fældende afgørelser forekommer højere.

³ Statistikken omfatter dog ikke bøder under 2.500 for færdselsloven.

⁴ Statistikken omfatter dog ikke bøder under 1.000 for særloven.

straffeformer, således at antallet af fængslede, og deraf omkostningerne, minimeres. Dermed undgår man for høje samfundsomkostninger og minimere risikoen for overbefolkning i fængslerne. Derudover viser forskning, at hårdere straffe ikke har en positiv effekt på kriminalitetsraten. Et godt eksempel på, hvordan hårdere straffe ikke har resulteret i en lavere kriminalitetsrate, kan betragtes ud fra USA. USA har udviklet en “tough-on-crime” politik, hvor de siden 1970’erne har indført en hårdere politik over for kriminelle, eksempelvis med three-strikes loven⁵ (ACLU, 2015: 2). Det har således resulteret i, at de amerikanske fængsler nu er overbefolket, sat i perspektiv således, at de amerikanske indsatte udgør en ¼ af *alle* indsatte verden over, til trods for at USA knap nok udgør 5 pct. af verdens befolkning (Op. cit.: 1). USA’s hårde tilgang til kriminalitet, og særligt deres three-strikes lov har umiddelbart ikke vist sig at have en signifikant effekt på kriminalitetsraten (Worrall, 2004).

En anden årsag til hvorfor man i Norden, og i Danmark ikke ønsker at tildele hårde straffe, kan være i relation til de konsekvenser, som tidligere kriminelle kan opleve efterfølgende. Den tidligere kriminelle som har afsonet sin straf, kan risikere at opleve at blive straffet igen, når vedkommende skal til at begå sig i samfundet efter løsladelse. Helheden af en straf består således af en formel og uformel del, som de to følgende afsnit vil belyse.

2.2 Den formelle straf

Den formelle straf, er den straf man bliver idømt af en domstol, og dommen afhænger af, hvilken kriminalitet man har begået (Tranæs, 2008: 20). Som tidligere præsenteret, er bødeafgørelsen den hyppigste formelle straf, som tildeles i Danmark. *Bødeafgørelsen* er straffelovens §51, hvor bødestrafen fastsættes af et antal dagbøder, som den idømte skal betale (Danske Love, 2022a). Derudover findes der andre formelle straffe, bl.a. frihedsstraffe, hvor disse hovedsageligt kan inddeles i betinget og ubetinget straf. *En betinget straf* er en straf, hvor den idømte får muligheden for at afsone straffen, uden at skulle i fængsel. Dertil gælder det, at den idømte overholder nogle særlige vilkår, som retten fastsætter. Et af de faste vilkår er, at den dømte, ikke må begå ny kriminalitet, hvis de vil undgå at afsone i fængslet. Ved en betinget straf, kan andre vilkår også bestemmes, eksempelvis at den dømte skal i behandling for sit misbrug (Anklagemyndigheden, 2022). *Den ubetingede straf* betyder modsat, at vedkommende *skal* afsone sin straf, enten i et åbent eller lukket fængsel, afhængigt af kriminalitetsformen

⁵ Three-strikes loven medfører, at personer risikerer at få livstid, på baggrund af tre lovovertrædelser, uden at der tages hensyn til kriminalitetsformen.

samt længden på straffen (Kriminalforsorgen, 2022). Den formelle straf, er således den straf vedkommende formelt bliver tildelt, og ligeledes den som optræder på straffeattesten.

2.3 Uformelle straffe

Modsat den formelle straf som bliver sat af domstolen, så er de uformelle straffe de konsekvenser, som den kriminelle kan opleve, som følge af den formelle straf. Graden af disse konsekvenser, afhænger i de fleste tilfælde, af den tidligere kriminelles sociale situation og sociale sikkerhedsnet (Tranæs, 2008: 9). Således kan konsekvenserne forekomme i privatlivet og arbejdslivet, da den uformelle straf bunder i det skift der sker, når vedkommende går fra det liv de havde før, til livet efter den formelle straf (Op. cit.: 19). Den uformelle straf, kan ifølge Tranæs, være hårdere end den formelle straf, afhængigt af hvordan man førhen klarede sig privat og arbejdsmæssigt (Op. cit.: 23). En uformel straf kan bl.a. komme til udtryk i den mulige gæld de kriminelle har tilegnet sig, f.eks. på grund af sagsomkostningerne (Olesen, 2011). I Annette Olesens artikel, *Reaktioner på kærlige krav* (2011), udlægger hun nogle af de udfordringer som tidligere indsatte kan risikere at stå med, efter endt afsoning. Olesen fremhæver bl.a. at de indsatte, der forsøger at ændre på deres kriminelle adfærd, oftest er dem som har sværest ved at få deres økonomi til at hænge sammen. De løsladtes økonomiske vilkår kan således være dårlige, idet de efter afsoning kan stå med en gæld som er rentebærende. Dette kan øge risikoen for at de recidiverer, eftersom de kan have svært med at tilbagebetale gælden, hvis de eksempelvis oplever vanskeligheder med at få legitimt arbejde (Olesen, 2021: 10). Nogle andre udfordringer de løsladte kan opleve at stå med, er mangel på bolig, uddannelse og/eller beskæftigelse, og eventuelt manglende behandling af eksempelvis deres misbrugsproblemer (Olesen, 2011: 2).

Hvis man sidestiller en person som har et velanset job og en høj social status med en person som ikke har et job og en lav social status, vil den *formelle* straf være relativ ens, mens den *uformelle* straf ville differentiere, og dermed vil den samlede straf være forskellig (Tranæs, 2008: 24). Ens sociale netværk og status kan være afgørende for hvor store konsekvenser den formelle straf afføder. Vedkommende der havde et velanset job og høj social status kan have større mulighed for at betale sin gæld af, i modsætning til vedkommende med en lavere status. En af årsagerne til dette, kan skyldes at personen med en højere social status, sandsynligvis har en større økonomisk fordel, eller et større netværk, hvor vedkommende kan bede om hjælp fra (Op. cit.: 25). Netop et større netværk kan være fordelagtigt i relation til at håndtere de

uformelle straffe, men der kan også forekomme nogle risici forbundet ved dette, hvilket vil blive uddybet i afsnittet 2.4 *Straf og resocialisering*.

For at kunne danne sig et overblik over den samlede straf, er det derfor vigtigt at få kortlagt de uformelle straffe der eksisterer i forbindelse med den formelle straf, for at få en bredere forståelse af hvad de indebærer. Den formelle og uformelle straf sker således i sammenspil med hinanden, hvorfor man ikke bare kan tage stilling til den formelle straf alene, uden at tage stilling til de konsekvenser der kommer deraf, når man ønsker at se på den generelle effekt af straf (Tranæs, 2008: 24).

2.4 Straf og resocialisering

De uformelle straffe, som kommer på baggrund af den formelle straf, kan således være uhensigtsmæssig i forhold til resocialiseringen af den tidligere dømte. Eksempelvis kan vanskelighederne der opstår, i relation til mangel på bolig eller økonomiske ressourcer, være en årsag til, at de tidligere kriminelle vælger at kontakte tidligere bekendte fra det kriminelle miljø, og dermed risikere at recidivere. Netop risikoen for recidiv, tages særligt i betragtning i Straffuldbyrdsloven §3:

“Fuldbyrdselse af en straf skal ske med fornøden hensyntagen såvel til straffens gennemførelse som til behovet for at hjælpe eller påvirke dømte til at leve en kriminalitetsfri tilværelse” (Danske Love, 2022b)

Der står således i den danske lov, at der i forbindelse med en straf skal tages hensyn til den resocialiserende proces, den dømte skal igennem efter endt dom, for at leve et kriminalitetsfrit liv fremadrettet. Derudover forekommer der en forventning om, at de kriminelle ændrer deres adfærd når de bliver løsladt, men her medregnes som oftest ikke de livsbetingelser der er for den løsladte. Der er en særlig formodning om at økonomi, hermed de finansielle levevilkår, spiller en væsentlig rolle, når det kommer til tidligere dømtes risiko for at recidivere. Heriblandt er beskæftigelse ligeledes en faktor der spiller ind på det finansielle aspekt, da der med beskæftigelse følger løn og anerkendelse som alle bidrager til opbygning af en ny respektabel identitet for den tidligere dømte. Hvis ikke den løsladte føler sig klædt på, til at gå ud i samfundet igen, kan det således vanskeliggøre deres sandsynligheder for at etablere nye legitime livsbetingelser (Socialstyrelsen, 2012: 123ff).

I forbindelse med de tidligere kriminelles resocialisering, skal der særligt tages højde for hvilke typer af kriminelle, der er tale om. Det skyldes at de kriminelle der modtager en fængselsstraf, betragtes som en svag samfundsgruppe (Olesen, 2011: 3), sammenlignet med de andre kriminelle grupper, idet deres risiko for at recidivere er højere (Fazel & Wolf, 2015: 2). I de lukkede fængsler er procentsatsen for recidiv højest, sammenlignet med de åbne fængsler og pensioner (Kriminalforsorgens Statistik, 2020). En forklaring på dette, kan være at de lukkede fængsler opleves mere som en kriminalitets skole, frem for et resocialiseringsinstitut. I *Veje ind og ud af kriminalitet* (Socialstyrelsen, 2012) beskriver flere af de tidligere kriminelle, hvordan de betragter de lukkede fængsler, særligt for unge kriminelle, som værende en kriminalitets skole. Her fortæller de, eftersom de afsonede med andre kriminelle, hvordan deres kriminelle netværk voksede, i takt med at de kunne tilegne sig erfaring fra de mere garvede kriminelle (Op. cit.: 94). Denne proces betegnes også som prisonisering, hvilket betyder at de indsatte lærer fængslets generelle kultur, hvilket indebærer at de lærer særlige koder og får tildelt roller, som i stedet forstærker den kriminelle adfærd (Minke, 2012: 22).

Der er selvfølgelig en intention om at de tidligere kriminelle ikke skal prisoniseres, men resocialiseres og undgå at recidivere. Forskning har vist, at *uddannelse* er med til at mindske tidligere kriminelles risiko for recidiv, og øge deres chance for at finde beskæftigelse efter deres dom (Davis, Bozick, Steele, Saunders & Miles, 2013). Uddannelse kan dermed mindske den løsladtes ledighedsgrad, idet den øger deres chance for at komme i beskæftigelse efter afsoning. *Beskæftigelse* er nemlig også en væsentlig faktor i forbindelse med tidligere kriminelles risiko for recidiv. En statistisk analyse af fængselsdømte, viser at de løsladtes ledighedsgrad, for dem der har afsonet seks måneder eller under, er knap 2,5 gange så stor som hos den øvrige befolkning. Tilsvarende er den mellem 3 og 3,5 gange så stor hos de løsladte som har afsonet en dom over seks måneder (Olesen, 2011: 3). Tranæs og Geerdsens bog viser, at der i dansk data forekommer en stærk sammenhæng mellem ledighed og kriminalitet, særligt berigelseskriminalitet (Tranæs & Geerdsen, 2008: 67). Sammenhængen mellem ledighed og kriminalitet, forekommer således også i tidligere international forskning hos Daniel J. O'Connell (2003) såvel som nyere forskning af Torbjørn Skardhammar & Kjetil Telle (2012). Begge studier viser ligeledes at risikoen for recidiv falder hvis de løsladte er i beskæftigelse. Ved at den løsladte kommer i beskæftigelse, har vedkommende mulighed for at skaffe økonomisk kapital, til eksempelvis at kunne få en bolig. *Boligforhold* er ligeledes en væsentlig faktor i forhold til den løsladtes risiko for recidiv. Teresa Gowan's studie (2002), vedrørende

hjemløshed, viser at de løsladte uden boligforhold kan opleve social udstødelse fra arbejdsmarkedet, andre sociale institutioner og fremmedgørelse, hvilket resulterer i den løsladte er mere tilbøjelig til at recidivere (Gowan, 2002). Danmark har en recidivisme på 29 pct., set ud fra en to-årig opfølgningsperiode, hvilket forekommer forholdsvis lav, sammenlignet med andre lande (Fazel & Wolf, 2015: 4ff). Generelt har Norden et ry for netop at have en lav recidivrate. Derudover er vi også kendt for at være dygtige til at indsamle og rapportere data vedrørende kriminalitet og dermed have en høj kvalitet af kriminalitetsstatistik. Fazel & Wolf (2015) konkluderer dog, at det ikke er muligt at lave en systematisk sammenligning af recidiv på tværs af lande. Det skyldes at der ikke er en fælles definition for recidiv, samtidig med at opfølgningsperioden er forskelligt på tværs af de undersøgte lande i deres studie. På trods af dette, bliver Danmark og Norden generelt stadig betragtet som de lande med en lav recidivrate (ibid.).

2.5 Stigmatisering som konsekvens

Forskning viser således, at beskæftigelse er en vigtig faktor for de tidligere kriminelle, idet det bliver en økonomisk forudsætning, for at de kan resocialisere og genetablere sig i samfundet. Derudover viser forskningen, at en af de uformelle straffe som tidligere kriminelle oplever, er stigmatisering, særligt i forbindelse med at finde arbejde eller uddannelse. I Kris Warner & John Schmitt's studie fra 2011, konkluderer de, at arbejdsgivere er mindre tilbøjelige til at ansætte tidligere kriminelle, end personer med andre stigmatiseringer knyttet til dem (Warner & Schmitt, 2011). Dette understøttes ligeledes af Amanda Agan & Sonja B. Starr's studie fra 2017, der også viser, at selv mindre forbrydelser⁶ kan være årsagen til, at de tidligere kriminelles jobansøgning bliver afvist (Agan & Starr, 2017). Derudover viser dansk data, at denne holdning ligeledes forekommer blandt kollegerne på arbejdspladserne. Analyse Danmark har i samarbejde med fagforeningen 3F, foretaget en undersøgelse der ligeledes understøtter DKR's rapport fra 2013, idet den viser at danskerne ikke ønsker at arbejde sammen med tidligere kriminelle (Westh, 2018). Et canadisk studie fra 2019, viser at tidligere kriminelle ofte oplever at blive stigmatiseret og dermed afvist på baggrund af en plettet straffeattest, hvorfor de anvender særlige strategier i relation til at tilkendegive den kriminelle fortid. Disse strategier er de tidligere kriminelles måde hvorpå de forsøger at tilkendegive fortiden på deres præmisser og undgå stigmatisering. Studiet konkluderer, at det ofte resultere i nogle stressfaktorer blandt de tidligere kriminelle, fordi de konstant skal tage stilling til risikoen for

⁶ Ikke-voldelige forbrydelser samt forbrydelser der opfattes som milde.

stigmatisering, ved jobsøgning (Ricciardelli & Mooney, 2019). En anden konsekvens ved stigmatiseringen, er at de tidligere kriminelle kan risikere at føle sig afvist af samfundet, hvilket kan øge deres risiko for recidiv. Et studie foretaget i USA af Arabella Kyprianides, Matthew J. Easterbrook & Tegan Cruwys (2019) viser nemlig, at den afvisning de løsladte kan opleve, i forbindelse med at skulle resocialiseres, kan resultere i at de faktisk recidivere, som en reaktion på afvisningen. Studiet viste yderligere, at 35 pct. af deltagerne udtrykte at opleve en stærk kollektiv identifikation og solidaritet med andre tidligere indsatte og afviste den negative stereotype som associeres med tidligere kriminelle (Kyprianides et. al., 2019: 288f). Dertil viser studiet, at der både kan være positive og negative effekter for løsladte, der førhen har tilhørt et større socialt netværk. Den positive effekt kan f.eks. være den hjælp de løsladte kan få, i forhold til deres velvære og trivsel, men samtidig kan det også resultere i, de løsladte er mere sårbare overfor de negative effekter, idet de, grundet deres store sociale netværk, har en større risiko for at opleve flere afvisninger. Det skyldes ifølge Kyprianides et al., to mulige forklaringer: for det første er sandsynligheden for en gruppe-afvisning større, idet de tidligere indsatte begår sig i flere sociale grupper og dermed har et bredere socialt netværk. For det andet så kan de opleve en uforenelighed mellem deres identitet som værende tidligere kriminel og de andre identiteter de har, som følge af de andre sociale grupper de begår sig i (Kyprianides et al., 2019: 290). Studiet konkluderer dermed, at de tidligere dømte kunne opleve at blive afvist af andre sociale grupper, fordi de fortsat blev anset som værende indsatte. Dette resulterede oftest i at de tidligere dømte også følte dårligt selvværd. Derudover kunne studiet konkludere, at de tidligere dømte med et større netværk, oplevede de samme konsekvenser, men i en større grad (ibid.).

I relation til tidligere indsatte og deres netværk, viser Kristen Turney's amerikanske studie, i samarbejde med Christopher Wildeman og Jason Schnittker (2012), at den formelle straf, ofte fører til et tab af social og/eller økonomisk status, grundet arbejdsløshed og/eller personlige brud i omgangskredsen. Særligt de tidligere indsattes mentale helbred kan risikere at blive negativt påvirket, i form af stigmatisering, grundet afsoningen (Turney et al., 2012). Dertil viser dansk forskning, at stigmatisering og diskrimination på baggrund af etnicitet, også kan påvirke vedkommendes risiko for at begå kriminalitet. Sune Qvotrup, Christian Klement, Trine Ravn Nielsen og Kathrine Vitus (2019) har foretaget et studie der netop har vist, at diskrimination på baggrund af etnicitet, kan resultere i at man begår kriminalitet. I deres undersøgelse konkluderer de, at den karakteristika unge etniske minoriteter kan opleve at blive tillagt fra myndigheder, arbejdsmarked, uddannelsessystemer etc., kan spille en væsentlig rolle

i forhold til de etniske minoriteters valg at begå kriminalitet (Qvotrup et al., 2019: 4). En afvisning på baggrund af etnicitet kan således også forværre den tidligere kriminelles helbred. Kristin Turney, Hedwig Lee og Megan Comfort's studie (2013) omhandler tidligere indsatssattes mentale velvære, og hvordan en afvisning og stigmatisering fra samfundet, kan lede til en forværring i de tidligere indsatssattes mentale helbred. Dog kan studiet konkludere, at sammenhængen mellem diskrimination, i forhold til deres straffeattest, forbliver statistisk signifikant, selv når man fjerner etnisk diskrimination. Studiet antager derfor, at diskrimination, på baggrund af deres straffeattest, har særlige konsekvenser for tidligere fængslede mentale sundhed, og differentierer sig fra diskrimination baseret på etnicitet (Turney et al., 2013: 489).

I tråd med oplevelsen af at blive stigmatiseret, viser et kinesisk studie, foretaget af Wing Hong Chui og Kevin Kwok-Yin Cheng's (2013), at tidligere dømte oplever skam og lav selvtillid, på baggrund af stigmatiseringen, hvilket ofte resulterer i at de konstant føler sig flove og at i visse tilfælde leder det til en selvstigmatisering. Dette kan således med stor sandsynligheden øge risikoen for deres "udstødelse" af samfundet samt selvbebrejdelse. Stigmatisering af tidligere kriminelle, understøttes også af et studie foretaget af Frank Darkwa Baffour, Abraham P. Francis, Mark David Chong, Nonie Harris og Portia Darkwa Baffour (2021) i Ghana. De tidligere kriminelle i studiet beskrev hvordan deres forhold til familie og venner, samt samfundet har ændret sig. De fortalte yderligere at de efter løsladelse, har haft problemer med at finde arbejde, få nye venner samt danne romantiske relationer, grundet den nye mistillid til dem. Derudover fortalte 11 ud af de 20 informanter, at de har oplevet, at andre har haft en fjendtlig attitude overfor dem, på baggrund af deres kriminelle fortid (Baffour et al. 2021: 311).

De præsenterede studier, viser således at der forekommer stigmatisering blandt tidligere kriminelle, i de forskellige undersøgte lande. Vi har dog for øje, at stigmatisering kan være kulturelt bundet, hvorfor man som læser skal være opmærksom på dette, i forhold konklusionen i de forskellige præsenterede studier. På trods af dette, tegner der sig stadig et billede af, at de tidligere kriminelle, på tværs af internationale studier, oplever at blive stigmatiseret i sådan en grad, at det kan påvirke deres mentale helbred, selvværd og dermed øge risikoen for social udstødelse, selvbebrejdelse samt recidiv. Den præsenterede forskning har således udlagt, hvordan de tidligere kriminelle gentagne kan opleve at blive stigmatiseret, i forskellige aspekter af deres liv, som en konsekvens af deres kriminelle fortid.

3. Teori

Teoriafsnittet vil udlægge de teorier vi har valgt at anvende i analysen, med henblik på at skulle perspektivere disse til empirien. Teorierne kan hovedsageligt inddeles i stemplingsteori og social kontrol teori, hvor stemplingsteorien vil blive præsenteret først.

3.1 Perspektiver på stemplingsteori

Med udgangspunkt i Erving Goffmans teori om stigma og Howard S. Beckers teori om stempling og afvigende adfærd, sammenfatter disse to teorier det vi kalder stemplingsteori. Begge teorier omhandler individets risiko for stigmatisering/stempling i mødet med andre. Dertil har vi tilføjet Constanza Porros perspektiver om konsekvenserne som stigmatisering resulterer i, for tidligere kriminelle. Disse perspektiver har vi har valgt at inkludere, da disse netop fokuserer på samme problemfelt, og ligeledes er hendes perspektiver særdeles oplagt til at supplere Goffman og Beckers teorier.

3.2 Goffmans teori om stigma

Ifølge Goffman, vil mennesket i møde med andre, hele tiden have visse forhåndsforestillinger om hvordan det pågældende individ bør være. Ofte danner vi os forventninger om karakteregenskaber hos individet, altså bedømmer vi andre personer, før vi kender dem. Ifølge Goffman er disse forestillinger noget vi senere kan få be- eller afkræftet. Goffman skelner mellem individets *tilsyneladende* og *faktiske* sociale identitet, hvor den tilsyneladende er den vi som antager personen er, hvor den faktiske sociale identitet er de egenskaber personen reelt bærer (Goffman, 2009: 44). I mødet med andre mennesker, bedømmes man og derudover kan man risikere at blive stigmatiseret. Stigma er ifølge Goffman, når individet bliver stemplet med en egenskab, som viser sig at være dybt miskrediterende. Overordnet set skelner Goffman mellem tre former for stigma: fysisk-, karaktermæssig- og tribal stigma (Op. cit.: 46).

Fysisk stigma er kendetegnet ved en fysisk kropslig "misdannelse" (ibid.). Det kan være fysisk handicap, men det kan også være overvægt, eller kropsbehåring. Kendetegnet er at det forekommer fysisk, og opfattes som værende afvigende fra resten af gruppen.

Karaktermæssig stigma er kendetegnet ved, at det er en stempling af en karaktermæssig fejl (ibid.). Det kan komme på baggrund af at man f.eks. har været indsat, hvorved man stemples som værende farlig, eller mangler morale.

Tribal stigma er kendetegnet ved at det er slægtsbetinget (ibid.). Vedkommende bliver på baggrund af etnicitet, nation eller religion etc., stigmatiseret. Eksempelvis kan indvandrere

opleve at blive stigmatiseret som værende kriminelle, på baggrund af vedkommendes etnicitet. Det er vigtigt for Goffman at understrege, at stigmatisering ikke nødvendigvis kun kan kategoriseres som værende negative værdier, idet stigma refererer til bestemte egenskaber. Særlige egenskaber der tillægges hos den ene kan opfattes negativt, hvorimod den hos en anden kan opfattes som værende en bekræftelse på vedkommendes identitet. Dermed er den tillagte egenskab/stigmatisering afhængig af en bestemt kontekst, eller situationen vedkommende befinder sig i (Goffman, 2009: 45).

Et stigma kan således være mange ting, og i virkeligheden kan alt gøres mærkværdigt afvigende, i den forstand, at de unormale kan blive set som værende afviger, men selv de normale kan stigmatiseres som værende kedelige (Harste & Mortensen, 2013: 243). Ifølge Goffman skjuler stigma et dobbeltperspektiv, forstået således at det stigmatiserede individ som tager sit stigma for givet, og forventer at alle tilstedeværende kender til det, opfattes som *miskrediteret*. Derimod kan de stigmatiserede individer, som har mulighed for at skjule deres stigma, opfattes som værende *potentielt miskrediteret*, idet de ikke umiddelbart stigmatiseres med det samme (Goffman, 2009: 46).

3.3. Becker og typer af afvigende adfærd

Howard Beckers teori om afvigende adfærd, lægger sig tæt op ad stigma, idet Becker tager udgangspunkt i stempling, og hvordan denne kan påvirke individet. Ifølge Becker er afvigelse ikke en essens, men derimod et produkt af en proces, altså er afvigelse et socialt fænomen (Becker, 1963), der er kontekstbestemt, idet det sker i mødet med andre. Becker opererer med disse typer af afvigende adfærd, henholdsvis falsk anklaget, konformerende, ren afvigende og hemmelig afvigende, jf. tabel 2 (Op. cit.: 21f).

Tabel 2: Typer af afvigende adfærd (egen oversættelse)

Typer af afvigende adfærd	Lydig adfærd	Ulydig adfærd
Opfattet som afvigende	Falsk anklaget	Ren afvigende
Ikke opfattet som afvigende	Konformerende	Hemmelig afvigende

Den falsk anklaget, er vedkommende som bliver opfattet som værende afvigende, men i realiteten ikke er det, hvorimod *den konformerende* er vedkommende som handler lovlydigt og samtidig opfattes ligeledes. *Den ren afvigende* er vedkommende som bryder loven, og samtidig opfattes sådan, hvor den sidste type af adfærd, netop *den hemmelige afvigende*, er vedkommende som opfattes som konformerende, men i hemmelighed har afvigende adfærd (Becker, 1963: 21f.). Ifølge Becker, har individet mulighed for at fravælge sig den afvigende adfærd, hvis den “normale” person, har opdaget en afvigende impuls i sig, men er i stand til at overveje de konsekvenser der er, og dermed undlader at handle på impulserne. Den “normale” person kan således have for meget “på spil”, og dermed vælger vedkommende ikke at lade sig blive “forført” af denne afvigende impuls (Op. cit.: 27f).

Det at blive opdaget eller stemplet som værende afviger, har ifølge Becker en betydelig konsekvens for personens fremtidige sociale deltagelse og selvopfattelse. Den største konsekvens, der er ved at blive opdaget eller stemplet som værende afvigende, er den drastiske ændring af deres offentlige identitet. De får tildelt en “ny status”, hvor de pludselig bliver opfattet som en anden type, end det samfundet førhen tænkte om vedkommende (Op. cit.: 32). Tilsvarende Goffmans teori, mener Becker at der er nogle særlige personlighedstræk som forbindes med visse statusser. Når individer bliver stemplet som værende afvigende, kan det resultere i at samfundet automatisk får nogle forestillinger om, at vedkommende bærer nogle særlige egenskaber, der er associeret med denne status. Hvis individet oplever at blive stemplet som generelt afvigende, i stedet for specifik afvigende, kan dette ifølge Becker være problematisk, da det kan resultere i en selvopfyldende profeti. Hvis vedkommende oplever at blive ekskluderet fra resten af samfundet, kan det netop føre til at personen har svært ved at konformere til andre regler, hvilket yderligere kan føre til at personen får en stigende afvigende

adfærd, og faktisk kommer til at blive afvigende på andre punkter (Op. cit.: 33f). Dermed risikerer individet at leve op til stempeling, og dermed bliver en selvopfyldende profeti.

3.4 Porro - de tidligere kriminelle som “blameworthy”

Et nyere perspektiv på stigmatisering hvor kriminelle er omdrejningspunktet, er Porros (2021) artikel *Criminal Blame, Exclusion and Moral Dialogue*. Hendes perspektiver udspringer fra Erin Kellys bog, *The Limits of Blame*, som har fokus på strafferetssystemet. Ifølge Porro, erkender Kelly at de økonomiske og sociale forskelle, kan have en påvirkning på de dømtes eksklusion, mén at *skyld* også er en afgørende faktor. Bogen udlægger således hvordan kriminelle og tidligere kriminelle, på baggrund af strafferetssystemet, ender med at blive opfattet som “blameworthy” altså bebrejdselsværdige (Porro, 2021: 225). Porros perspektiver udspringer således af Kellys bog, hvor hun opbygger sine perspektiver på tanken om, at der er mangel på skelnen mellem den kriminelle skyld og den moralske skyld. Porro argumenterer ligeledes for at den manglende adskillelse mellem den kriminelle og den moralske skyld, resulterer i en stigmatisering, i sådan en grad at vedkommendes moralske karakter bliver dømt som værende underlegen. Således risikere tidligere kriminelle at blive opfattet som en frastødende gruppe, der skal holdes væk fra resten af samfundet (Op. cit.: 225f). Porro argumenterer for, at de tidligere kriminelle reduceres til deres kriminalitet alene, og præsenterer på baggrund af dette, perspektiverne *spill-over effekt* og *eclipsing effekt* (Op. cit.: 228).

Ifølge Porro, resulterer fordømmelsen af kriminalitet en *spill-over effekt*, i den forstand at den kommer til at overskygge andre aspekter af den dømte, særligt deres almene morale, eller manglen derpå. Der er en tendens til, at folk inde- og udenfor det strafferetlige system, konkluderer at personer som har begået kriminalitet, mangler en forpligtelse til samfundets værdier, og endda mangler et moralsk kompas. Denne fordom fører angiveligt til *eclipsing effekten*, i den forstand at den rammer på andre domæner og overskygger vedkommendes tidligere eller mulige positive bidrag til samfundet. Den dømte bliver på baggrund af kriminaliteten, ikke taget hensyn til på andre områder, som eksempelvis deres liv og psyke, deres ulemper, besvær og traumer som de muligvis har været udsat for (Op. cit.: 228). Dermed kan de tidligere kriminelle opleve at flere aspekter af deres personlighed, bliver stigmatiseret og stemplet på baggrund af deres tidligere handlinger. Det bliver derfor en kontinuerlig stigmatisering, som den tidligere kriminelle kan opleve vanskeligheder med at bryde.

Årsagen til at vi har valgt at kombinere Goffmans teori om stigma, Beckers teori om afvigende adfærdstyper, samt Porros perspektiv om brebrejdellesværdig, skyldes at vi finder disse som særlig komplementerende. Goffmans teori fokuserer på typer af stigma, samt hvordan den tilsyneladende identitet kan opfattes som i uoverensstemmelse med den faktiske sociale identitet. Ved at tilføje Beckers teori, føler vi at brugen af teorierne kan blive mere afdækkende, idet han fokuserer på afvigende adfærd, hvilket Goffman ikke gør. Dertil mener vi, at Beckers teori om de fire adfærdstyper, kan bidrage til at kategorisere disse uoverensstemmelser mellem identiteten, der ifølge Goffman sker, når individet stigmatiseres. Idet Porros perspektiver netop tager udgangspunkt i tidligere kriminelle, finder vi dette perspektiv særligt relevant, eftersom hun udlægger situationelle begreber, i relation til tidligere kriminelles oplevelser, hvorfor disse perspektiver forekommer som mere konkretiseret. Ved at benytte disse teorier/perspektiver, kan det bidrage til en bedre helhedsforståelse af de konsekvenser stigmatisering og stempling kan afføde.

3.5 Hirschis teori om de sociale bånd

Udover stemplingsteorier, har vi valgt at inkludere Travis Hirschis (2017) social kontrol teori om de sociale bånd. Det skyldes, at vi også er interesseret i, hvorvidt disse kan perspektiveres til empirien, i relation til de tidligere kriminelles valg om at afholde sig fra kriminalitet. Som oftest fokuserer kriminologiske teorier på, hvorfor nogle mennesker vælger at begå kriminalitet. Hirschi's teori tager derimod udgangspunkt i, at de fleste mennesker helt naturligt vil begå kriminalitet, da den menneskelige natur er at søge tilfredsstillelse, og kriminalitet ofte er en nem måde at opnå dette. For Hirschi bunder hans teori altså i hvorfor nogle mennesker *ikke* vælger at begå kriminalitet, hvilket ifølge ham kan forklares ud fra de fire sociale bånd, henholdsvis attachment, commitment, involvement samt belief.

Attachment har fokus på hvilke relationer vi har til vores jævnaldrende, skolen og forældre, men også relationerne til andre mennesker og institutioner. Disse relationer indebærer en emotionel kontakt, og jo flere relationer man har, jo mindre tilbøjelig er man til at begå kriminalitet. Vedkommende vil bekymre sig om, hvad andre tænker om dem, og den skuffelse og potentielle fare for at ødelægge deres forhold, kan være med til at vedkommende ikke vælger at begå kriminalitet (Hirschi, 2017: 17ff).

Commitment tager afsæt i personens forpligtelser til konformitet. Frygten for straf og konsekvenserne af kriminalitet er en af de største afskrækkelsesmetoder der eksisterer. Personen vil således rationelt vurdere, om den kriminelle handling og konsekvenserne deraf er

det værd og overstiger den tilfredsstillelse det kan medføre (Op. cit.: 20f). Ligesom Becker (Becker, 1963: 27) argumenterer for, beror vedkommendes tilbøjelighed til at begå kriminalitet, altså på, hvor meget eller hvor lidt vedkommende føler, de har at miste. Dette kunne eksempelvis være i relation til deres arbejde eller uddannelse (Hirschi, 2017: 20f).

Involvement refererer til hvordan vedkommendes hverdag ser ud. Hvis vedkommende har travlt fordi de er meget involveret i konforme aktiviteter, såsom fritidsaktiviteter, uddannelse etc. og dermed de forpligtelser der følger med, vil de ifølge Hirschi være mindre tilbøjelige til at begå kriminalitet, grundet tidsmangel (Op. cit.: 21ff).

Belief omhandler de normer og værdier der er i samfundet og personens internalisering af disse, da man fra barnsben af lærer hvad der er rigtigt og forkert. Ifølge Hirschi tillægger visse personer samfundets normer og værdier mere betydning end andre, hvorfor de vælger ikke at begå kriminalitet. Dermed ikke sagt, at de der begår kriminalitet, er uenig i samfundets normer og værdier, ligesom de heller ikke forsøger at retfærdiggøre det afvigende i deres handlinger. De har bare ikke i samme grad en følelse af forpligtelse til at overholde samfundets normer og værdier, og dermed er deres tilbøjelighed til at begå kriminalitet større. Hvis der sættes spørgsmålstejn ved samfundets normer og værdierne, er der en større risiko for at vedkommende begår kriminalitet og det er derfor vigtigt disse normer og værdier kontinuerligt forstærkes (Hirschi, 2017: 23-26).

Ifølge Hirschi er de fire ovenstående sociale bånd med til at afgøre en persons tilbøjelighed til at begå kriminalitet. Hirschi mener således at de stærke sociale bånd er med til at opretholde den sociale kontrol, og jo mere disse bånd svækkes eller brydes, desto større er sandsynligheden for, at vedkommende vælger at begå kriminalitet (Op. cit.: 18).

3.6 Begrebsafklaring

I dette speciale vælger vi at inddrage Goffmans teori om stigma, henholdsvis fysisk-, karaktermæssig og tribal stigma, med henblik på at forklare og kategorisere den stigmatisering, som de tidligere kriminelle i vores speciale, oplever. Goffmans begreber om den *miskrediteret/potentielt miskrediteret*, vil blive anvendt i forhold til, hvordan de tidligere kriminelle kan opleve muligheden for at skjule deres stigma. Beckers teori om de fire afvigende adfærdstyper, inddrages med henblik på at kategorisere de uoverensstemmelser, der kan forekomme mellem den tilsyneladende og den faktiske sociale identitet. Med inddragelse af Porros perspektiver om *spill-over effekten og eclipse effekten*, vil disse begreber være med til at konkretisere særlige problematikker, som tidligere kriminelle kan opleve, i relation til

stigmatisering/stempling. Ved at supplere med Hirschis teori om de sociale bånd henholdsvis *attachment*, *commitment*, *involvement* og *belief*, understøtter denne bl.a. Beckers teori, idet begge teoretikere lægger vægt på, at individers valg om at afholde sig fra kriminalitet, afhænger af deres netværk og involvering i samfundet. Vi vil i vores kontekst anvende Hirschis teori til at forklare årsagerne til, hvorfor de tidligere kriminelle i dette speciale, *efter* deres dom, har valgt at afholde sig fra at begå yderligere kriminalitet.

4. Metode

Metodeafsnittet vil udlægge hvilke metoder der er blevet benyttet i forbindelse med at udarbejde interviewguiden samt hvordan forløbet har været i forbindelse med at finde interviewpersoner. Ligeledes vil vi udlægge hvordan vi har analyseret empirien, samt hvilke overvejelser og refleksioner der er dannet under udarbejdelsen af specialet.

4.1 Kvalitativ metodetilgang

Vi har i specialet valgt at benytte os af en kvalitativ metodetilgang, til indsamlingen af empirien, som skal belyse vores problemstilling. Da vi ønsker at undersøge tidligere kriminelles *egne* personlige oplevelser, i forhold til konsekvenserne i forbindelse med deres fortid, fandt vi den kvalitative metodetilgang mest fordelagtigt. Denne tilgang kan benyttes til at få indsigt i de tidligere kriminelles verden samt handlingsbegrundelser og dermed tilvejebringe unikke informationer, der er velegnet til at belyse vores problemstilling (Harrits, Pedersen & Halkier, 2012: 146). Idet vi undersøger tidligere kriminelles oplevelser, af dengang de blev løsladt og tiden efter, er specialet således en retrospektiv undersøgelse, da vi undersøger en særlig foregået tidsperiode (Euser et. al., 2009: 215; Magne, 2016: 936).

Specialet er udarbejdet med en abduktiv arbejdsproces, hvor vores interesse på området har resulteret i at vi har undersøgt feltet, og inddraget ny relevant viden undervejs. Denne proces er særligt kendetegnet som en abduktive tilgang (Brinkmann, 2012: 89), idet vi undervejs blev klogere på området, og fik nyere forståelse af begreber og relevant viden, som var med til at forme vores problemstilling og interviewguide undervejs.

Feltet og begrænsninger

Med udgangspunkt i specialets problemstilling, har målgruppen for denne været personer, som enten har siddet varetægtsfængslet eller afsonet i fængsel. I den præsenterede litteratur, fremkommer det, at de tidligere kriminelle der har modtaget en frihedsstraf, betragtes som en svag samfundsgruppe, hvorfor de har højere risiko for at opleve uformelle straffe, samt recidivere sammenlignet med de andre kriminelle grupper (Olesen, 2011: 2; Fazel & Wolf, 2015: 2). Derfor har vi valgt ikke at inddrage personer, som har fået tildelt andre former for straffe, hvorfor vores kriterium for interviewpersoner har været **personer som har modtaget en frihedsstraf eller siddet varetægtsfængslet**. Således fokuserer specialet kun på den gruppe som har fået en frihedsstraf og ligeledes er mere udsat ifølge litteraturen. Vi har derudover bevidst valgt *ikke* at interviewe fagpersoner, repræsentanter fra relevante organisationer, eller

pårørende til indsatte, idet vi har haft interesse i de tidligere kriminelle og ikke andre personers viden på området. Fagpersoner etc. kan ofte være farvet af deres egne interesser og oplevelser, og dermed mener vi at sådanne empirisk materiale, ikke er tilstrækkeligt eller repræsentativt i forhold til vores problemstilling, idet vi ønsker at undersøge de tidligere kriminelles *egne* erfaringer og oplevelser (Åkerström & Wästerfors, 2018: 142ff). Valget om kun at inkludere tidligere kriminelle som interviewpersoner, er således med henblik på at lave en mere retvisende opgave, der fokuserer på netop deres oplevelse af stigmatisering.

4.2 Indsamling af empiri

Semistruktureret individuelle interviews

I forbindelse med vores empiriindsamling, har vi valgt at foretaget semistruktureret individuelle interviews. Det semistruktureret interview er kendetegnet ved at have en vis struktur, idet interviewet følger en interviewguide med temaer og forberedte spørgsmål, men samtidig har interviewerens mulighed for at tilpasse rækkefølgen på spørgsmålene, og måden hvorpå de bliver stillet. Dermed får interviewerens mere frihed, idet de ikke er styret af at skulle systematisk igennem spørgsmålene, men at man derimod har mulighed for at afvige fra interviewguiden og tale om andre emner, der undervejs kan opstå. Ligeledes har interviewerens mulighed for at uddybe og stille opfølgende spørgsmål efter behov (Harrits et al., 2012: 149f). Det betød således, at vi under interviewene havde mulighed for at tilpasse og uddybe spørgsmålene, hvilket resulterer i en mere sikker og valid forståelse af interviewpersonernes besvarelse af spørgsmålene (ibid.). Kvalitativ metodetilgang kan derudover også føre til interessante sidespor, som interviewerens kan få lov til at dykke ned i (Åkerström & Wästerfors, 2018: 157). Denne relative åbenhed og mulighed for at stille andre spørgsmål i semistruktureret interviews, kan således resultere i, at uforudsete temaer eller vigtige nuancer bliver involveret (Harrits et al., 2012: 150). Dette har været tilfældet i vores analyse, hvor de positive aspekter af at have modtaget en frihedsstraf, ikke var noget vi havde med i vores overvejelser under specialet, men efterfølgende har fundet som en vigtig nuance at inkludere, jf. analyseafsnittet 5.6 *Positive aspekter*.

Udarbejdelsen af interviewguide

Som tidligere nævnt, blev interviewguiden udarbejdet i en abduktiv proces, hvor vi undervejs i vores litteraturundersøgelse, har tilføjet eller tematiseret forskningsspørgsmålene. Det

betyder, at vi i begyndelsen, udarbejdede forskningsspørgsmål som vi mente kunne være med til at besvare vores problemstilling, og efterfølgende tematiserede eller konkretiserede nogle af interviewspørgsmålene, som udsprang fra forskningsspørgsmålene. Ved at inddele spørgsmålene i forskningsspørgsmål og interviewspørgsmål, kunne vi skelne mellem hvad vi ønskede at forstå ud fra et teoretiske anlagt perspektiv (forskningsspørgsmål), og hvilke spørgsmål vi skulle stille til interviewpersonen (interviewspørgsmål) (Harrits et al., 2012: 153).

En måde hvorpå denne abduktive tilgang kom til udtryk i vores arbejdsproces, var igennem udarbejdelsen af disse forskning- og interviewspørgsmål. Eksempelvis inkluderede vi, på baggrund af litteraturen, efterfølgende spørgsmål vedrørende interviewpersonens bolig- og økonomiske situation efter løsladelse, fordi det oftest forekom som værende nogle af de uformelle straffe. Denne arbejdsproces hvor vi løbende tilføjede den relevante viden til interviewguiden, skete på baggrund af, at vi fandt det væsentligt at være forberedt på området. En vis mængde viden bidrager netop til at man som interviewer ikke fremstår som enten naiv eller uvidende, og dermed ikke giver interviewpersonen følelsen af, at de kan sige hvad som helst (Harrits et al., 2012: 152). Derudover kan vores viden på området bidrage til, at vi bedre kan forstå og forholde os til interviewpersonernes livsverden, idet vi allerede kender til mange af de mulige problematikker, de kan opleve. Dermed kan vi komme tættere ind på interviewpersonen, og muligvis opnå en større indsigt i deres livsverden (Järvinen, 2005: 29), hvilket vi mener giver en bedre forudsætning for specialet.

Ved udarbejdelsen af interviewspørgsmålene, fandt vi det relevant at spørgsmålene kunne tilvejebringe empiri, der skulle være med til at besvare vores problemstilling. Vi valgte at tematisere nogle af forskningsspørgsmålene, idet vi mente det kunne bidrage til mulige aspekter, som interviewpersonen kunne have oplevet. Eksempelvis var Hirschis teori om det social bånd *attachment* et tema, hvor forskningsspørgsmålet omhandlede hvorvidt interviewpersonens netværk havde en betydning for, hvordan vedkommende håndterer vanskelighederne efter dommen. Nogle af de interviewspørgsmål der blev udarbejdet på baggrund af dette tema, var bl.a.:

“Kan du fortælle lidt om hvordan du oplevede din familie og venners reaktioner, under denne periode?” (Bilag 1).

“Hvordan var det for dig at se din familie igen efter afsoningen/modtagelse af din dom?” (Bilag 1).

Dermed brugte vi teorierne som tema, der kunne være med til at belyse flere aspekter, således at interviewspørgsmålene blev mere dækkende. Dertil var det særligt vigtigt for os at formulere mange åbne spørgsmål, såsom *“Hvordan oplever du reaktionerne (...)?”* eller ved at spørge om interviewpersonen vil fortælle om særlige oplevelser. Formålet med disse spørgsmål, er at interviewpersonen ikke bare kan svare ja eller nej, således at vi kan få spontane og righoldige svar (Harrits et al., 2012: 155). Derudover har vi tilføjet stikord til de svære spørgsmål, i forsøg på at guide interviewpersonen, hvis de fandt dem kompliceret. Dette er gjort i forsøg på at mindske risikoen for satisficing, som ofte sker når interviewpersonen føler demotivation til at svare på spørgsmålet, fordi det er forekommer kompliceret, og i stedet giver et umiddelbart svar, som de tænker er tilfredsstillende nok (Krosnick, 1991). Risikoen for dette er netop større, jo sværere spørgsmålene er formuleret, fordi interviewpersonen enten kan have svært med at forstå spørgsmålet eller genkalde hukommelsen, hvorfor dette kan føre til en stærk satisficing (Clement, 2017: 107).

På trods af, at vi havde forberedt spørgsmål, vil man i det semistrukturerede interview aldrig kunne nøjes med dette, hvorfor opfølgende spørgsmål blev en del af interviewene (Åkerstrøm & Wästerfors, 2018: 157). Interviewet kan tage en drejning, hvilket også var tilfældet i flere situationer, hvormed de opfølgende spørgsmål, som ikke er inkluderet i interviewguiden, men er opstået under interviewene, er med til at styrke undersøgelsens målingsvaliditet, som ligeledes er en af styrkerne ved netop at foretage kvalitative forskningsinterviews (ibid.).

Et særligt aspekt, som vi har været opmærksomme på, ved udarbejdelse af interviewguiden, var at ekskludere følsomme emner. Følsomme emner kan være relative, men hvis vedkommende opfatter særlige emner som følsomme, kan risikoen være at de bliver mindre samarbejdsvillige (Åkerstrøm & Wästerfors, 2018: 147f). Det som vi antog var et følsomt emne for tidligere kriminelle, var deres dom eller den begåede kriminelle handling, fordi de måske ville frygte at det kunne blive udnyttet i andre sammenhænge. Derfor valgte vi bevidst at ekskludere dette i interviewguiden, netop som forsøg på at gøre potentielle interviewpersoner mere samarbejdsvillige. Dette var også med henblik på, at vi ikke ønskede at de tidligere kriminelle ville føle sig stigmatiseret af os, når de fortalte om deres kriminelle handling. Dertil forsøgte vi også at stille spørgsmål, hvor vi ikke insinuerede, at der var problematikker, f.eks. ved at spørge *“Har du følt, at der er nogle i din omgangskreds som har været tøvende med at ville hjælpe dig, efter din dom?”* (Bilag 1), og ikke *“Hvilke problemer har du haft i din*

omgangskreds efter din dom?”. Denne antagelse om følsomhed, viste sig dog efterfølgende kun til dels at være rigtig, eftersom to af interviewpersonerne, inden etableringen af interviewet, spurgte hvorvidt der ville blive spurgt ind til deres sag, idet de ikke ønskede at komme ind på detaljerne. Dog kom det som en overraskelse at samtlige interviewpersoner valgte at fortælle hvilken form for kriminalitet de havde begået, under interviewet. Årsagen til dette vil blive uddybet senere, jf. afsnittet *Udførelse af interviewene*.

Udvælgelsen af interviewpersoner

Som tidligere nævnt, har vi været klar over, at antallet af potentielle interviewpersoner har været begrænset. Vores empiriske materiale til vores undersøgelse skulle udspringe af interviews med tidligere indsatte eller varetægtsfængslede, hvorfor det selvfølgelig var essentielt at vi kom i kontakt med netop denne gruppe. Flere studier på området har vist, at det ofte forekommer at være en svær proces, at komme i kontakt med kriminelle eller tidligere kriminelle (Åkerström & Wästerfors, 2018: 146; Horgan, 2012: 207). På trods af en meget vanskelig søgeproces, formåede vi alligevel at skaffe seks interviewpersoner, der enten var tidligere indsatte eller varetægtsfængslet.

Som tidligere udlagt i litteraturstudiet, viser tallene fra Danmarks Statistik (2021a), at personer som har modtaget en frihedsstraf, udgør en meget lille andel, hvorfor vi var bevidste om at det kunne være vanskeligt at etablere kontakt med denne gruppe. Ligeledes viser studier, at det er særligt vigtigt at man som forfatter, skal forsøge at opnå en form for tillid blandt interviewpersoner, særligt når det omhandler et følsomt emne, hvilket kriminalitet kan opfattes som (Jensen, 2018: 180). I vores henvendelser understregede vi derfor, at vi ikke ville spørge ind til deres sager, og dermed ikke var interesseret i hvilken form for kriminalitet de havde begået. Derudover forsikrede vi også at interviewet ville være anonymt, og de dermed ikke ville blive gjort genkendelige i opgaven, med henblik på at højne tilliden mellem os og potentielle interviewpersoner. Generelt var vi bevidste om, at vores speciale kunne forekomme følsomt og muligvis afskrækkende, idet vi bl.a. fokuserer på stigmatisering. Vi håbede således på at interviewet ville virke mindre afskrækkende, hvis deres sag ikke ville blive et omdrejningspunkt, hvilket vi tilskrev en følsomhed (Åkerström & Wästerfors, 2018: 147f). Dette har dog efterfølgende, som tidligere nævnt, vist sig ikke var tilfældet, idet samtlige interviewpersoner faktisk valgte at fortælle om deres kriminelle handlinger.

Vi startede med at tage kontakt til de oplagte organisationer, som vi vidste beskæftigede sig med tidligere indsatte, og dermed formentlig havde nogle potentielle interviewpersoner. Vi

formodede, at der i disse organisationer, var en stor sandsynlighed for, at der allerede kunne være en gensidig tillid mellem medarbejder og borgeren. Dermed håbede vi på, at en henvendelse fra os gennem en medarbejder, ville resultere i at de tidligere kriminelle ville være mere tilbøjelig til medvirke i specialet. Vi betragtede derfor disse organisationer som såkaldte gatekeepers, fordi de kunne sørge for at vi fik etableret kontakt til potentielle interviewpersoner (Jensen, 2018: 180). Vi tog kontakt til Primus Motor hos Røde Kors, Café Exit og Enheden For Kriminalpræventive Indsatser, men desværre afviste de vores anmodning om samarbejde, og forespørgsel til at få kontakt med tidligere kriminelle. Primus Motor ved Røde Kors forklarede netop, hvordan denne tillid mellem deres medarbejder og borger, kunne resultere i at de tidligere indsatte følte sig nødsaget til at deltage i undersøgelser og interviews, på trods af at de kun var blevet opfordret til det, fra en medarbejder. Denne situation ønskede Røde Kors ikke at udsætte deres borgere for, og derfor havde de af princip, valgt at afvise alle henvendelser fra eksterne aktører. Ligeledes havde Enheden For Kriminalpræventive Indsatser ikke mulighed for at hjælpe, idet de ikke havde nogle borgere der kunne stilles til rådighed. Café Exit besvarede aldrig vores forespørgsel, trods flere opfølgende mails og telefonopkald. I et forsøg på at være kreative ved søgning af interviewpersoner, fik vi fat i kontaktoplysninger til fængselspræster. Dette førte desværre heller ikke til noget, eftersom kun én af præsterne besvarede vores forespørgsel, og ligeledes ikke kunne hjælpe.

Det næste vi forsøgte os med, var de sociale medier. Her fandt vi en Facebookgruppe ved navn *Hjerterum*, der var oprettet til at give støtte og vejledning til pårørende af indsatte, samt nuværende- og tidligere indsatte. En af gruppens regler var, at det særdeles var strengt forbudt for journalister og studerende, at tage privat kontakt til medlemmerne i gruppen. Derfor var vores eneste mulighed at lægge et opslag op, hvor vi spurgte efter interviewpersoner, og understregede at de ville være anonymiseret. Desværre fik vi ikke nogen henvendelser, men vi fandt dog frem til en interviewperson, igennem et tidligere opslag vedkommende havde lagt op i gruppen. Personen havde skrevet i opslaget, at andre godt måtte rette henvendelse, hvorfor dette var en undtagelse til gruppens regler.

Personlige relationer i studiemiljøet foreslog, under sparring, Facebookgruppen *Date En Indsat* som en måde hvorpå vi kunne finde interviewpersoner. Først og fremmest bruges den, som navnet hentyder til at sætte folk i kontakt med henblik på dating, men den bliver også hyppigt brugt til at finde kontaktpersoner til projekter og undersøgelser. Her kunne vi se at der var to grupper, hvoraf den ene havde ca. 25.000 medlemmer, og den anden 2.000 medlemmer. Vi anmodede om adgang til begge grupper, men blev kun accepteret af den ene, med de 25.000

medlemmer. Efterfølgende skrev vi et opslag omhandlende vores undersøgelse, der efterlyste interviewpersoner, og vi fik således kontakt til tre personer, som havde lyst til at deltage. Den ene faldt desværre fra, da han blev overflyttet til en mere lukket afdeling. Det resulterede i, at vedkommende ikke havde mulighed for at deltage i interviewet, eftersom hans brug af internet blev begrænset. Derfor blev vi enige om at ville lave et genopslag, i håb om at få flere henvendelser. Vi kunne se at der ugen op til, var dukket mange flere opslag op fra andre studerende, der ligeledes ønskede at finde interviewpersoner. Dette formoder vi, var årsagen til at gruppens administrator efterfølgende valgte at oprette en meningsmåling, hvor vedkommende spurgte hvorvidt journalister og studerende skulle have adgang til gruppen. Resultatet af afstemningen var desværre, at flertallet havde stemt, at de ikke ønskede journalister og studerende adgang, hvorfor dette blev taget til efterretning. Dette afholdt os fra at lave et genopslag, i frygt for at blive ekskluderet fra Facebookgruppen. Vi fik således kun to interviewpersoner fra Date En Indsat. Vi havde i begyndelsen nogle betænkeligheder ved at skulle bruge gruppen til at skaffe interviewpersoner, eftersom vi ikke havde intentioner om at date de indsatte. Det har efterfølgende vist sig ikke at være en problematik, da de interviewpersoner vi fik gennem Facebookgruppen, begge har haft en reel interesse i at deltage i interviewet. Vi havde som udgangspunkt forventet minimum otte interviews, idet vi havde fået etableret kontakt og planlagt disse, men som tidligere nævnt måtte en af de potentielle interviewpersoner desværre melde fra, på grund af internet begrænsning. Derudover havde vi kontakt til en anden person, der i starten gerne ville stille op, men pludselig stoppede kontakten med os.

Overordnet set, har vi oplevet søgning af interviewpersonerne som en vanskelig proces, idet vi ikke fik adgang til de organisationer, som var de oplagte gatekeepers, samtidig med at vi var tidsbegrænset. På trods af den vanskelige søgningsproces, lykkedes det os alligevel at nå ind til denne målgruppe gennem bekvemmelighedsudvælgelsen (Harrits, Pedersen, Halkier & Møller 2020: 202). Bekvemmelighedsudvælgelse kommer således til udtryk, idet vi har spurgt vores omgangskreds om de kendte nogen tidligere indsatte eller varetægtsfængslede, som kunne være interesseret i at deltage i vores speciale. Det lykkedes os derfor at få fat i fire der gerne ville deltage. De har alle haft en perifer kontakt til nogen i vores omgangskredse, hvilket betyder, at vi som udgangspunkt ikke har antaget at de deltog for at fremme en dagsorden eller som en tjeneste til vores mellemmand, der har ageret som gatekeeper.

Vi endte således med at få gennemført seks interviews i alt, hvilket kan virke som få. Dog er der ingen regler for, hvor mange interviews en kvalitativ undersøgelse skal indeholde, idet et

mætningspunkt også er muligt at nå indenfor et mindre antal (Harrits et al. 2012: 165). Mætningspunktet i forhold til den indsamlede empiri, vil blive uddybet i afsnittet om 4.4 *Validitet og reliabilitet*.

Udførelsen af interviewene

Da vores interviewpersoner har bopæle rundt omkring i landet, har vi valgt at foretage enten telefoninterviews eller online interviews gennem Messenger eller Microsoft Teams. En fordel ved at der har været webcam på nogle interviewene, har været at vi har haft mulighed for at kunne se og tolke vores interviewpersoners kropssprog, samt deres reaktioner på spørgsmålene. Derudover har en fordel ved telefon eller online interviews været, at vi har haft mere frihed i forhold til at sætte aftaler op med vores interviewpersoner, idet det har været mere tidsbesparende. Vi har således undgået at medregne logistikken, omkring det at skulle finde et neutralt mødested at foretage interviewene. Nogle af ulemperne ved at have foretaget online interviews, var at vi til tider oplevede støj på grund af dårligt signal og sommetider var det svært at høre hvad interviewpersonerne sagde, hvorfor nogle detaljer kan være gået tabt. Den tabte information har vi forsøgt at mindske ved flere gennemlytninger ved transskriptionen. Dertil kan der forekomme en uhensigtsmæssig distance mellem os og interviewpersonen, idet vi ikke har befundet os i samme lokale. Således har vi under de online interviews uden webcam, mistet adgang til interviewpersonens ikke-sproglige information, i form af vedkommendes gestus og ansigtsudtryk (Kvale & Brinkmann, 2015: 204). På trods af dette, vil vi mene at der potentielt forekommer en vis tryghed, ved at vores interviewpersoner selv har kunnet vælge deres omgivelser under interviewet. Fordelen ved dette, kan netop være at interviewpersonen under de vante omgivelser, føler sig mere tryk ved at deltage. Derudover kan vores manglende kendskab til interviewpersonernes ansigt, føre til at de oplever en større anonymitet, hvilket kan resultere i at de har en mere åben og ærlig tilgang i interviewene.

Som beskrevet, jf. *Udarbejdelsen af interviewguide*, valgte vi ikke at inkludere spørgsmål vedrørende vores interviewpersoners kriminelle handlinger, idet vi tilskrev dette som et følsomt emne, samtidig med at vi ikke fandt det relevant for vores problemstilling. Vi gjorde det således klart i vores briefing, at det ikke var noget vi ville spørge ind til. Dog viste det sig under interviewene, at alle interviewpersonerne, i varierende grad, alligevel fortalte hvad deres varetægtsfængsling eller afsoning havde været i forbindelse med. En forklaring på dette, kan netop være fordi interviewpersonerne ikke tilskriver dette som et følsomt emne i interviewet, hvorfor vi efterfølgende kunne afvise vores tilskrevne følsomhed (Åkerström & Wästerfors, 2018: 150). En anden årsag, kan også være på baggrund af, at vi har haft en distance

mellem os og interviewpersonen, grundet at interviewene var udført online. Denne indsigt i deres sigtelse har efterfølgende været med til at give os en bedre forståelse af vores interviewpersoners tanker, oplevelser og holdninger samt deres pårørendes reaktioner. Derfor har vi valgt at inkludere dette i specialet, med henblik på at give en bedre helhedsforståelse af interviewpersonernes omstændigheder.

4.3 Databehandling

Transskription og kodning

Da der ikke findes standardregler for transskriptioner, har vi udarbejdet en fælles transskriptionsnøgle, før vi påbegyndte vores transskriptioner, med henblik på at gøre dem så ensartet som muligt. Dertil har vi valgt at transskribere de interviews hvor vi hver især var den supplerende interviewer, således vi ikke transskriberede vores eget interviews, for at sikre en større objektivitet af interview konteksten. Vi aftalte derudover at undlade fyldord såsom “øh” og “oh”, idet vi mener ordene ikke har en afgørende betydning for deres udtalelser, hvorfor undladelsen af disse ord fremmer læseforståelsen (Kvale & Brinkmann, 2015: 239f). Dette sker i forlængelse af, at vi har valgt at bruge hele eller dele af interviewpersonernes citater, i analysen.

Vi har efter transskribering valgt at bruge programmet NVivo, som er et kvalitativt computerbaseret kodningsprogram, til at kode vores interviews. Dette program har til formål at kode mængder af tekst, på en let håndterbar og systematisk måde (Atherton & Elsmore, 2007: 74). Vi har samtidig valgt at kode alle interviewene hver for sig. Formålet med dette, var dels at fjerne risikoen for at noget gik tabt eller blev overset, samt at mindske risikoen for at påvirke hinandens forståelse af empirien. Ulempen ved separat kodning kan dog være, at kodningerne af empirien viser sig at være helt forskellige, hvorfor vi derefter valgte at sammenligne for at sikre en overensstemmelse af vores kodet empiri. Vi valgte således denne tilgang, da vi mente det skabte et godt arbejdsgrundlag for den kommende analyse. Vi har været bevidste om at NVivo har været et hjælpemiddel til at organisere vores empiri, uden at erstatte den refleksivitet og analyse, vi som forfattere af specialet bidrager med. Weitzman og Miles (1995) udtrykte det således: “*De [computerprogrammer, red.] erstatter ikke tænkning, men er et stærkt hjælpemiddel til tænkning. (...) Computere analyserer ikke data; det gør mennesker*” (citeret i Kvale & Brinkmann, 2015: 261). Vi har derfor haft i mente at programmet kan negligere vores rolle og fokus i processen, da programmet ikke tilbyder midler til at håndtere vores subjektivitet og dagsorden på en refleksiv måde (Atherton & Elsmore, 2007: 67). Vi har

i denne forbindelse sørget for at benytte NVivo's funktion der muliggør, at se empirien i dens oprindelige sammenhæng, når vi fandt relevante citater, for at sikre at det ikke er taget ud af kontekst. Vi har via den codebook NVivo har skabt for os, fået et overblik over hvilke koder der var hyppigst brugt, samt i hvor mange interviews de optræder i.

Vi har som udgangspunkt haft en lukket kodning ud fra vores teori, men da vi gennemgik vores empiri, tilkendegav vi at der var en del empiriske fund som ikke ville kunne finde plads i de koder, vi som udgangspunkt havde. Derfor valgte vi at åbne op for vores koder, for at kunne inddrage alt med relevans og har således så vidt muligt undgået at overse udtalelser, der kunne være vigtige for vores analyse. Empirien har på denne måde fået lov til at tale for sig selv (Jakobsen, 2020: 220). Efterfølgende har vi inddelt vores koder i overordnede kategorier, hvorfor vi har benyttet os af aksekodning. Vi har således haft mulighed for at overskueliggøre vores empiri og identificere årsager, konsekvenser og sammenhænge, der har haft indflydelse på besvarelsen af vores problemstilling (Brinkmann & Tanggaard, 2015: 251-254).

I den selektive del af kodningen, har vi udvalgt de koder vi fandt mest relevante. Dette resulterede i, at vi endte med 11 overordnet kernekategorier hvoraf fire har haft underkategorier, som er udarbejdet på baggrund teorien (Brinkmann & Tanggaard 2009: 255-258). De fire teoristyrede kernekategorier er *Becker*, *Goffman*, *Hirschi* og *Porro*, jf. tabel 3, hvortil de resterende syv kernekategorier er empiristyret. Vores kernekategorier samt deres hyppighed fremkommer i nedenstående codebook:

Tabel 3: Codebook

Kode	Filer	Referencer
Alternativt strafscenarie	6	22
Becker	6*	74
Formel straf	4	8
Goffman	6*	99
Hirschi	6*	138
Interviewpersonens håndtering af andre reaktioner	6	32
Interviewpersonens håndtering af deres dom og situation	6	44
Konsekvenser	6	28
Porro	6	21
Positive aspekter ved dom	6	11
Uformel straf	6	21

* Alle kernekategorierne er repræsenteret, men underkategorier fremtræder ikke i alle interviewene

Etiske overvejelser

I forbindelse med at to af vores interview er kommet i stand via *Date En Indsat*, hvor de har taget kontakt til os, har vi været opmærksomme på den problematik der kan opstå, idet de potentielt kan have en skjult dagsorden ved deltagelse i specialet. Dette kunne bl.a. være at de havde brug for et outlet, hvor de kunne lufte deres frustrationer vedrørende situationer og problematikker som ikke har været fokuset i specialet. Modsat, kan denne dagsorden også have resulteret i, at interviewpersonen var mere tilbøjelig til at melde sig til interviewet, hvorfor den skjulte dagsorden ikke nødvendigvis var uhensigtsmæssig. Derudover kan denne dagsorden også anses som værende positiv for interviewpersonen, idet vedkommende kan få lov til at udtrykke nogle frustrationer, som de måske ikke oplever at kunne gøre andre steder. Dette kom eksempelvis til udtryk, da én af interviewpersonerne meget gerne ville snakke om manglende resocialisering i fængslerne og andre emner, som ikke var relevante i forhold til at kunne besvare vores problemstilling.

En anden etisk overvejelse vi har haft, i forbindelse med vores speciale, relaterer sig til det retrospektive. Ved at spørge ind til deres kriminelle fortid, kan det have den uhensigtsmæssig bagside, at nogle af interviewpersonerne skal genkalde oplevelser, de måske ikke ønsker at forholde sig til længere. Interviewet kan således tilvejebringe nogle glemte oplevelser eller følelser, som interviewpersonen måske har forsøgt at undertrykke, hvorfor interviewet har kunnet påvirke vedkommende negativt. En måde hvorpå vi har forsøgt at undgå dette, er ved at informere interviewpersonerne, ved briefing og debriefing, om at de til enhver tid kan undlade at besvare spørgsmålene eller afslutte interviewet (Harrits et al. 2020: 207). Vi har dermed forsøgt at være så transparente over for interviewpersonerne, bl.a. ved netop at informere om deres samtykkerettigheder, spørge om tilladelse til at optage interviewene, fortælle hvem der var til stede under interviewet, samt hvem der vil få adgang til dette speciale. Vi har imødekommet deres ønske om anonymitet og i forbindelse med dette, har nogle af vores interviewpersoner bedt om at få tilsendt de udtalelser vi har brugt.

Det er sjældent muligt for kvalitative forskere at foretage en total anonymisering af interviewpersonerne, da de altid vil kunne koble empirien på den enkelte interviewperson (Bengtsson & Mølholt 2020: 195). Årsagen til, hvorfor vi ligeledes ikke har haft mulighed for at total anonymisere interviewpersonerne i specialet, er at vi som forfattere stadig er bekendte med deres identitet (ibid.). Derfor har vi i stedet benyttet os af en pseudonymisering, hvor vi har ændret interviewpersonernes navne og fjernet stednavne, for at sikre at deres identitet

forbliver skjult. Dette har vi valgt at gøre, for at læseren ikke har mulighed for at spore den enkelte interviewperson, da vi til tider kommer ind på personlige informationer (Op. cit.: 194). Derudover kan pseudonymisering også være forbundet med en vis usikkerhed for tolkning af empirien. På den ene side beskytter vi vores interviewpersoners sande identitet, på den anden side kan det medføre at vi kan tolke empirien mere frit uden at blive modsagt (Kvale & Brinkmann, 2015: 118). Dermed er der både en forside og en bagside af pseudonymisering. Vi har derfor, som tidligere beskrevet, sørget for at se vores citater i kontekst, for at eliminere risikoen for misfortolkning, og dermed sikre at det således er empirien som taler for sig selv. Slutteligt har vi været opmærksomme på, at vores personlige holdninger og fordomme ikke har måtte påvirke vores forståelse af empirien. Vi har dertil været bevidste om, at vores antagelse om at tidligere kriminelle bliver stigmatiseret på samme måde, ikke har påvirket specialet, da vi under empiriindsamlingen så at denne antagelse ikke var korrekt. Vi har således gjort vores bedste for at bevare en neutralitet, så vores speciale ikke bliver præget af de antagelser vi havde gjort os, før vi foretog interviewene. Ved at være bevidste om denne neutralitet, undgår vi således at fremhæve bestemte resultater på bekostning af et så vidt mulig neutralt validt speciale (Kvale & Brinkmann, 2015: 120).

4.4 Validitet og reliabilitet

Intern validitet

Intern validitet refererer til gyldigheden af vores resultater og om hvorvidt vi undersøger det vi gerne vil undersøge. Kvale og Brinkmann (2015) beskriver således at en konklusion er valid, hvis den bl.a. er berettiget, fornuftig, velbegrunder og overbevisende, hvorfor vi under vores interviews, så vidt muligt forsøgt at "validere in situ" (Op. cit.: 318-320). Dette har vi gjort ved at udarbejde en interviewguide, der har til formål at belyse problemstillingen, samt stille opfølgende spørgsmål, for at sikre os at vi ikke har misforstået vores interviewpersoners udtalelser, hvilket har været med til at højne den interne validitet.

Som tidligere nævnt, er undersøgelsen retrospektiv, idet interviewpersoners besvarelser kommer på baggrund af en livsperiode, som kan ligge år tilbage, og dermed undersøger vi oplevelserne af et forløb, som de allerede har været igennem (Euser et. al., 2009: 215; Magne, 2016: 936). Således kan der være hukommelsesproblemer forbundet med dette, da problematikken kan være genkaldelse af hukommelse. Jo længere tid der er gået mellem hændelsen, desto sværere er det som regel for interviewpersonen at huske. Måden hvorpå denne risiko for fejl kan mindskes, er ved at fokusere på en mere bestemt eller kortere tidsperiode

(Clement, 2017: 103). Denne risiko har vi forsøgt at minimere, ved at spørge ind til interviewpersonernes seneste frihedsstraf, således at fokuset i interviewet, var forkortet ned til en bestemt livsperiode. En anden problematik der kan være, ved retrospektive undersøgelser, er at der kan forekomme selektiv hukommelse hos interviewpersonerne. Der kan forekomme nogle validitetsproblemer, idet vedkommende oplever nogle andre følelser under selve hændelsen, ved at efterrationalisere forløbet til noget mere positivt eller negativt. Dette resulterer i, at vi måske får nogle andre meninger eller tanker, som muligvis ikke var tilfældet på daværende tidspunkt. Vi har således været bevidste om, at vores interviewpersoner, grundet deres køn og alder, potentielt har kunnet haft en oplevelse af, at de skulle nedtone deres udtalelser og ikke nødvendigvis give de samme detaljer omhandlende deres fortid. Dette bunder i antagelsen om, de sandsynligvis har haft et ønske om at positionere sig selv mest hensigtsmæssig (Järvinen, 2005: 30). Denne kønsbias har kunnet påvirke den indsamlede empiri, i forhold til at der en mulighed for, at vi kunne have fået andre fortællinger fra vores interviewpersoner, hvis vi havde været ældre eller været mænd. Dette mener vi dog ikke at have oplevet, idet deres svar forekommer oprigtige uden forbehold, hvorfor det ikke forekommer at de har taget kønsbiaset i betragtning. Interviewpersonerne kan dog med større sandsynlighed have et ønske om at nedtone deres oplevelser, i relation til en følelse af en samfundsmæssig forventning om, de bør være resocialiseret og normative. Dette er således et hensyn der skal tages, når man interviewer tidligere kriminelle (Tapley & Clubb, 2019: 4).

Derudover har vi også været opmærksomme på hvor sikre interviewpersoners har været i deres svar. Det skyldes at vi har været opmærksom på risikoen for satisficing (Krosnick, 1991). Der skelnes mellem en svag og en stærk satisficing. En svag satisficing er når interviewpersonen faktisk forstår spørgsmålet og dermed giver et gennemtænkt svar. Modsat er en stærk satisficing når interviewpersonerne ikke har forstået spørgsmålet og/eller har manglende interesse, og dermed vælger det mest oplagte svar (Op. cit: 215). I nogle af interviewene forekom der en stærk satisficing, når interviewpersonen svarede med korte svar, som forekom at være oplagt. I disse situationer, valgte vi at omformulere eller uddybe spørgsmålene, således at interviewpersonen blev nødt til at eftertænke, og give et mere gennemtænkt svar. Dette resulterer i, at vores validitet højnes, idet interviewpersonernes svar forekommer mere gennemtænkt.

Da vi kun har haft seks interviews, har det været svært at konkludere hvorvidt vi har opnået et reelt mætningspunkt (Harrits et al., 2020: 203). Der forekommer et vist mætningspunkt af særlige aspekter i empirien, men idet specialets problemfelt er stort, er det

svært at opnå et reelt mætningspunkt. Derfor kan der være nogle aspekter, som dette speciale ikke belyser, idet de ikke forekom i empirien. Selvom empirien ikke er repræsentativ for hele det undersøgte område, kan vi dog stadig se mange tilbagevendende pointer gennem vores interviews, samtidig med at empirien understøtter den eksisterende forskning på området. På baggrund af dette, vil vi argumentere for at vi godt kan belyse og udlægge visse generaliseringer på problemfeltet.

Ekstern validitet

Den interne validitet opererer i samspil med den eksterne validitet. Den eksterne validitet refererer til resultaternes generaliserbarhed. I kvalitativ forskning er det oftest analytisk generalisering man anvender (Kvale & Brinkmann, 2015: 333f). Den analytiske generalisering indebærer *“i hvilken grad resultaterne af én undersøgelse kan være vejledende for, hvad der sker i en anden situation”* (Kvale & Brinkmann, 2015: 334). Generelt er det svært at generalisere kvalitative studier, fordi der oftest er færre subjekter inkluderet i modsætning til kvantitative studier. Idet vi kun har haft seks interviewpersoner, hvor de alle er blevet tildelt forskellige frihedsstraffe, kan det være svært for os at konkludere noget som generaliserende.

På trods af dette, kommer det til udtryk i analysen, at de oplevelser interviewpersoner har haft, også har været tilfældet blandt nogle af interviewpersonernes bekendtskaber, hvorfor vi mener at vores resultater også kan perspektiveres til andre tidligere kriminelle oplevelser. Yderligere vil der, ved en potentiel gentagelse af specialet med andre interviewpersoner, muligvis være andre problemstillinger der kunne belyses, da alle forekommer at have forskellige oplevelser. Vores speciales eksterne validitet højnes, da vi ud fra empirien kan se en samhørighed mellem vores fund og den eksisterende litteratur. Derfor antager vi at vores speciale har mulighed for at afdække lignende problematikker hos andre tidligere kriminelle.

Reliabilitet

Idet specialet er en kvalitativ interviewundersøgelse, vil det således ikke være muligt at genskabe de eksakte resultater. Ved at stille de samme spørgsmål, blot på et andet tidspunkt, kan dette føre til ændrede svar (Riis, 2012: 352), hvorfor empirien så forekommer anderledes. Derfor er der i forbindelse med reliabilitet af kvalitative undersøgelser, tale om gennemsigtighed. Reliabilitet refererer således til specialets pålidelighed, hvor gennemsigtigheden af opgaven resulterer i højere reliabilitet. For at højne specialets reliabilitet, har vi så vidt muligt forsøgt at sikre gennemsigtighed i specialet, ved nøgtern at beskrive vores

proces, i forhold til udarbejdelse af interviewguide, udvælgelse af interviewpersoner, samt databehandling i metodeafsnittet. Dertil har vi benyttet os af semistruktureret interviews, hvor vi har stillet uddybende spørgsmål, for at sikre at vi ikke overfortolker eller misforstår interviewpersonernes udtalelser. Samtidig har vi benyttet os af interviewpersonernes citater i analysen, med henblik på at mindske fejltolkning af empirien, og dermed være så empirinær som mulig.

5. Analyse

Analysen er opdelt i fem hovedafsnit, hvor første afsnit introducerer interviewpersonerne. Andet afsnit analyserer på interviewpersonernes fortælling om, hvorfor de har valgt at leve et normativt liv. Tredje afsnit vil udlægge stigma som en uformel straf, der affødes af interviewpersonernes kriminelle fortid. Fjerde afsnit vil omhandle hvordan de har valgt at håndtere disse konsekvenser. Femte og sidste afsnit omhandler de positive aspekter, som er kommet frem som et overraskende empirisk fund. I analysen vil de teorier der findes relevante, løbende blive operationaliseret, i forsøg på at give en bedre forståelse af de empiriske fund.

5.1 Introduktion af interviewpersoner

Tabel 4: Personkartotek

Interviewperson	Alder	Beskæftigelse	Seneste straf*
Anton	I 20'erne	Studerende	Betinget straf
Benjamin	I 30'erne	Journalist	Varetægtsfængsling
Casper	I 60'erne	Socialrådgiver	Betinget straf
Daniel	I 20'erne	Betonarbejder	Afsonet ubetinget
Erik	I 30'erne	Førtidspensionist	Afsonet ubetinget
Frederik	I 20'erne	Studerende	Betinget straf

* Den seneste straf refererer til interviewpersonens seneste.

Anton er i 20'erne og blev som teenager idømt en betinget dom på baggrund af et røveri, hvor han bl.a. som betingelse, skulle på afvænnning for sit stofmisbrug. I dag læser han på en videregående uddannelse, og har lige siden afholdt sig fra kriminalitet.

Benjamin er i 30'erne og sad varetægtsfængslet i 20'erne, da han var sigtet for politisk-motiveret vold. Benjamin var lige startet på videregående uddannelse, men kom et semester bagud, på grund af sigtelsen. Efterfølgende færdiggjorde han sit studie, og arbejder i dag som freelancer.

Casper er i 60'erne og har mange domme bag sig. Da han var i 20'erne, startede hans kriminelle levevej med narkokriminalitet, som varede indtil han var i 40'erne. Efter sin sidste dom, som var en betinget dom, valgte han at gøre en ende på den kriminelle levevej, og videreuddannede sig til socialrådgiver, hvor han i dag arbejder med udsatte unge.

Daniel er i 20'erne og arbejder til dagligt som håndværker. Han blev idømt en ubetinget dom på baggrund af sædelighedskriminalitet, hvor han skulle afsone i fængslet. Det der adskiller Daniel fra de andre interviewpersoner, er at han, som den eneste, ikke mener at han er skyldig. Daniel blev efter dommen, genansat på den samme arbejdsplads, hvor han arbejdede før han fik sin straf.

Erik er i 30'erne og er for nyligt blevet godkendt som førtidspensionist. Han har førhen haft flere domme bag sig, men den seneste var en ubetinget dom, på baggrund af grov vold. Han er som den eneste, stadig kriminel, i den forstand at han under sit interview afslørede at han bruger og sælger stoffer. Han har en drøm om at generhverve sig som tatovør, men kæmper i dag med en større gæld, angiveligt forårsaget af sin eks.

Frederik er i 20'erne og kommer oprindeligt fra Grønland. Her blev han idømt en betinget dom, for vold mod tjenestemand. I dag bor han i Danmark, og læser på en videregående uddannelse, hvor han siden da har afholdt sig fra kriminalitet.

5.2 Kriminalitet på trods af stærke sociale bånd

Et normativt liv efterfølgende

Vi har været interesseret i at få afklaret, hvad der muligvis har ligget til grund for interviewpersonernes valg om at leve et normativt liv. Det skyldes, at vi har en antagelse om, Hirschis teori, der argumenterer for, at stærke sociale bånd afholder vedkommende fra at begå kriminalitet, kunne perspektiveres til empirien. Det forekommer at størstedelen af interviewpersonernes sociale bånd i dag er stærke, idet de fleste gav udtryk for, at de nu lever et normativt liv. De er således under uddannelse eller har beskæftigelse, hvorfor de bl.a. vælger at afholde sig fra et kriminelt liv. Det forekom dog, for størstedelen af interviewpersonerne, at det særligt var elementer i det sociale bånd *attachment*, der resulterede i den endelige beslutning om at afholde sig helt fra kriminalitet. Et eksempel på hvordan det sociale bånd *attachment*, fungerer som en social kontrol, kan således være når vedkommende har så stærke relationer med sin omgangskreds, at vedkommende ikke ønsker at begå kriminalitet, i frygt for at skuffe dem. Dette var tilfældet for Frederik, der i forbindelse med sin dom, havde en støttende mor, hvorfor han oplevede at: “(...) *havde noget at kæmpe for og gøre hende stolt.*” (Frederik, #206). I Frederiks tilfælde kommer den sociale kontrol således til udtryk, da han følte sig motiveret til at gøre det rigtige og afholde sig fra yderligere kriminalitet, og dermed

undgå at skuffe hende. Således forekommer det, at Frederik efterfølgende har oplevet et forstærket socialt bånd med sin mor, hvorfor det resulterer i at han afholder sig fra at begå kriminalitet. Måden hvorpå Hirschis teori om social kontrol qua attachment, stemmer overens med Frederiks tilfælde, var dog til vores overraskelse, langt fra realiteten hos de andre interviewpersoner.

I modsætning til Frederiks tilfælde, gav Anton udtryk for, at hans ønske om at afholde sig fra kriminalitet, skete i mødet med sine gamle venner. Selvom det forekom, at Anton havde stærke sociale bånd med den kriminelle omgangskreds, ønskede han i stedet at forstærke de sociale bånd med lovlydige venner. Antons beslutning om at ville leve et normativt liv, skete således på baggrund af mødet med den gamle omgangskreds:

“Men så var den sommer hvor (...) jeg var nede på stranden (...) så mødte jeg nogle af mine gamle venner der var dernede, og der var fest og bål, og de spurgte om jeg kom ned. Jeg troede egentlig bare, at jeg skulle hjem og så var jeg sammen med dem den aften, og hyggede mig helt vildt, og så tror jeg bare, at jeg mærkede det der almindelig ungdomsliv igen, og jeg tror at det har bare været et frø der bare har spiret der siden, som så bundede ud i, at jeg bare fik den der lyst til at gøre noget ved det. En livsstilsændring kan man vel godt kalde det.”
(Anton, #110).

Efterfølgende fortalte Anton, at han valgte at genoptage kontakten med sine gamle venner, og dermed skære den kriminelle omgangskreds fra. Idet han ønskede at styrke de sociale bånd med en normativ omgangskreds, forekom det således at han ønskede at vægte de normative værdier højere, hvorfor vi vil argumentere for, at Antons sociale bånd *belief* også forstærkes. På trods af, at Anton allerede havde et stærkt socialt bånd med sin kriminelle omgangskreds, havde det ingen betydning i forhold til at skære dem fra, netop fordi han begyndte at vægte *belief* højere. Det som var interessant, var at Anton gav udtryk for, at de stærke sociale bånd, var årsagen til at han i første omgang, begik kriminalitet. Det kom bl.a. til udtryk, da han fortalte at han: *“(...) nok kategoriserer mig selv som en hvor miljøet har haft en kæmpestor betydning”* (Anton, #120), hvortil han henviser, at det netop var grundet de kriminelle venner, der resulterede i at han begik kriminalitet. Både Frederik og Anton gav udtryk for, at de, på trods af at være vokset op i lovlydige hjem, var det relationerne til andre med kriminel adfærd, som var årsagen til, hvorfor de i første omgang begik kriminalitet. Deres tilfælde viser dermed, at de sociale bånd med den kriminelle omgangskreds, kan overgå de sociale bånd, som de har

med deres lovlydige omgangskreds. Dette aspekt forekommer også hos andre interviewpersoner, hvorfor elementerne i det sociale bånd attachment, kan overgå hinanden, og dermed resultere i at vedkommende, på trods af et stærkt socialt bånd, stadig kan vælge at begå kriminalitet.

Et andet eksempel på, hvordan Hirschis teori om de sociale bånd, ikke umiddelbart forekommer at passe ind i empirien, fremkom i Caspers historie. Han fortalte i forbindelse med at afholde sig fra kriminalitet, at:

“(...) Det var faktisk i forbindelse med min fars død. Og at jeg lige pludselig var den eneste af vores brødre der rent fysisk var i nærheden af min mor. Så det gik slet ikke med, at hvis jeg også skulle tage hånd om hende, så kunne jeg ikke køre den livsstil her og jeg kunne heller ikke orke det mere.” (Casper, #81).

Casper gav udtryk for, at han følte at han var den eneste der kunne tage sig af sin syge mor, hvorfor han ikke kunne blive ved med at begå kriminalitet. Det forekom således, at det var Caspers følelse af forpligtelse, i forbindelse med at skulle tage ansvar for sin mor, der resulterede i at han valgte at afholde sig fra yderligere kriminalitet. I Caspers tilfælde, vil vi argumentere for, at en forklaring på hans valg, kommer på baggrund af det sociale bånd *belief*. Casper opfatter således, at han har en pligt til at tage sig af sin syge mor, hvilket vi vil argumentere for, sker på baggrund af den samfundsmæssige normative opfattelse, om at man har pligt til at hjælpe sin familie. Derudover gav Casper i citatet udtryk for, at han heller ikke kunne “orke” det kriminelle liv mere, hvilket kan relatere sig til, at han tidligere gav udtryk for, at han opfattede det kriminelle liv, som værende en livsstil forbundet med mange risici (Casper, #77). Ved at Casper vægter det normative liv, resulterer det i at han f.eks. ikke længere skal bekymre sig om at blive fængslet, og dermed har mulighed for at passe sin mor. Således resulterede et dødsfald i Caspers familie, at han følte en pligt til at tage sig af sin mor, hvilket vi vil argumentere for, agerer som den sociale kontrol, der har afholdt Casper fra at begå yderligere kriminalitet. Ligeledes forekommer det sociale bånd *belief* forstærket, på baggrund af dette. Derudover vil vi argumentere for at, Caspers valg om et normativt liv, i forbindelse med at videreuddanne sig og finde lovlydig beskæftigelse, har forstærket de sociale bånd *involvement* og *commitment*. Involvement og commitment har førhen ikke afholdt ham fra at begå kriminalitet, men er efterfølgende blevet forstærket i sådan en grad, at de nu forekommer som værende en social kontrol, der har afholdt ham fra at recidivere de sidste 20 år.

I Benjamins tilfælde, forekom det, at han havde en stærk attachment, idet han var opvokset i en kærlig omgangskreds, som altid har været støttende overfor ham. På trods af dette har det ikke afholdt ham fra at begå kriminalitet, idet han gav udtryk for at:

“(...) Jeg kommer også fra et miljø, hvor at det, at sidde i fængsel, det er (...) ikke hverken tabu eller mærkeligt, eller [-] hvad skal man sige. Hmm, at det ikke er forbundet med negative associationer, der er ikke nogen der tager afstand fra en eller, som man er et skidt menneske.” (Benjamin, #21).

Benjamin forklarede efterfølgende, at der altid har været en risiko for at komme i strid med loven, i det miljø han var vokset op i (Benjamin, #25). Benjamins tilfælde ligner derfor meget Anton og Frederiks, idet hans stærke attachment ligeledes blev årsagen til at han begik kriminalitet, frem for at det hindrede ham. I Benjamins stærke attachment, blev de politiske normer og værdier vægtet højere, hvorfor de ligeledes overgik værdierne i det normative samfund. Benjamin gav udtryk for, at: *“(...) Det miljø jeg kommer fra, er også lidt hårdt, man [kan] sådan (...) bruge ord som solidaritet ikk’? På et eller andet tidspunkt så skal vi også "put your money where your mouth is", og det var folk rigtig gode til.” (Benjamin, #31).* Den stærke attachment som Benjamin oplevede i vennegruppen, resulterede således i, de begik politisk-motiveret vold. Det stærke sociale bånd, blev derfor i Benjamins tilfælde, årsagen til at han bevidst valgte at begå kriminelle handlinger. Således vil vi argumentere for, at personerne i dette miljø ikke kan undgå at begå kriminelle handlinger, idet der hersker en forventning om at de skal “put your money where your mouth is”. Dette vil vi argumentere for, resulterer i en social kontrol, der i stedet sørger for at de begår kriminalitet, for at kunne opretholde solidariteten i miljøet.

På baggrund af empirien, tegner der således et billede af, at en stærk attachment, ikke nødvendigvis har en betydning for individernes valg, af at afholde sig fra kriminalitet. Interviewpersonerne kan således have haft et stærkt socialt bånd med deres familie og venner, som ikke har afholdt dem fra at begå kriminelle handlinger. Det kommer således frem i empirien hvordan de sociale bånd *har* og *ikke har* spillet en afgørende rolle for interviewpersonernes valg, om at ville leve et normativt liv, hvilket vi finder yderst interessant. Empirien viser dog, at størstedelen af interviewpersonerne oplever, at omgangskredsen har haft den væsentligste betydning for deres valg om at afholde sig fra kriminalitet, hvorfor vi vil argumentere for at det sociale bånd attachment forekommer at være den mest betydningsfulde

faktor for interviewpersonernes valg om at afholde sig fra kriminalitet. På trods af, at dette ikke har afholdt dem, fra at begå kriminalitet første gang, forekommer det at, det sociale bånd til den lovlige omgangskreds efterfølgende er blevet forstærket, hvorfor den social kontrol er stærkere, idet interviewpersonerne således har valgt at afholde sig fra kriminelle handlinger. Dog forekommer der en uoverensstemmelse mellem den valgte teori og empirien, idet nogle af interviewpersonerne også har valgt at afholde sig fra kriminalitet på grund af andre årsager.

Ændring eller manglende ændring af omgangskreds

Vi havde en antagelse om, at interviewpersonernes sociale bånd attachment spillede en særlig rolle, i forbindelse med deres valg om at forlade det kriminelle liv. Det skyldes at litteraturen på området peger i retning af, at tidligere kriminelle har større risiko for at recidivere, hvis de efter løsladelse, vælger at have samme adfærdsmønstre, eksempelvis ved at omgås med den samme kriminelle omgangskreds (Gowan, 2002). Derfor havde vi en antagelse om, at de tidligere kriminelle med stor sandsynlighed nok havde valgt deres kriminelle omgangskreds fra, i forsøg på at leve et normativt liv. Under interviewene viste denne antagelse også at være tilfældet hos to af interviewpersonerne, men ikke hos de resterende, hvilket forekom overraskende. Det viste sig, at flere af interviewpersonerne ikke oplevede en stor forandring i deres omgangskreds efter løsladelse, og enten havde valgt at beholde kontakten til en eller flere fra den kriminelle omgangskreds. Eksempelvis var det interessant, hvordan Casper fortalte, at han i forbindelse med valget om at stoppe den kriminelle levevej, faktisk gjorde det sammen med en fra det kriminelle miljø:

“(...) Og der havde jeg kontakt med en enkelt i det miljø stadigvæk og han kunne egentlig godt se hvad jeg havde gang i. Og så spurgte han om vi ikke skulle droppe det helt sammen og flytte væk fra vores by sammen. Så det gjorde jeg der.” (Casper, #83).

Casper fortalte at han stadig i dag er i kontakt med vedkommende, og at de begge arbejder på samme arbejdsplads. Han har således valgt kun at beholde kontakten til den ene person fra den kriminelle omgangskreds. En forklaring på, hvorfor Casper stadig har kontakt til denne person, forekommer at være fordi han oplever et stærkt socialt bånd med vedkommende, hvilket nok skyldes at de deler en fælles forståelse, idet de har en fælles fortid, og dermed har oplevet mange af de samme vanskeligheder. Vi vil derfor argumentere for, at dette sociale bånd, har

resulteret i, at de har ageret som hinandens støtte og sociale kontrol, der har forhindret dem i at gå tilbage til miljøet.

Frederiks tilfælde ligner meget Caspers, idet han stadigvæk har valgt at beholde nogle venner i det kriminelle miljø, på trods af at han havde valgt at stoppe med at begå kriminalitet. I modsætning til Caspers tilfælde, er nogle af Frederiks venner fra det kriminelle miljø stadig aktive kriminelle. Da vi spurgte ind til hvorfor Frederik havde valgt at beholde kontakten til dem, forklarede Frederik således: *“Ja, altså de er jo mine venner, de er mine personlige venner, og sådan. Det er jo ikke fordi at jeg går rundt og laver noget ulovligt med dem længere, og sådan noget.”* (Frederik, #66). Da vi spurgte ind til, om det kunne skyldes at han oplevede dem som mere forstående, svarede han således:

“Ja det følte jeg, fordi der behøvede man jo ikke vise særlig meget, der var man jo bare sådan (...) Fordi de har jo prøvet det, det har jeg faktisk også lagt mærke til det her i dag, når jeg snakker om nogen af de ting jeg har været igennem, for fx min kæreste, så bliver hun helt, nærmest hysterisk, sådan (...).” (Frederik, #74).

Frederik gav dog udtryk for, at på trods af at hans venner stadig er småkriminelle, var de accepterende og støttende overfor Frederiks valg om at leve et lovlydigt liv. Ligeledes fortalte Daniel, at han på baggrund af sin tid i fængslet, stiftede nye bekendtskaber, hvilket er nogle som han stadig har valgt at bevare kontakten med. Han ses med disse til forskellige aktiviteter: *“(...) På den måde så støtter vi hinanden.”* (Daniel, #162). Således vil vi argumentere for at han i denne støttegruppe, oplever en social kontrol, idet gruppen forekommer at være en stærk social attachment, og dermed hindrer ham og personerne i gruppen til at begå yderligere kriminalitet.

Casper, Frederik og Daniels situationer minder således meget om hinanden, fordi de alle har valgt at bevare kontakten, enten til den kriminelle omgangskreds eller andre tidligere kriminelle. Årsagen til, hvorfor de har valgt at bevare kontakten, forekommer således at være på baggrund af en følelse af forståelse og accept af deres fortid, hvorfor de oplever ikke at skulle forsvare dem selv. Disse tilfælde demonstrerer således, at det er muligt for tidligere kriminelle at have kontakt til personer fra den kriminelle omgangskreds, uden at det nødvendigvis resulterer i, at de recidiverer. Empirien viser således, at interviewpersonerne kan opleve en fælles forståelse af deres kriminelle omgangskreds, hvorfor har resulteret i at flere af interviewpersonerne stadig har valgt at bevare kontakten med den kriminelle omgangskreds.

Dertil forekommer det, at når de lovlydige elementer i det sociale bånd tillægges en højere værdi, kan det resultere i at vedkommende stadig kan omgås med aktive kriminelle, uden de selv vælger at begå kriminelle handlinger. Empirien har dermed vist, at teorien ikke nødvendigvis passer ind, hvilket vi argumenterer for skyldes, at Hirschi's teori ikke tager hensyn til hvad stærke sociale bånd i attachment faktisk indebærer. Disse særlige uoverensstemmelser mellem teorien og empirien vil vi udlægge i specialet, jf. afsnittet 6. *Diskussion.*

De uformelle straffe

På baggrund af litteraturen, forekommer det således at mange tidligere kriminelle oplever at modtage uformelle straffe, i form af gæld, manglende boligforhold etc., som resultat af den formelle straf. Litteraturen viser bl.a. at de uformelle straffe kan resultere i at de tidligere kriminelle recidiverer, fordi de har svært ved at håndtere disse problematikker, hvorfor den kriminelle levevej i stedet kan blive løsningen for dette (Olesen, 2021: 10; Gowan, 2002). Vi forsøgte derfor ligeledes at undersøge, hvilke uformelle straffe interviewpersonerne stod med efter løsladelse, idet vi var interesseret i de konsekvenser, den formelle straf havde affødt.

Det viste sig, at alle interviewpersonerne stort set havde formået at tage sig af de uformelle straffe, vedrørende gæld, bolig og beskæftigelse, hvorfor de ikke oplevede at dette var et særligt problem for deres vedkommende. En forklaring på hvorfor dette er tilfældet, kan være på grund af deres stærke sociale netværk. Det forekommer således, at flere af interviewpersonerne benytter sig af deres stærke omgangskreds, til at håndtere nogle af de uformelle straffe. To af interviewpersonerne havde ikke problemer med at finde bolig, idet de var forholdsvis unge i den periode de begik kriminalitet, hvorfor de boede hos deres forældre før og efter endt varetægtsfængsling. Anton fortalte at han, på grund af sin dom, fik gæld til det offentlige, men han havde muligheden for at låne penge af et familiemedlem, til at betale den af, således der ikke kom renter på. Daniel fortalte at han havde mulighed for at genoptage sit arbejde efter sin afsoning, hvorfor han ikke havde noget problem med at skaffe indtægt. Samtlige interviewpersoner gav udtryk for, at det enten var deres familie, venner eller kollegaer, der var årsagen til at de havde muligheden for at løse de praktiske problematikker, der kom som resultat af den formelle straf. På baggrund af dette, forekom det at de uformelle straffe med henblik på gæld, boligsituation og beskæftigelse ikke har været en hindring for de fleste af interviewpersonerne, idet de har kunne benytte sig af deres omgangskreds. Dette kan således være forklaring på, hvorfor de mange af de uformelle straffe ikke forekommer at være

et større problem for mange af interviewpersonerne. Interviewpersonernes omstændigheder forekom som en overraskelse, idet vi havde antaget at disse problematikker ville være en større konsekvens.

På trods af at litteraturen viser at bolig, beskæftigelse og økonomi, er nogle af de største problematikker tidligere kriminelle kan opleve, kan vi se at disse ikke har haft de store betydninger for interviewpersonerne. Derimod forekommer det, at de konsekvenser interviewpersonerne særligt gav udtryk for at forbinde med deres formelle straf, er oplevelserne af stigmatisering.

5.3 Stigmatisering som konsekvens

Risiko for stigmatisering

Under interviewene kom det frem, at samtlige interviewpersoner var bevidste om, at deres fortid som tidligere kriminel, affødte en risiko for stigmatisering. Dette var noget interviewpersonerne særligt var opmærksomme på, i mødet med nye mennesker. I de tilfælde hvor interviewpersonerne befinder sig i situationer, hvor de har mulighed for at skjule deres fortid, opfatter vi dem som *potentielt* miskrediteret (Goffman, 2009: 46). Det skyldes at interviewpersonernes fortid som tidligere kriminel, afføder stigmatisering, men at det ikke forekommer som et synligt stigma. Derfor vil vi argumentere for, at de således har muligheden for at skjule deres fortid i mødet med nye mennesker, og dermed undgår en stigmatisering, idet den kun opstår ved at interviewpersonen selv tilkendegiver sin fortid. Når interviewpersonerne befinder sig i en position som potentielt miskrediteret, kan de forsøge at undgå at blive pålagt en stigmatisering, ved førstehåndsindtrykket, hvilket også forekommer som tilfældet blandt samtlige interviewpersoner. Interviewpersonerne har mulighed for at skjule deres fortid, og dermed det stigma de kan blive pålagt i mødet med nye mennesker. Dette vil vi argumentere for, netop skyldes at interviewpersonerne kan udnytte deres position som værende potentielt miskrediteret. Nedenstående citater viser, hvordan flere interviewpersoner gav udtryk for, netop at være bevidste om at skjule deres kriminelle fortid:

“(...) Som jeg sagde, min dom definerer jo ikke mig som person, så hvis jeg lærer nye mennesker at kende, så venter jeg med at fortælle om det, indtil de har lært mig at kende.”
(Daniel, #70).

“(...) Selvfølgelig går jeg ikke hen til nogen med det samme og siger ”Jeg har været i fængsel to gange” eller sådan noget. Altså det er jo ikke noget jeg går og siger til alle og praler med.” (Frederik, #161).

“Ja det tror jeg generelt at man er bange for at blive stemplet, for alle folk har nogle fordomme, det har man jo. Og det er også derfor, at jeg nok vælger ikke at sige det som noget af det første fordi, ja, så kan folk jo rigtig få en masse fordomme om en.” (Anton, #103).

Samtlige interviewpersoner gav udtryk for, at de stadig i dag, oplevede at skulle tage stilling til, hvorvidt de skulle holde deres fortid hemmelig, i mødet med nye mennesker. Selv de interviewpersoner, der følte at den kriminelle handling var en fjern fortid, oplevede stadig at skulle forholde sig til risikoen for stigmatisering. Med udgangspunkt i interviewpersonernes fortællinger, argumenterer vi for at deres kriminelle fortid afføder en risiko for stigmatisering, der følger med dem resten af livet. Det skyldes, at vi ud fra empirien kan se, at alle interviewpersonerne, på tværs af alder og kriminelle fortid, stadigvæk oplevede at skulle tage stilling til dette, i en eller anden grad. Dette kan for nogle af interviewpersonerne forekomme som en vanskelighed, fordi det kan sætte dem i svære situationer. Eksempelvis fortalte Erik:

“(...) Jeg har det lidt tvedelt, for hvis det er relationer jeg egentlig godt kunne tænke mig på den ene eller anden vis at bevare, så er det jo ikke så skidesmart at sidde og fortælle sådan nogle ting her. Mange af dem i hvert fald.” (Erik, #80).

Det forekom således, at Erik på den ene side ikke ønskede at dele sin fortid med nye relationer, hvis han ønskede at bevare dem, men at han på den anden side oplevede at de nye relationer ikke vil forstå ham fuldkommen, hvis han ikke delte den. Han gav yderligere udtryk for at: *“(...) hvis jeg ikke giver dig en forklaring på at det her sker [hans voldsomme opførsel], så garanterer jeg dig for at du ikke bliver i mit liv.” (Erik, #80).* Det forekom således, at Erik oplevede at være uvis om hvornår han burde fortælle om sin fortid, eller hvorvidt han overhovedet turde. Det forekom således, at interviewpersonerne konstant oplever at skulle forholde sig til hvornår de skal fortælle om deres fortid, idet de frygter at blive stigmatiseret i sådan en grad, at de hverken kan skabe eller beholde nye relationer. Idet interviewpersonerne ofte oplever at skulle tage stilling til risikoen for stigmatisering, skal de konsekvent tænke over hvordan de vælger at præsentere sig selv i mødet med nye mennesker. Stigmatisering

forekommer derfor, blandt interviewpersonerne, som den største uformelle straf, de stadig kan risikere at skulle tage stilling til efterfølgende.

Oplevelse af stigmatisering

I relation til ovenstående afsnit om at interviewpersonerne oplever risikoen for stigmatisering, fortalte flere af dem, at de havde oplevet at blive stigmatiseret i situationer, hvor de ikke kunne skjule deres kriminelle fortid. Det forekom blandt flere af interviewpersonerne, hvordan de oplevede at blive tildelt *karaktermæssig stigma* på baggrund af den kriminelle fortid (Goffman, 2009: 44). Anton gav udtryk for, at han dengang oplevede:

“Ja, jeg har mærket lidt med nogen, faktisk nogle af forældrene til nogle af de venner jeg havde dengang. Men det var nok nogle af dem hvis forældre var lidt, de var måske lidt overbeskyttende. Var lidt bange for at ”uha nu skal min lille søn ikke ud og være sammen med sådan en bandit der.” (Anton, #43).

Anton fortalte dog, at det nok snarere var: *“mere en følelse, jeg ved ikke om det er sådan det [reelt var] (...), men det er nok en følelse jeg har haft lidt.”* (Anton, #45), og dermed ikke noget han har fået bekræftet. Det ændrer dog ikke på, at Anton har følt at han blev stigmatiseret af sine venners forældre, hvilket kan skyldes at han har været bevidst om at der ofte følger en stigmatisering med. Ligeledes spurgte vi Daniel, hvilke fordomme han oplevede at blive tillagt, når andre kendte til hans fortid, hvortil han svarede: *“Det er meget de sædvanlige ting ikk? Uha, pas på ham, han har siddet i fængsel, og uha han er kriminel. Alt det sædvanlige, som folk nu kommer med.”* (Daniel, #74). Daniel oplever således, at han blev pålagt nogle karakteristika, som ville betyde, at folk blev mere påpasselige omkring ham. Derfor vil vi argumentere for, at Daniel og Anton begge oplever at deres kriminelle fortid afføder karaktermæssige stigma, hvor de ofte bliver opfattet som værende farlige eller uønsket, idet de bliver opfattet som værende stadig kriminelle.

Casper fortalte under sit interview, at han og den kammerat han forlod miljøet med var klar over, at de blev stigmatiseret på baggrund af deres kriminelle fortid. Da Casper blev spurgt ind til hvorvidt han oplevede at føle sig mere stigmatiseret end andre, svarede han: *“Det følte vi alle sammen. (...) ham den ene gut der, som jeg gik ud af alt det her med sammen, ham og jeg har jo tit talt om det. At det var vi. Vi var stigmatiseret.”* (Casper, #161). Det som dog er interessant i Caspers tilfælde, er at han med alderen har oplevet, at andres reaktioner i forhold

til hans fortid nu har ændret sig til at være mere positive. Oplevelsen af positive reaktioner gjorde sig gældende hos både Casper og Benjamin. De gav begge udtryk for, at de ligesom de andre interviewpersoner, ofte oplevede en karaktermæssig stigmatisering i forhold til deres kriminelle fortid, men at denne tillagte stigmatisering adskiller sig fra andre. Eksempelvis fortalte Casper, at han ofte oplevede, i forbindelse med at møde borgere der selv har været eller er kriminelle, ofte romantiserede Caspers fortid, hvortil han gav udtryk for at tænke:

“Jamen (...), jeg tænker lidt "Hvor herre bevares". Det [fortiden] er med til at gøre mit arbejde lettere måske, men det er stadig nogle mennesker der er i de der cirkler [kriminelle miljø] og misbrugskredse og så videre, som måske har man behov for at romantisere nogle ting. Som jeg ikke har behov for at romantisere.” (Casper, #115).

Caspers forklaring på, hvordan det kunne være, at der var nogle borgere der havde behov for at romantisere hans fortid, kunne skyldes at de til dels kunne spejle sig i det:

“(...) Det er jo sjældent at der egentlig er nogen der har været i det miljø, som så kommer ud af det og vil tilbage med en anden kasket på. Så der er jo nogen af dem [kriminelle borgere] der føler, (...) jeg vil ikke sige fællesskab, men i hvert fald nogle erfaringer tilfælles med mig.” (Casper, #117).

Dog gav Casper udtryk for, at han særdeles ikke ønskede at andre romantiserede hans fortid, idet han generelt ikke opfatter det som noget positivt, specielt ikke i forbindelse med sit arbejde. Samtidig kom det til udtryk at Casper selv frygtede, at andre ville tro han også romantiserede sin fortid. Dette kom bl.a. til udtryk, da vi under interviewet spurgte om vi måtte kontakte hans ven fra miljøet, eftersom de er kollegaer. Casper svarede, at det ikke var en mulighed, eftersom han med sikkerhed vidste at kammeraten ikke ønskede at stille op. Årsagen til dette, var at Casper og kammeraten aldrig talte om deres fortid foran andre, idet de frygtede at folk ville mistænke dem for at romantisere deres fortid (Casper, #198). Da vi spurgte ind til, hvorvidt det skyldes en frygt for at blive stigmatiseret, forklarede Casper: *“Jamen, jeg har bare ikke lyst til at det kommer til at fremstå som om at det var superfedt og et eventyr og skidesjovt. Det har jeg bare ikke lyst til.”* (Casper, #200). Det forekommer således at Casper ikke ønsker at snakke om sin fortid, fordi andre kan tænke at han kan have risiko for at begå kriminalitet igen, hvis han får det til at fremstå som værende noget spændende. Casper foretrækker således, på

baggrund af risikoen for stigmatisering, at undlade helt at snakke eller fortælle om den kriminelle fortid til andre.

Benjamin gav under sit interview udtryk for, at han også oplevede at blive stigmatiseret, men denne adskiller sig fra de andres oplevelser, idet han oplevede at blive stigmatiseret som værende eksotisk:

“Ja det er der ikke nogen tvivl om [at jeg bliver set anderledes på]. Det er der ikke nogen tvivl om. Altså det, jeg har da helt klart sådan der, oplevet i, og det er måske i sådan nogle mere lovlydige selskaber, at folk sådan synes jeg var sådan lidt eksotisk.” (Benjamin, #57).

I modsætning til nogle af de forrige citater, hvor interviewpersonerne har oplevet at blive stigmatiseret som værende farlige, gav Benjamin udtryk for at han oplevede, at andre nærmest ønskede at danne relationer, på baggrund af hans kriminelle fortid:

“Hmm, jamen jeg tror mest folk synes det er lidt spændende. Altså det er lidt eksotisk og lidt anderledes, jeg tror også at sådan nogle [lovlydige borgere] synes at det er lidt cool at de kender [mig], at de har en oplevelse af, at de selv får sådan lidt street credit af at kende en der er en “skurk”, ikk? Altså ligesom alle mulige kendisser, som synes det er fedt at mingle sammen med sådan nogle rockertyper, ikk?” (Benjamin, #63).

En forklaring på, hvorfor Caspers situation romantiseres og hvorfor Benjamin betragtes som eksotisk, kan bl.a. forklares af konteksten og kriminalitetsformen. Både Goffmans og Beckers teori, udlægger hvordan en stigmatisering eller afvigende adfærd er kontekstbestemt (Harste & Mortensen, 2013: 243; Becker, 1963: 21f). En egenskab eller adfærd der opfattes stigmatiserende eller afvigende i den ene kontekst, kan opfattes som værende ikke stigmatiserende eller ikke afvigende i en anden. På baggrund af stigma- og stemplingsteorien, argumenterer vi for, at årsagen til, at Caspers fortid potentielt bliver romantisert, er kontekstbestemt. Når Casper møder borgere fra et udsat miljø, opfatter de ikke nødvendigvis Caspers fortid som stigmatiserende eller afvigende, men tværtimod romantisere de, og spejler sig i det. Derudover oplevede Casper, at hans fortid blev betragtet som værende positiv, i relation til arbejde:

“(...) I sin tid blev jeg faktisk også hyret af den grund, til mit første job. Der var det ligesom om at det var en kvalifikation i sig selv [at have været kriminel]. Det er jeg overhovedet ikke enig i, men jeg tror ikke den nuværende ledelse jeg har nu, jeg tror ikke at de ville acceptere det hvis de vidste det faktisk.” (Casper, #105).

Den daværende arbejdsgiver opfattede Caspers kriminelle fortid som brugbar erfaring, men Casper gav dog senere udtryk for, at han ikke mente at dette vil være samme tilfælde i dag, idet han gav udtryk for at det i dag handler om at have: *“(...) Så clean sheet som overhovedet muligt. Jeg tror slet ikke at det [at få arbejde med en plettet straffeattest] ville kunne lade sig gøre i dag (...)”* (Casper, #107). På baggrund af Caspers citat, vil vi argumentere for, at Casper opfatter denne stigmatisering af tidligere kriminelle som værende en større konsekvens i dag, end det var dengang. Det skyldes at han anser, at arbejdspladser ikke længere mener at en kriminel fortid er gavnligt, og det derfor kun må være vanskeligere med en plettet straffeattest. Således viser Caspers oplevelser, at stigmatiseringen afhænger af hvilken kontekst han befinder sig i. Han har både oplevet at blive stigmatiseret, romantiseret og kvalificeret på baggrund af sin kriminelle fortid.

Benjamin oplevede at blive stigmatiseret som værende noget mere spændende og “eksotisk”, men denne opfattelse var særligt når han befandt sig blandt lovlydige selskaber. Hans stigmatisering som værende eksotisk, argumenterer vi for sker på baggrund af den kontekst han befinder sig i, men også den kriminalitetsform han har begået. Idet Benjamin har siddet varetægtsfængslet for politisk-motiveret vold, oplever han ikke at blive stigmatiseret som farlig, på samme måde som Anton, der dengang begik berigelseskriminalitet. Det skyldes at den kriminalitetsform som de har begået, er forskellig.

Efter indsamling af empirien, stod det således klart, at afhængig af hvilken form for kriminalitet interviewpersonen havde begået, havde det en særlig betydning for i hvilken grad de oplevede stigmatisering, samt hvilke karaktermæssige stigmatiseringer de kunne blive tillagt.

Varierende stigmatisering

Netop denne interessante nuance om kriminalitetsformen, dukkede op under alle interviewene. I samtlige interviews kom det frem, at alle interviewpersonerne havde en konsensus om, at kriminalitetsformen havde en betydning for graden af stigmatiseringen. Interviewpersonerne blev spurgt ind til, hvorvidt de tænkte at deres oplevelser ville have set anderledes ud, hvis de enten havde begået røveri eller voldtægt, uden vi nødvendigvis vidste om det var

kriminalitetsformen i deres tilfælde. Hertil gav flere af interviewpersonerne udtryk for, at de mente deres oplevelse i forhold til stigmatisering, ville have set meget anderledes ud, hvis de f.eks. havde begået voldtægt frem for røveri. Flere betragtede voldtægt som en værre kriminalitetsform end røveri. Anton fortalte eksempelvis at *“(...) Jeg tror at hvis jeg været anklaget for voldtægt så tror jeg ikke at jeg havde været så populær blandt nogen som helst.”* (Anton, #61), hvor Frederik under sit interview fortalte:

“Hvis der er en der har voldtaget nogen så er man sådan ”Ej virkelig? Det er jo voldsomt. Puha”. Og hvis man går over til nogen der måske har myrdet nogen så er man også sådan ”Oh shit”” (Frederik, #176).

Det som er interessant, er at på trods af at de begge har begået kriminalitet, opfatter de visse kriminalitetsformer som værende værre og eller stigmatiserende. Årsagen til, hvorfor de begge mener at voldtægt er værre, kan være begrundet i strafudmålingen for denne kriminalitetsform. Det kan også relatere sig til, at Anton og Frederik muligvis opfatter voldtægt som værende en mere modbydelig handling, end røveri, hvorfor de har den opfattelse af, at de ville have oplevet en værre grad af stigmatisering, hvis de havde begået dette.

Empirien har netop vist, at kriminalitetsformen har haft betydning for nogle af interviewpersonens oplevelse af stigmatisering, eksempelvis i Benjamins tilfælde. Benjamin var netop den eneste af interviewpersonerne, som gav udtryk for, at han aldrig havde været flov over sin dom, og fortalte yderligere at han generelt er: *“(...) meget ærlig og åben om det (...)”* (Benjamin, #23). Benjamin har bl.a. delt om sin tid i fængslet på de sociale medier, og har således ikke haft noget problem med at tale om det generelt, men han gav udtryk for at tilfældet havde været anderledes, hvis han havde: *“(...) Lavet noget lort, så tror jeg det havde været meget anderledes, så tror jeg at man ville gå rundt og være i forsvarsposition (...)”* (Benjamin, #69). Benjamin havde dermed samme opfattelse af, at kriminalitetsformen havde en afgørende betydning for folks fordomme. Han mente at: *“(...) folk har mere forståelse for det [at Benjamin har begået politisk motiveret vold], end hvis man render rundt og laver, skod kriminalitet på en eller anden måde. Som går udover almindelige mennesker”* (Benjamin, #65). Under interviewet kom det frem, at Benjamin havde begået vold over for nynazister, hvorfor han oplevede at folk var mere forstående, end hvis ofrene var blevet anset som “almindelige mennesker”. På baggrund af Benjamins citat, forekommer det at han ikke opfatter nynazister som værende almindelige mennesker. Benjamin var ligeledes den eneste af

interviewpersonerne, som ikke havde oplevet at blive ekskluderet, på grund af sin kriminelle fortid, i mødet med andre mennesker. Han fortalte dertil at: *“(...) Jeg har til gode at opleve nogen der sådan er ”vi vil ikke have noget med dig og gøre fordi du er kriminel eller fordi du har siddet i fængsel””* (Benjamin, #55). Benjamin gav udtryk for, at han ikke opfattede sig selv som værende en rigtig kriminel (Benjamin, #102), hvorfor bl.a. kan være en forklaring på at han intet problem har, med at dele sin fortid på de sociale medier. Vi vil argumentere for, at hans oplevelse af stigmatisering, forekommer anderledes end hos de andre interviewpersoner, idet hans kriminelle handlinger gik udover en bestemt befolkningsgruppe. Dermed kan den almene borger opleve, at de ikke skal frygte at blive det næste offer. Benjamins oplevelser er således et interessant eksempel på, hvordan kriminalitetsformen kan have en afgørende betydning for vedkommendes oplevelse af stigmatisering.

Et andet eksempel, hvor vi vil argumentere for, at kriminalitetsformen har haft en betydning for interviewpersonens oplevelse af stigmatisering, er Daniels oplevelser. Det der var interessant, var at Daniel faktisk var den eneste af vores interviewpersoner, der var dømt for sædelighedskriminalitet. Daniel gav, i modsætning til alle andre interviewpersoner, udtryk for at han ikke ønskede at dele kriminalitetsformen med andre, og fortalte at: *“(...) Hvis de spørger hvad jeg har siddet i fængsel for, så siger jeg det er lige meget hvad jeg har siddet i fængsel for. Du skal bare vide at det har intet med børn at gøre, (...) det er jo det eneste.”* (Daniel, #76). Det interessante i citatet er, at Daniel gav udtryk for, at han ikke ønskede at specificere hvilken form for kriminalitet han har begået, hvilket vi argumenterer for, skyldes at Daniel er klar over, at sædelighedskriminalitet opfattes som en af de værre kriminalitetsformer. Derudover er det interessant, hvordan han har et behov for at understrege over for andre, at hans dom ikke har noget med børn at gøre. Dette tolker vi som, at Daniel har en opfattelse af, at kriminalitet hvor børn er ofre, afføder en værre grad af stigmatisering, fordi det opfattes mere modbydeligt. Det kan også understøttes af, at Daniel efterfølgende sagde: *“Hvis jeg sad inde for tyveri, hvis jeg var blevet dømt for tyveri for eksempel, så havde folk kigget meget mere anderledes på mig, end hvad de gør nu.”* (Daniel, #78). På baggrund af udlagte citater, vil vi argumentere for, at der generelt blandt alle interviewpersonerne, hersker en konsensus om at sædelighedskriminalitet opfattes som en af de værre kriminalitetsformer. Det gælder således også Daniel, som er dømt for sædelighedskriminalitet. Det bemærkelsesværdige var dog, at Daniel gav udtryk for, at han ikke havde et problem med at specificere dommen til os, hvilket sandsynligvis var fordi, han under interviewet havde mulighed for at forsvare sig selv, ved at uddybe sagen. Under interviewet fortalte Daniel

nemlig, at han mente, at han var uskyldig, og når han husker tilbage på sin dom, tænkte han: *“Uretfærdig dom, uretfærdighed! Tænker jeg mest på, ikk?”* (Daniel, #110).

Analysen af empirien viser således, at der blandt interviewpersonerne er en opfattelse af, at typen af kriminalitet har en betydning for oplevelsen af stigmatisering. På trods af at samtlige interviewpersoner har givet udtryk for at opleve risiko for stigmatisering, og at de alle skal forholde sig til det, forekommer der en stor forskel på hvordan graden af stigmatisering opleves hos den enkelte. Empirien viser således, hvordan der blandt tidligere kriminelle også forekommer lav tolerance over for visse kriminalitetsformer, hvilket sandsynligvis afspejler sig i samfundets lave tolerance. Det resulterer således i, at de interviewpersoner som har begået en kriminalitetsform, hvor der forekommer en lav tolerance, eksempelvis sædelighedskriminalitet, risikere at opleve en værre grad af stigmatisering, hvorfor de i højere grad skal tage stilling til dette. Der tegner sig således et billede af, at stigmatiseringen blandt tidligere kriminelle ikke forekommer ens, eftersom graden af denne kan forekomme varierende, idet vi vil argumentere for, at den er afhængig af kriminalitetsformen.

Udover kriminalitetsformen, forekom det således at interviewpersonerne også havde en opfattelse af, at straffen spillede en afgørende rolle, i relation til stigmatisering. Benjamin havde en opfattelse af, at der var markant forskel på betinget og ubetinget dom, hvor han gav udtryk for at: *“Ja altså man kan sige, hvis nogen får betinget dom, så behøver de ikke at sige det til nogen. Det tror jeg da heller ikke at folk går rundt og gør, fordi så. En betinget dom er jo, [-] nærmest ligesom at få en bøde.”* (Benjamin, #87). Casper gav ligeledes udtryk for, at: *“Det er i hvert fald mere stigmatiserende at man har afsonet, end at man bare har fået en betinget dom. Det ved jeg fra andre.”* (Casper, #175). Casper har altså på baggrund af personlig erfaring, fået det indtryk at en ubetinget dom i højere grad afføder en værre stigmatisering, end en betinget dom. En forklaring på, dette kan være fordi vedkommende har mulighed for at holde den afvigende adfærd hemmelig, ved en betinget dom. Med udgangspunkt i Beckers teori om de fire adfærdstyper (Becker, 1963: 21f), vil vi argumentere for, at man som kriminel har mulighed for at blive stemplet som værende *konformerende*, hvis man har modtaget en betinget dom, og dermed kan undgå at blive stigmatiseret. Det skyldes, at man ved en betinget dom, stadig har mulighed for at begå sig i samfundet, og som Daniel gav udtryk for: *“(…) folk der får en betinget, (…) [bare] render rundt på gaden (...)”* (Daniel, #118). Således risikerer man ikke at blive stigmatiseret eller ekskluderet på baggrund af den kriminelle fortid. Ligeledes havde Frederik den opfattelse af, at hans liv ikke ville have været vendt på hovedet, hvis han i stedet havde modtaget en betinget dom, og dermed kunne fortsætte med sit arbejde (Frederik,

#252). De personer som har fået en betinget dom, kan dermed blive stemplet som konformerende fordi ingen kender til deres afvigende adfærd, på trods af at de faktisk er *hemmelig afvigende*. Dette tilfælde, havde sandsynligvis ikke gjort sig gældende, hvis straffen var ubetinget, idet man formentlig står med et større forklaringsproblem, fordi man skal afsone og i den periode er afskåret fra resten af samfundet. Således har vedkommende ikke mulighed for at skjule sin straf på samme måde, og dermed er risikoen for at blive stemplet som *ren afvigende større*.

På baggrund af ovenstående citater, er der ingen tvivl om at interviewpersonerne har den opfattelse, at en ubetinget straf er værre end en betinget. En anden forklaring på hvorfor interviewpersonerne opfatter en ubetinget dom, som mere stigmatiserende, kan ses i relation til kriminalitetsformen. Der er generelt en sammenhæng mellem kriminalitetsformen og strafudmålingen, hvorfor man opfatter straffen som et resultat af den begåede kriminalitet. Jo mere modbydelig den kriminelle handling opfattes i straffeloven, jo hårdere straf resulterer det i. Således kan det forklare, hvorfor interviewpersonerne opfatter en ubetinget dom som værende mere stigmatiserende, fordi man som person associerer en hårdere straf med en værre begået kriminel handling, hvorfor det forekommer rationelt at interviewpersonerne, opfatter den ubetingede straf som værre, og dermed mere stigmatiserende. På baggrund af ovenstående afsnit, forekommer det således at interviewpersonernes oplevelse af stigmatisering, afhænger af kriminalitetsformen og den tildelte straf, idet de er relateret til hinanden. Dog forekommer kriminalitetsformen som værende den mest afgørende faktor, fordi den også er grundlaget for strafudmålingen, hvorfor vi vil argumentere for, også er den afgørende for graden af stigmatisering.

Oplevelse af kontinuerlig stempling

I forbindelse med den stigmatisering vi har klarlagt i de foregående afsnit, har vi også været interesseret i at belyse hvorvidt interviewpersonerne fortsat oplever at blive stemplet, hvilket vi betegner som en kontinuerlig stempling. Vi har ud fra vores empiri, ligeledes kunne understøtte litteraturstudiet, i forhold til at flere af interviewpersonerne også har oplevet og stadigvæk oplever at blive stemplet eller stigmatiseret, på baggrund af deres fortid. To af vores interviewpersoner gav udtryk for, at de ikke rigtig længere oplevede at blive stemplet, da de oplever den kriminelle periode som en fjern fortid. Dog gav flere af de andre interviewpersoner udtryk for, at de på nuværende tidspunkt stadig oplevede en kontinuerlig stempling, i forbindelse med deres kriminelle fortid.

Som tidligere beskrevet i analysen, jf. afsnit *Variierende stigmatisering*, vælger Daniel bevidst at undlade at fortælle nye mennesker om sin dom, hvorfor vi argumenterer for kommer i forlængelse af at han frygter en kontinuerlig stempling. Da vi spurgte Daniel, om han frygtede at nye mennesker ville dømme ham, på baggrund af fortiden, udtalte han: “*Ja. Det er jeg. Som jeg sagde, min dom definerer jo ikke mig som person, så hvis jeg lærer nye mennesker at kende, så venter jeg med at fortælle om det, indtil de har lært mig at kende.*” (Daniel, #70). I relation til Daniels udtalelse, argumenterer vi for, at han oplever at risikere en kontinuerlig stempling, hvis han tilkendegiver sin fortid til alt og alle. Daniel fortalte ydermere, at han oplevede at blive kontinuerligt stemplet, særligt når han var i banken og andre steder hvor de skal have papir på ham: “*(...) Det er jo tonen, den får en helt anden lyd.*” (Daniel, #154). Vi vil argumentere for at Daniel oplever en kontinuerlig stempling, idet han fortsat bliver stemplet på baggrund af forhenværende handlinger. Daniel gav dermed udtryk for, at han følte sig anderledes behandlet når det gik op for folk, at han var tidligere indsat. Da vi spurgte ind til, hvordan Daniel havde det med at folks reaktioner svarede han: “*(...) Det synes jeg er fint. Men øh, kunne de så ikke prøve at skjule det lidt? Så man ikke render rundt og føler sig som en kriminel hele tiden?*” (Daniel, #154). Dermed argumenterer vi for, at han kan opleve at blive stemplet som falsk anklaget, særligt i mødet med det offentlige, idet han oplever at andre stadig opfatter ham kriminel, og dermed afvigende. Daniel udtrykte yderligere hvordan dette påvirker hans adfærd i mødet med andre:

“*Folk har deres meninger, og det skal de have lov til. Hvis de opfatter mig på den måde, jamen så får de mig på den måde. Altså hvis de ser mig som en eksfange, så kan jeg godt være det. Men det er ikke den jeg er, altså. (...)*” (Daniel, #64).

Således vil vi argumentere for, med udgangspunkt i Beckers teori, at Daniels reaktion om at ville agere som en eksfange, sker på baggrund af, at han føler sig falsk anklaget, idet andre opfatter ham som værende afvigende og stadig kriminel, på trods af at han er konformerende.

Erik er et andet eksempel på, hvordan en kontinuerlig stempling påvirker vedkommendes adfærd. Han har ikke kun i forbindelse med sin seneste dom, oplevet at blive stemplet, men derimod oplevet det helt fra barnsben. Da han bliver spurgt til hvorvidt han oplever, at andres tanker om ham dannes på baggrund af hans fortid, svarede han således: “*Ja, jeg tror ikke at jeg oplever meget andet faktisk.*” (Erik, #96). En årsag til, hvorfor Erik stadig kan opleve at blive kontinuerligt stemplet, kan være grundet hans fysiske fremtræden. Erik

fortalte under interviewet, at han ifølge ham selv “ligner” sin fortid, idet han har nogle af de stereotypiske træk, som man oftest forbinder med kriminelle, eksempelvis tatoveringer fra skulderen og opefter. Derfor vil vi argumentere for, at Eriks oplevelse af en kontinuerlig stempling, bl.a. sker på grund af hans fysik, hvorfor han oplever en fysisk stigmatisering. Derudover gav Erik også udtryk for, at han gennem hele sit liv ikke havde oplevet andet end at blive stemplet og stigmatiseret, hvorfor vi vil argumentere for, skyldes at andres opfattelse af Erik, er blevet internaliseret i ham. Det kommer bl.a. på baggrund af hans fortælling: “(...) *Jeg blev dømt til at være kriminel (...) Så jeg har altid været dømt noget værre end jeg var, og det blev jeg så også.*” (Erik, #66). Ifølge Erik er han således et eksempel på, hvordan den kontinuerlige stempling som værende afvigende fra barndommen, har resulteret i, at han har fortsat denne adfærd som voksen.

En forklaring på, hvorfor Daniel i visse tilfælde, vælger at spille den rolle, som andre tildeler ham, og på hvorfor Erik mener han er blevet kriminel, kan Beckers teori perspektiveres til. Becker argumenterer for, at de individer der risikerer at blive stemplet som afvigende, kan risikere at blive en selvopfyldende profeti. Det betyder således, at stemplingen kan føre til at vedkommende faktisk får en stigende afvigende adfærd, og dermed kommer til at opfylde de fordomme som de er blevet tillagt (Becker, 1963: 33f). Dette kan eksempelvis ses i Daniels tilfælde, hvor han gav udtryk for, at han nok skal agere som en *eksfange*, hvis det er sådan andre opfatter ham. I Daniels citat, antager vi at han med ordet eksfange, mener kriminel, og dermed en der konstant bryder loven. Dermed forekommer det, at når andre stempler Daniel, er hans reaktion således at han vælger at tage stemplingen til sig, hvorfor det resulterer i en selvopfyldende profeti. I Eriks tilfælde, forekommer det, at han siden barndommen har fået en stigende afvigende adfærd, fordi han ikke har oplevet at blive andet end stemplet som afvigende. Dermed argumenterer vi for at Erik også ender med at blive en selvopfyldende profeti, idet han netop gav udtryk for, at han blev kriminel, fordi han blev dømt til at være det allerede som barn. Problematikken ved en kontinuerlig stempling i Daniel og Eriks tilfælde, er således at de som reaktion på dette, kommer til at tage stemplingen til sig, og dermed faktisk agere afvigende, hvorfor de bliver en selvopfyldende profeti.

I Frederiks interview gav han udtryk for, at han også oplevede en kontinuerlig stempling, men under interviewet, forekom det således, at Frederik mere opfattede stemplingen, som resultat af hans etnicitet fremfor hans fortid. Da vi spurgte ind til, hvordan folk reagerede når han fortalte andre om sin fortid, svarede han: “*Så siger de til mig, ”nåh ja, det er jo fordi du er grønlandere”*” (Frederik, #134). Det forekommer derfor, at Frederiks

kontinuerlig stempling, affødes af hans etnicitet, hvorfor vi vil argumentere for, resulterer i at han i stedet oplever en tribal stigmatisering, frem for en karaktermæssig stigmatisering. Frederik fortalte, at når folk kendte til hans kriminelle fortid, så fulgte der kommentarer med, om at det nok skyldes hans etnicitet (Frederik #278-279). Vi spurgte efterfølgende hvorvidt Frederik havde en opfattelse af, at fordommene kom på baggrund af hans kriminelle fortid, eller på baggrund af hans etnicitet, hvortil han gav udtryk for, at han havde svært med at skelne mellem disse, da han oftest følte at de skete i sammenhæng med hinanden. På trods af dette, forekom det under interviewet, at Frederik havde flere oplevelser af at blive stigmatiseret på baggrund af sin etnicitet, end sin kriminelle fortid. Han fortalte, at hans studiekammerater først antog at han var dansker, men når han så snakkede grønlandsk, oplevede han at de blev fordomsfulde. Han fortalte bl.a. at de ofte vil tillægge Frederik alkoholiske tendenser, idet de spurgte ham: “(...) *"Nå drikker du så meget øl?"* (...)” (Frederik, #277). Frederik fortalte, at folk ofte ville blive overrasket, når han fortalte at han ikke længere drikker, fordi det afkræftede den tribale stigmatisering om grønlandere. Dermed kommer Frederiks oplevelse af en kontinuerlig stempling således ikke kun til udtryk på baggrund af hans kriminelle fortid, men også i relation til hans etnicitet. Vi kan derfor ikke udelukke, at den kontinuerlig stempling som Frederik oplever, kun sker som resultat af hans kriminelle fortid, men at det snarere, ifølge ham selv, opstår på baggrund af hans etnicitet. Frederik fortalte, at han ofte tænkte at: “*Ja. De siger det jo for sjov, men det rammer lidt alligevel.*” (Frederik, #281). Selvom Frederik er bevidst om, at stigmatisering forekom som vittigheder blandt klassekammeraterne, gav han udtryk for, at det faktisk påvirkede ham negativt.

Ovenstående afsnit viser, hvordan interviewpersonerne på baggrund af deres kriminelle fortid, stadig oplever at blive kontinuerligt stemplet. Den kontinuerlig stempling sker således, når interviewpersonerne fortsat oplever at blive stemplet som værende afvigende, på trods af at de ikke længere er kriminelle. Konsekvensen af dette, er bl.a. at det påvirker interviewpersonernes adfærd i mødet med andre mennesker. Det kommer til udtryk blandt interviewpersonerne, at denne kontinuerlig stempling har en negativ påvirkning, idet de føler at andres opfattelser af dem, ikke stemmer overens med deres faktiske sociale identitet. Empirien viser bl.a., hvordan risikoen ved den kontinuerlige stempling, har resulteret i at nogle af interviewpersonerne oplever at tage stemplingen til sig, og dermed blive en selvopfyldende profeti, hvor de ender med at udvikle mere afvigende adfærd.

5.4 Når stigma leder til bebrejdelse

Tidligere kriminelle som bebrejdselsværdige

Et aspekt vi også var interesseret i, var interviewpersonernes holdning til deres kriminelle fortid, og hvilke umiddelbare tanker der dukkede op, når de tænkte tilbage på den. Det kommer på baggrund Porros (2021) perspektiver, hvor hun opfatter de tidligere kriminelle som værende bebrejdselsværdige. Dette perspektiv var særligt interessant, idet der i empirien, også forekom en opfattelse blandt interviewpersonerne, at de oplevede selvbebrejdelse, samtidig med at de viste forståelse overfor andres bebrejdelse af dem.

Det kom bl.a. frem hos flere af interviewpersonerne, at de stadig bebrejder sig selv for deres handlinger. Eksempelvis fortalte Frederik, at: “(...) *I starten synes jeg at det var lidt sejt, men nu, jeg skammer mig hver dag over det.*” (Frederik, #38). Konsekvenserne ved, at interviewpersonerne således opfatter sig selv som værende bebrejdselsværdige, er bl.a. at de har sværere ved at tænke positivt om dem selv. Det forekom under Frederiks interview, at han i en længere periode, ikke havde haft et særlig optimistisk syn på sin fremtid, og at han først lang tid efter sin dom: “(...) *Er nået til et punkt, hvor at jeg, jeg godt kan se en lysere fremtid for mig selv, hvis jeg bliver ved med den her måde [at leve et lovlydigt liv].*” (Frederik, #64). Således forekommer det til, at Frederik i en længere periode har bebrejdet sig selv, og til dels stadig gør det, men på nuværende tidspunkt virker mere accepterende overfor sin fortid.

Interviewpersonen Erik gav udtryk for, at han i mødet med nye mennesker, oplevede at folk ofte var mere forstående overfor ham: “(...) *Så længe man angre er mine erfaringer, og det kan du dælme tro at jeg gør i alle aspekter, jeg angrer mere end jeg tror nogen som helst andre med sådan en fortid og lignende de gør.*” (Erik, #98). Erik gav således også udtryk for, som Frederik, at han fortryder sine handlinger, og bebrejder sig selv. De er således ikke bleg for at give udtryk for, at de skammer og angrer deres kriminelle handlinger. Vi vil argumentere for, at det skyldes de begge er bevidste om, at samfundet ikke finder deres kriminelle handlinger acceptable, hvorfor de også vælger at tillægge sig denne holdning. Frederik gav udtryk for, at han i starten synes det var sejt, men at dette også bundede ud i, at han på det tidspunkt valgte at omgås med andre kriminelle. Som tidligere nævnt, argumenterede vi for, at Frederik efterfølgende har tillagt samfundets normative værdier en højere værdi, hvorfor hans sociale bånd belief er blevet forstærket. Dertil forekom det, at han ønsker at gøre sin mor stolt, hvorfor skammen også kan være et resultat af, at han forsøger at vise sin mor, at han fortryder det, således at hun ikke skal frygte at han begår kriminelle handlinger igen. Dette kan således forklare, hvorfor Frederik har ændret sin opfattelse af sin fortid fra rigtigt til forkert. I Eriks

tilfælde, vil vi argumentere for, at hans selvbefejdelse, sker som forsøg på at virke mere anerkendende af sin fortid, og en måde hvorpå han kan danne nye relationer, ved at fremstå som værende resocialiseret.

Det som var særligt interessant, var på trods af at flere af interviewpersoner gav udtryk for, at de følte en skam- eller skyldfølelse forbundet med den kriminelle periode, var det ikke nødvendigvis i relation til deres handlinger. I modsætning til f.eks. Erik og Frederik, der gav udtryk for, at de skammede sig over, hvad de havde begået, gav Benjamin udtryk for, at han: *“(...) Ikke [har] skammet mig over noget jeg har gjort, men jeg har været ked af, at de [mindre søskende] har skulle være kede af det.”* (Benjamin, #35). Benjamin bebrejder således kun sig selv for at have gjort sine søskende kede af det, og dermed ikke sine handlinger. På trods af, at Benjamin sandsynligvis ikke går ind for vold, vil vi argumentere for, at hans politiske ståsted bliver vægtet højere, således at han føler at det kan forsvare den kriminelle handling, idet ofrenes (nynazisterne) politiske ståsted, var i modstrid med hans. Benjamin gav ligeledes udtryk for, at folk havde den opfattelse af, at han ikke var farlig på samme måde som andre kriminelle, fordi hans handling ikke var gået ud over “almindelige mennesker”. Det forekommer således, at denne dehumanisering af nynazisterne, forklarer hvorfor Benjamin ikke oplever at bebrejde sig selv, og dermed kan stå ved sine handlinger.

Derudover var Daniel den eneste interviewperson, som gav udtryk for, at han slet: *“(...) ikke [har] skyldfølelse på den måde, ikke over for familie og venner.”* (Daniel, #22). Daniel forbinder således ikke sin fortid med skam eller skyldfølelse, og han angrer heller ikke sine handlinger. Årsagen til dette, vil vi argumentere for skyldes at Daniel ikke mener, at han er skyldig i den kriminalitet han er dømt for. Derfor føler han ingen skyldfølelse fordi, han ifølge ham selv, aldrig har begået sædelighedskriminalitet, og at han som tidligere nævnt, forbandt sin dom med uretfærdighed. Det forekom således, at næsten alle interviewpersonerne oplever at føle en form for skam eller skyldfølelse, men at disse følelser ikke nødvendigvis er forbundet med at skamme sig over den kriminelle handling. På trods af, at interviewpersonernes oplevelse af at bebrejde dem selv, var varierende, forekom det interessant hvordan de opfattede andres bebrejdelse af dem. Eksempelvis fortalte Daniel: *“(...) folk de kigger jo på dig, og de tænker, og man kan se det på dem, man kan se at de tænker shit. Og det er også fair nok, at de gør det. Det synes jeg er fint (...)”* (Daniel, #146). Han fortalte yderligere:

“Der er så andre mennesker i min hverdag, der behandler mig anderledes. Og det er også fair nok, at de gør det, synes jeg. Men de vil leve deres liv på deres måde, de har så

skubbet mig i baggrunden, det synes jeg fint nok. Det er ikke altid sjovt at blive sorteret fra, men. Det er nu engang [sådan] livet er.” (Daniel, #150).

Daniel fortalte også, at han havde en drøm om at rejse verden rundt, men at det nu ikke kunne lade sig gøre på grund af dommen. Da vi spurgte hvordan han havde det med, at dette nu ikke var muligt, svarede han: “(...) *I bund og grund synes jeg jo det er fint nok. (...)*” (Daniel, #142). Han forklarede yderligere, at han godt kunne forstå at han f.eks. aldrig kunne få lov til at komme ind i USA. Han gav udtryk for, at “*det er nu engang [sådan] livet er*” (Daniel, #150), hvilket vi tolker som, at Daniel har en indforståelse med, at han bliver bebrejdet, fordi han trods alt er dømt. Således forekommer en konsekvens af bebrejdelsen, at Daniel blot har accepteret, at han ikke får lov til at udleve sin drøm om at rejse verdenen rundt.

Under Eriks interview kom det frem, at han havde fundet og læst sin mors dagbog, da hun gik bort. Her havde Eriks mor skrevet hans navn, og efterfølgende skråstreg med ordet *monster*. Umiddelbart vil vi antage, at de fleste ville blive kede af at læse at ens mor forbinder dem med et monster, men i Eriks tilfælde, fortalte han, at: “(...) *nogle af de sager jeg har lavet, de er så ekstreme at det kan jeg ikke, det kan jeg ikke bebrejde hende [for at sammenligne ham med et monster].*” (Erik, #68). Dette vil vi argumentere for, skyldes Eriks oplevelse af kontinuerlig stempling. Idet Eriks mor har opfattet ham som et monster, har det sandsynligvis resulteret i, at det er blevet internaliseret i Erik, hvorfor at han er indforstået med det. Vi vil således argumentere for, at dette er blevet konsekvensen af, at han fra barnsben af, er blevet bebrejdet. Dette kan forklare hvorfor han i stedet blot vælger at acceptere sin mors fordømmelse, i stedet for at bebrejde hende for at sammenligne ham med et monster.

Under Frederiks interview, fortalte han, at han efter at skulle fortælle sin mor om sin anholdelse, var: “(...) *Meget overrasket over hvor godt hun tog det, fordi jeg havde regnet med at hun ville slagte mig, men det gjorde hun så ikke.*” (Frederik, #34). Frederik havde altså den opfattelse af, at han ville blive bebrejdet af sin mor. Heldigvis var dette ikke tilfældet, og Frederik fortalte under interviewet, at han virkelig var overrasket over sin mors reaktion, og at han i dag kun er taknemmelig over, at hun valgte at være der for ham (Frederik, #26).

Det forekommer således, at flere af interviewpersonerne enten har oplevet at blive bebrejdet af andre, eller havde forventet det. Det som vi fandt særligt opsigtsvækkende, var at flere af dem gav udtryk for, at de godt kunne forstå det, og at de også var accepterende overfor det. Således forekommer det, at interviewpersonernes kriminelle fortid, resulterer i en form for selvbefejdelse, samt accept af andres bebrejdelse af dem. Konsekvensen af dette, forekommer

således, at flere af interviewpersonerne tænker negativt om dem selv, og at de accepterer, at de ikke har de samme muligheder som de andre borgere uden en kriminel fortid. Derudover kan problematikken også være, at de interviewpersonerne vælger at acceptere en behandling, der reelt forekommer uretfærdig, men fordi de ser dem som bebrejdselsværdige, antager de at det er fortjent. Dertil risikerer de, at deres andre personlige aspekter, kun bliver betragtet ud fra deres kriminelle fortid, hvilket resulterer i en spill-over effekt.

Spill-over effekten

Som tidligere udlagt, var interviewpersonerne ofte opmærksomme på, ikke at dele deres fortid med alle, idet de frygtede at dette ville have en indvirkning på andres opfattelse af dem. Eksempelvis gav Anton under sit interview udtryk for, at han i starten ikke ønskede at dele sin fortid med andre: *“(...) Der var jeg nok bange for, at det var dét der kom til at overskygge det hele. Så det var nok for at passe lidt på mig selv.”* (Anton, #101). Antons frygt for at fortiden overskyggede det hele, vil vi argumentere kan opfattes som værende en *spill-over effekt*. Spill-over effekten sker, ifølge Porro, når den tidligere kriminelles fortid, netop kommer til at overskygge vedkommendes andre aspekter (Porro, 2021: 228). Anton frygtede således, at hans kriminelle fortid, ville resultere i, at hans morale kunne blive anfægtet, og dermed kun betragtet ud fra hans kriminelle fortid. Derfor vil vi argumentere for, at der også forekommer en karaktermæssig stigmatisering af interviewpersonen, i forbindelse med spill-over effekten, hvorfor dette føre til en kontinuerlig stempling.

Casper gav ligeledes udtryk for, at han havde oplevet, at hans personlige karakter blev dømt, på baggrund af hans kriminelle fortid: *“Og det har selvfølgelig påvirket mig, men nok mest [oplevet] at min ene bror anfægtede min moral.”* (Casper, #155). Casper beskrev hvordan han havde det dårligt med at blive anfægtet med lav eller forringet morale på baggrund af sin fortid (Casper, #159), hvorfor vi vil argumentere for at Caspers oplevelse også kan betegnes som en spill-over effekt. Et mere konkret eksempel på, hvordan vedkommendes personlige aspekter kan blive overskygget af den kriminelle fortid, var Daniels oplevelse:

“Jamen de [folk] er lidt mere påpasselige med hvad de siger, ikk? Det er ikke ligefrem fordi de fortæller mig at de har et par Poul’er [Poul Henningsen lamper] hængende i loftet, eller fortæller mig hvor mange penge de har i pengeskabet eller, hvad koden til deres hævekort er. De tør ikke lige sende mig ned til tanken efter drikkevarer med deres kort, og sådan noget ikk? Alle sådan nogle ting.” (Daniel, #144).

Vi finder det særligt opsigtsvækkende, hvordan Daniel, på trods af, at være dømt for sædelighedskriminalitet, oplever sin morale blive anfægtet i forhold til andre aspekter. Citatet viser, at Daniel oplever, at andre er mistroiske over for ham, idet de ikke engang tør at udlevere deres hævekort til Daniel, i forbindelse med at købe drikkevarer. Vi vil således argumentere for, at Daniel bliver karaktermæssig stigmatiseret, hvorfor han oplever en spill-over effekt. Han oplever sit moralske kompas bliver anfægtet på alle tænkelige måder, idet andre stigmatiserer ham som værende upålidelig, idet de tror at han også kan finde på at stjæle, på trods af at han ikke er dømt for berigelseskriminalitet, men sædelighedskriminalitet. Dette vil vi argumentere for, også er et eksempel på, hvordan andres anfægtelse af Daniels morale, resulterer i en kontinuerlig stempling.

Frederik fortalte under sit interview om en episode, hvor hans kammerat ønskede at vise ham et knojern som han havde printet ud i 3D på deres værksted. Da vi spurgte Frederik, om det var fordi vennen gik ud fra, at Frederik havde interesse for dette, svarede han: “(...) *Det kunne godt tænkes, men det er bare du ved, de kan jo binde det der med at et knojern bruges til at slå en med. Så de kan godt binde det sammen. To og to agtigt.*” (Frederik, #188). Det forekommer at vennerne har en forestilling om, at Frederik interesserer sig for objekter forbundet med vold, fordi han netop er dømt for vold. Vi vil således argumentere for, at Frederik oplever en spill-over effekt, idet hans venner antager at Frederiks personlige interesser, er relateret til hans kriminelle fortid, idet Frederik bliver stigmatiseret som værende en voldelig person.

Flere af interviewpersonerne har således givet udtryk for, at de enten har frygtet eller oplevet at blive reduceret til deres fortid, hvorfor vi argumenterer dette som en spill-over effekt, der sker på baggrund af deres kriminelle fortid. Konsekvensen ved dette, er at de kan opleve at deres generelle morale bliver anfægtet, idet de kan opleve, at deres kriminelle fortid kan overskygge de resterende personlige aspekter, som de besidder. Dette er således endnu en faktor, som de skal tage stilling til, når de skal tilkendegive deres fortid. Ligeledes fører denne overskyggelse af andre aspekter til en risiko for kontinuerlig stempling, idet interviewpersonerne kan risikere at blive opfattet som stadig værende kriminelle.

Eclipse effekten

Ifølge Porro (2021), kan *eclipse effekten* opfattes i forlængelse af spill-over effekten. Det sker når vedkommende, bliver reduceret alene til deres kriminelle fortid, og ikke bliver taget hensyn til deres andre positive bidrag til samfundet, eller deres traumer i tidligere liv (Porro, 2021:

228). Flere af interviewpersonerne gav udtryk for, at de faktisk havde oplevet, i relation til samfundsmæssige strukturer, at blive betragtet alene ud fra deres kriminelle fortid, i relation til deres straffeattest. Dertil gav interviewpersonerne udtryk for, at de alle var bevidste om at risikere at blive stigmatiseret på baggrund af en plettet straffeattest, hvorfor flere af dem bevidst havde valgt at søge arbejde, på arbejdspladser, hvor straffeattesten ikke vil komme i betragtning. Eksempelvis fortalte Casper og Daniel:

“Jeg er uddannet slagter og der var der ikke nogen der spurgte efter straffeattest. Og også masser af andre arbejdspladser hvor jeg har været. Betonarbejde og havnearbejde og alt muligt har jeg prøvet, der er aldrig blevet spurgt efter det [straffeattesten].” (Casper, #91).

“Jamen, min formand for eksempel. Han har selv været indsat. Dem har vi en del af, eksfangere, alt sådan noget. Men i præcis håndværkerbranchen, der har vi jo alle de her gamle kriminelle, der selv har været det før, ikk? Altså, og er frisk på at give det en chance.” (Daniel, #136).

Casper og Daniel havde således den opfattelse, at de altid havde mulighed for at få arbejde, grundet deres erhvervsuddannelse. Begge havde nemlig den opfattelse af at, de arbejdspladser, hvor erhvervsuddannede i højere grad udgjorde arbejdskraften, ikke var interesseret i deres straffeattest. Derudover gav Daniel udtryk for, at han oplevede disse arbejdspladser som mere åbne over for tidligere kriminelle, og dermed: *“(...) Ikke er bange for at give folk en chance.”* (Daniel, #136). I Daniels tilfælde beskrev han hvordan hans arbejdsplads, allerede i forvejen bestod af tidligere kriminelle, hvorfor det var årsagen til, at han kunne blive genansat.

Casper fortalte under sit interview, at på trods af at han førhen ikke havde noget problem med at finde arbejde, selv under sin aktive kriminelle periode, så blev konsekvenserne af hans fortid et problem, da han efteruddannede sig til socialrådgiver: *“(...) Det [problem] blev der faktisk først, da jeg uddannede mig til socialrådgiver. Der begyndte jeg i 2001, og der skulle jeg bruge en ren straffeattest i år 2002, da jeg skulle i praktik. Og det havde jeg ikke.”* (Casper, #91). Caspers muligheder for praktikplads, afhang således af hans straffeattest, og ikke de faglige kompetencer. På trods af dette, formåede Casper alligevel at få en praktikplads, idet chefen på praktikstedet, så nogle kompetencer i ham, som overskyggede hans fortid. Frederik havde, i modsætning til Casper, oplevet at blive fravalgt ved et praktiksted, grundet hans straffeattest:

“(...) Vi er på andet semester nu, og vi skal ud og finde praktik. Der har jeg lagt mærke til at, det med at man har en straffeattest der viser noget, det er jo, så bliver de skeptiske. Jeg har faktisk fået afslag på en [praktiksted], pga. det.” (Frederik, #102).

Frederik oplevede, at han udelukkende blev afvist på baggrund af sin straffeattest, og dermed ikke blev taget hensyn til på andre aspekter. Frederik accepterede dog afslaget: *“Nej, altså det er mig der har fået mig selv ud i det her. (...)”* (Frederik, #103) hvilket kan skyldes, at han som tidligere nævnt, stadig bebrejder sig selv for sin fortid. I tråd med Frederiks fortælling om at få afslag ved et praktiksted, gav Benjamin også udtryk for, at der særligt var ét job, som han ikke kom i betragtning til, grundet sin fortid: *“(...) Især et drømmejob, (...) hvor jeg fik et afslag som var direkte begrundet med at min historik, og det var, det var skide ærgerlig”* (Benjamin, #47).

På baggrund af de ovenstående citater, forekommer det derfor således, at flere af interviewpersonerne har oplevet, som konsekvens af at have fået en plet på straffeattesten, at deres muligheder i forhold til arbejde eller praktiksøgning er blevet begrænset. Dette vil vi argumentere for, forekommer som en eclipse effekt, idet interviewpersonerne oplever kun at blive betragtet ud fra deres straffeattest, hvilket kommer til at overskygge deres kompetencer. Der bliver således hverken taget hensyn til årsagerne til den kriminelle hændelse, og de bliver alene valgt fra, hvis de har en plet på straffeattesten. Det kommer således til udtryk, at konsekvensen ved at have en plettet straffeattest, resulterer i at interviewpersoner altid skal tage hensyn til, hvorvidt de overhovedet kan tages i betragtning til stillinger, og ikke hvorvidt de har kompetencerne. På trods af at interviewpersonerne finder disse situationer frustrerende, forekommer der blandt dem, en klarhed om at disse situationer er selvforskyldt, hvorfor de ikke bebrejdede andre, end dem selv. Således forekommer det at opfattelsen af at være bebrejdellesværdige blandt interviewpersonerne, resulterer i at de accepterer at være uønsket på arbejdspladser etc., hvorfor de hverken sætter spørgsmålstegn eller føler uretfærdighed i relation til dette. Vi vil argumentere for, at konsekvenserne ved eclipsing effekten bliver, at tidligere kriminelle bevidst ikke søger ved arbejdspladser, hvor de ved at straffeattesten skal i betragtning, hvorfor de i stedet blot tager det de kan få. Dertil kan de opleve at blive fastholdt i forhold til uddannelsesniveau og arbejdsmuligheder. Der er blandt interviewpersonerne, således den opfattelse, at de kun har mulighed for at arbejde på de arbejdspladser, som ikke tager straffeattesten i betragtning.

5.5 Håndtering af konsekvenserne

Forsøg på at bryde stigmatiseringen

Under interviewene forekom det således, at flere af interviewpersonerne faktisk forsøgte at gøre op med de stigmatiseringer de kunne risikere at blive pålagt og bryde den kontinuerlige stempling. Anton gav udtryk for, at han dengang godt vidste at han blev stigmatiseret, hvorfor han i stedet valgte at bruge dette som en motivation til at forsøge at bryde disse fordomme: *“(...) Og igen så har det [risikoen for stigmatisering] nok også bare været en motivation for mig at "nu skal jeg også bare virkelig vise eller skabe et godt indtryk hos de her mennesker"”* (Anton, #45). Anton fortalte, at måden hvorpå han forsøgte at bryde den stigmatisering han kunne risikere at opleve, var ved at være mere bevidst om sin adfærd, hvorfor han: *“(...) Var meget fokuseret på at være glad og smilende og imødekommende.”* (Anton, #33; Anton, #12). Det forekom også ifølge Anton, at hans måde at håndtere det på, var den rigtige tilgang for ham, idet han gav udtryk for, at det har virket (Anton, #49).

En anden af interviewpersonerne, der på samme måde som Anton, forsøgte at håndtere stigmatiseringen, gennem sin adfærd, var Erik. Han gav udtryk for:

“Jamen, jeg håndterer det ved at prøve at give dem det bedste indtryk jeg kan. Tit kommer jeg det også i forkøbet netop ved at være ærlig. Noget folk respekterer det er at man tager ansvar, og at man er ærlig. (...) Så jeg har lært at komme folk i forkøbet og sige “jeg er nørd bare i forklædning som en bandit”. Så det er en god måde at bryde isen på.” (Erik, #98).

Erik forsøger dermed gennem en åben og ærlig tilgang omkring sin fortid, at komme den potentielle stigmatisering i forkøbet. En årsag til, hvorfor Erik fortæller, at han er en nørd forklædt som en bandit, kan skyldes at han, som tidligere nævnt, ifølge ham selv ligner en kriminel og dermed oplever en fysisk stigmatisering. Det resulterer således i, at han kan risikere at blive stemplet som ren afvigende af andre, eller stigmatiseret som kriminel, allerede ved førstehåndsindtrykket. Dette lader Erik også til at være bevidst om, hvorfor han forsøger at håndtere stigmatiseringen, ved at portrættere sig selv som harmløs.

Interviewpersonen Daniel har tidligere givet udtryk for, at han vil agere som en eksfange, hvis det er sådan andre opfatter ham. På trods af dette, forekommer det således, at han alligevel ønsker at bryde andres fordomme, og den kontinuerlig stempling han kan opleve. Det understøttes bl.a., da han gav udtryk for, at selvom han vil opføre sig som en eksfange: *“(...) Så får de også lov til at se den anden side af mig bagefter.”* (Daniel, #66). Det skyldes at

Daniel, som tidligere nævnt, ikke mener at hans dom definerer ham som person, hvorfor han også ønsker at vise dette overfor andre mennesker. Vi argumenterer således for, at Daniels reaktion, på at bryde stigmatiseringen, skyldes at han ikke ønsker at den tilsyneladende identitet opfattes som værende hans faktiske sociale identitet.

En anden af interviewpersonerne, som har formået at bryde stigmatiseringen og den kontinuerlige stempning, er Casper. Idet han videreuddannede sig til socialrådgiver og efterfølgende arbejder med udsatte unge, oplevede han pludseligt at skulle samarbejde med nogle af de socialrådgivere, som dengang hjalp ham med kontanthjælp samt nogle af de politibetjente, som havde anholdt ham. Han forklarede, i relation til dette, at han ofte oplevede: *“En del forbavelse (...), men faktisk udelukkende ikke nogen negative reaktioner. Det har jeg faktisk ikke oplevet.”* (Casper, #103). En årsag til, hvorfor Casper i dag oplever flere positive reaktioner end negative, mener vi kan forklares i forbindelse med hans karrierevalg. Casper gav tidligere udtryk for, jf. afsnit 5.3 *Oplevelse af stigmatisering*, at det var atypisk for borgere og kollegaer at møde en tidligere kriminel, der havde valgt at arbejde i det offentlige. Casper gav udtryk for, at årsagen til, hvorfor han havde valgt at beskæftige sig indenfor forebyggelsesarbejde med udsatte unge, bl.a. skyldes: *“(...) At de ikke skal vælge samme vej som mig, det er den ene ting. Men også at give dem noget livskvalitet, for at bruge et stort ord. I hvert fald noget indhold.”* (Casper, #133). Vi vil argumentere for, at Casper bryder stigmatiseringen, idet hans arbejde med udsatte unge, opfattes altruistisk, samtidig med at hans fortid forekommer atypisk på arbejdspladsen. Casper oplever dermed ofte at blive opfattet som et pragteksemplar på, hvordan en tidligere kriminel, på trods af mange års kriminalitet, kan vende sit liv om, leve et normativt liv samt bidrage til lokalsamfundet. Det kommer også i relation til, at Casper ikke har følt, at hans fortid: *“(...) Har været en barriere for det jeg har lavet. Jeg kan nærmere sige anerkendelse fra nogle af de folk.”* (Casper, #101).

Ovenstående afsnit har udlagt, de forskellige måder hvorpå vores interviewpersoner forsøger at bryde den stigmatisering de bliver pålagt, i forlængelse af deres kriminelle fortid. Det som hyppigt forekommer blandt interviewpersonerne, er således at de er mere bevidste om hvordan de skal agere overfor fremmede, når de ønsker at bryde den stigmatisering, der kan ske, når deres fortid tilkendegives. Derudover har interviewpersonerne givet udtryk for, at de oplevede at folk tillagde dem nogle karaktermæssige stigmatiseringer, som f.eks. værende upålidelige eller farlig, jf. afsnittet 5.3 *Oplevelse af stigmatisering*, hvilket de ønsker at modbevise, ved at forsøge at agere som det modsatte.

Interviewpersonernes håndtering af deres dom

Vi har ydermere været interesseret i hvordan de har taget stilling til deres fortid, samt hvordan deres håndtering af dette kommer til udtryk. Det som forekommer blandt samtlige interviewpersoner, er at på trods af at de bebrejder sig selv på visse aspekter, har de givet udtryk for, at de har accepteret deres fortid. Det som var særligt interessant, var hvordan de enten gennem valg af karriere eller personlige livsændring, forsøgte at gøre regnskab for den kriminelle fortid.

Eksempelvis gav Casper udtryk for, at han til dels kunne forsone sig med sin fortid, gennem sit arbejde med udsatte unge: *“(…) Men altså, et eller andet sted så forsoner jeg mig lidt med det på den måde at nu er jeg selv i det felt, hvor jeg prøver at gøre en indsats for nogle mennesker (…)”* (Casper, #133). Benjamin har ligeledes valgt at bruge sin fortid i forhold til sit arbejde, hvor han har udarbejdet materiale der fokuserer på nogle af de problematikker, han oplevede under sin varetægtsfængsling.⁷

Frederik gav udtryk for, at han forsøgte at gøre op med sin fortid, bl.a. ved at han: *“(…) Prøver og få det bedste ud af det liv jeg har, (…) tjene hvide penge og gøre det ordentligt og gøre det lovligt, og gå i skole. Du ved, bygge en familie, bygge et fundament for mig selv”* (Frederik, #68). Hans håndtering har således været at ændre sine prioriteringer og dermed udelukkende fokuserer på at leve et lovlydigt liv. Denne livsændring har ifølge Frederik resulteret i, at han: *“(…) Aldrig haft det så godt, som jeg har nu.”* (Frederik, #108). Vi vil således argumentere for, at Frederiks livsstilsændring bliver måden hvorpå han håndterer sin kriminelle fortid, netop ved at afholde sig fra at gentage denne.

En anden interviewperson, som også gav udtryk for at ville fokusere på at se fremad, var Daniel. Han gav udtryk for at have accepteret sin dom, på trods af, at han mener, at han ikke er skyldig. For ham handler det mere om at lægge det bag sig og: *“(…) Leve et ordentligt liv ikk? (…) jeg fokuserer på bare at komme fremad i stedet for at hænge mig, i det der har været.”* (Daniel, #84). Således bliver Daniels accept af dommen, og fokus på fremtiden, måden hvorpå han forsøger at forsone sin fortid. Erik havde under sit interview, ligeledes givet udtryk for, at han i forbindelse med at gøre regnskab for fortiden, havde en følelse af, at han blev nødt til at gøre noget positivt:

“Jeg har en overbevisning om at jeg gør noget godt inden jeg dør. Jeg har lige tilbudt en iraner der er i livsfare at blive gift med mig og få ham til Danmark. Jeg er sådan et menneske

⁷ Dette er oplysninger vi har indsamlet efter interviewet.

der, jeg skal bare have gjort nogle gode ting før jeg dør, for ellers er det ikke godt.” (Erik, #72).

Ovenstående citat viser således, at han føler en forpligtelse til at gøre noget godt, inden hans liv slutter. Det som dog var usædvanligt, var Eriks forståelse af, hvorfor han havde sådan en fortid. Han gav nemlig udtryk for, at han forbandt sine forkerte handlinger med hans personlighed. Han forklarede, at han i forbindelse med at afholde sig fra yderligere kriminelle handlinger, valgte at tage på en spirituel rejse. Det skyldes, at Erik oplevede at hans fortid også var et resultat af en “indre sort plet”:

“(...) Det er fordi jeg har en meget meget tydeligt had, et meget tydeligt område i min hjerne hvor jeg ligesom kunne føle at der bare kom ondskab, magt, grådighed alt sådan noget, faktisk i en form hvor det føltes som olie, det bliver (...) Men så har jeg den her, havde den her den her dæmon her, jeg har faktisk været på en spirituel rejse (...) hvor jeg på 10 minutter har fået 10.000 timers terapi, jeg har fået bittet den dæmon der (...) lad mig sige det sådan, jeg følte at jeg fik en splint ud af mit hoved. Og at jeg har fået fjernet den der sorte plet der.” (Erik, #68).

Erik har således forsøgt at håndtere sin fortid, gennem terapi fra den spirituelle rejse. Det som vi finder interessant, var at Erik under interviewet ikke gav udtryk for at tage ansvar for sine handlinger, og at han på trods af at han tidligere gav udtryk for at angre sine handlinger, er den eneste af interviewpersonerne som stadig begår kriminalitet. Således vil vi argumentere for, at Eriks fralæggelse af ansvar for sine handlinger, forekommer at være hans måde at håndtere sin fortid på. Det kommer bl.a. også til udtryk, da han fortalte at han opfattede sig som en “(...) pensioneret kriminel.” (Erik, #90), på trods af at han stadig bruger og sælger stoffer.

Der tegner sig således et billede af, at flere af interviewpersonerne på baggrund af deres kriminelle fortid, oplever et behov for at bidrage med noget positivt til samfundet. Flere af interviewpersonerne har givet udtryk for, at de føler et behov for at gøre regnskab med deres fortid, for at kunne forsones sig med den. Det kommer bl.a. til udtryk blandt de interviewpersoner, som enten har valgt at arbejde kriminalpræventivt, eller har valgt at prioritere et normativt liv, hvor de efter endt uddannelse kommer til at bidrage til samfundet. Således forekommer det, at de tidligere kriminelle i vores speciale, på baggrund af deres

kriminelle fortid, oplever enten at skulle forpligte sig til altruistiske handlinger, eller det normative liv.

5.6 Positive aspekter

På trods af, at størstedelen af analysen klarlægger de negative aspekter ved at være tidligere kriminel, var det til vores overraskelse, at der hos flere af interviewpersonerne var udtalelser, som vi i kodningsprocessen valgte at kategorisere som *positive aspekter*. Dette var ikke et fokuspunkt vi havde taget i betragtning og disse positive aspekter, kom således frem under interviewene som et sidespor. Eksempelvis gav Anton udtryk for, at han ikke opfattede sin fortid pralende, men mere så tilbage på det som en læringsproces: “(...) *Nej men jeg vil sige at jeg synes jeg har lært mange ting af det efterfølgende og det synes jeg faktisk ikke jeg vil være foruden.*” (Anton, #69). Det forekommer at Anton efterrationaliserer sin fortid til noget positivt, hvorfor det kan forekomme som en måde at acceptere den. Han fortalte efterfølgende, at han på daværende tidspunkt opfattede sig selv som værende mere moden, end hans jævnaldrende, på baggrund af den kriminelle fortid:

“(...) *Det giver noget hår på brystet at have prøvet noget der er lidt hårdt, (...) det har selvfølgelig styrket mig på en eller anden måde, at have prøvet det (...) [Det at] skulle prøve at tage stilling til mig selv på den måde og gøre nogle ting op med mig selv. Det tror jeg ikke at der er mange i den alder der har prøvet på det tidspunkt endnu. Så jeg følte mig nok lidt mere moden på det tidspunkt end nogle andre*” (Anton, #114).

Antons citat, tolker vi således som en måde hvorpå han forsøger at tildele sin fortid noget positivt, idet han opfatter det som værende en form for læringsproces, hvor han har modnet.

Benjamin fortalte, at han under sin varetægtsfængsling, blev positiv overrasket over, hvor mange perifere bekendte der viste deres støtte til ham (Benjamin, #29). Derudover forsøgte han at vende sin fortid til sin fordel: “(...) *Jeg har været meget åben også sådan på sociale medier, og i branchen, om hvem jeg er og hvad jeg laver (...) jeg tror også at det har åbnet nogle døre [arbejdsmuligheder].*” (Benjamin, #47). Benjamin oplevede, ligesom Casper, at den kriminelle fortid blev betragtet som en kvalifikation for det materiale, han udarbejdede på baggrund af sin tid som varetægtsfængslet. Det forekommer derfor, hos Benjamin og Casper, at deres kriminelle fortid fik et positivt aspekt, idet det blev opfattet som særlige kvalifikationer ved deres arbejdspladser.

Som tidligere udlagt, jf. 5.2 *Ændring eller manglende ændring af omgangskreds*, fortalte Daniel, at hans omgangskreds nu også bestod af andre tidligere kriminelle. Denne omgangskreds er efterfølgende blevet Daniels sikkerhedsnet, hvorfor vi tolker dette som et positivt aspekt for Daniels vedkommende. Han gav netop udtryk for, at han oplevede en særlig støtte og hjælp blandt disse personer, idet de havde en fælles forståelse af en kriminel fortid. En anden interviewperson, som formåede at se positivt tilbage på sin afsoning, var Erik. Han gav under sit interview udtryk for, at det faktisk var: “(...) *Den mest rolige tid i mit liv nogensinde*” (Erik, #48) og at det var afsoningen der: “(...) *har reddet mit liv, og det er den eneste grund til at jeg står her, hakket som en eller anden terminator, og ikke (...) er død altså.*” (Erik, #50). Frederik har oplevet, at hans dom resulterede i, at det sociale bånd til hans mor blev forstærket, idet han oplevede at de blev tættere, fordi han følte sig nødsaget til at være 100 pct. ærlig overfor hende (Frederik, #46).

Ovenstående citater viser, at selvom der har fulgt en masse negative aspekter med, ved at være tidligere kriminel, så har interviewpersonerne også oplevet positive aspekter. Det har været et overraskende fund, idet vi ikke havde medtænkt et positivt perspektiv på deres kriminelle fortid. Den kriminelle fortid forekommer således som en del af interviewpersonernes identitet, hvorfor nogle positive aspekter kan forekomme. Derudover kan tilfældet også være, at interviewpersonerne har udviklet et positivt syn på deres kriminelle fortid, idet de skulle tage stilling til noget retrospektivt. Årsagen til, hvorfor dette interessante fund om positive aspekter, kom frem i empirien, vil således blive diskuteret i nedenstående afsnit, jf. 6. *Diskussion*.

6. Diskussion

De empiriske fund vil i dette afsnit blive holdt op imod den eksisterende litteratur, som tidligere er udlagt i litteraturstudiet, med henblik på at belyse hvorvidt empirien understøtter disse. Dertil vil vi belyse, hvilke områder der kunne være interessante for fremtidig forskning. Slutteligt vil vi diskutere brugen af teorien, i relation til analysen.

6.1 Analysens resultater i forhold til tidligere forskning

Det forekommer således, at interviewpersonerne har formået at håndtere mange af de uformelle straffe, som er kommet på baggrund af den formelle straf. Samtlige interviewpersoner gav netop udtryk for, at de ikke oplevede store vanskeligheder angående boligsituation, beskæftigelse og gæld etc. efterfølgende, idet det forekom, at de havde et stærkt netværk, hvor de kunne hente hjælp fra. Litteraturen viser, at graden af de uformelle straffe i relation til beskæftigelse, stiger jo længere tid vedkommende har været indsat (Olesen, 2011: 3). En forklaring på, hvorfor interviewpersonerne ikke forekommer at have et problem med dette, kan skyldes deres forholdsvise milde straffe. Flere af interviewpersonerne har fået en betinget dom, hvorfor de kun har afsonet varetægtsfængsling. Dertil forekommer det særligt, at de uformelle straffe er varierende, alt afhængig af vedkommendes netværk og sociale status, før den formelle dom (Tranæs 2008: 24). Denne sammenhæng forekommer ligeledes i specialets empiri, idet interviewpersonerne har formået at benytte deres stærke sociale netværk, til at håndtere mange af de uformelle straffe. En af årsagerne til, hvorfor størstedelen af interviewpersonerne forekommer at have et stærkt netværk, kan komme på baggrund af vores interviewpersonsudvælgelse. Da vi er kommet i kontakt med flere af dem, igennem lovlydige bekendte, kan det derfor diskuteres, hvorvidt denne gruppe repræsenterer en særlig type af tidligere kriminelle. Flere af interviewpersonerne var nemlig resocialiseret, i den forstand, at de allerede levede et normativt liv, på det tidspunkt vi interviewede dem, hvorfor dette kan have haft en indvirkning på oplevelsen af de uformelle straffe. Det kan derfor diskuteres, hvorvidt deres sociale netværk har haft en væsentlig rolle i interviewpersonernes resocialisering i samfundet. Det forekommer netop, at den hjælp de har fået fra deres sociale netværk, har mindsket graden af de uformelle straffe, således at de ikke har oplevet dem som en større konsekvens, efter deres løsladelse.

Den uformelle straf, som interviewpersonerne gav udtryk for, var den mest problematiske var stigmatisering, idet de oplevede stadig at skulle tage stilling til dette. Det kom frem, at de har eller stadig oplever at blive stigmatiseret på baggrund af deres kriminelle

fortid, hvilket ligeledes understøtter flere forskningsstudier på området, der konkluderer at tidligere kriminelle bliver stigmatiseret (Chui & Cheng, 2013; Baffour et. al., 2021; Ricciardelli & Mooney, 2019). På trods af, at alle interviewpersonerne gav udtryk for at opleve en stigmatisering, var det særligt interessant, hvordan den forekom varierende. I analysen udlægger vi således kriminalitetsformen som årsagen til, hvorfor stigmatiseringen blandt interviewpersonerne opleves varierende. Generelt forekommer det blandt interviewpersonerne, at der hersker en konsensus om, at alle kriminelle handlinger ikke kan ligestilles. Eksempelvis blev sædelighedskriminalitet blandt interviewpersonerne, opfattet som værende mindre tolerant, end berigelseskriminalitet. Det forekommer at spejle sig i samfundets opfattelse af, men hvorvidt interviewpersonernes opfattelse faktisk kommer på baggrund af egne personlige holdninger, eller grundet den gængse opfattelse i samfundet, kan vores empiri ikke belyse. På trods af at flere studier og vores speciale understøtter opfattelsen af, at tidligere kriminelle risikerer at blive stigmatiseret, kan det således diskuteres hvorvidt graden af stigmatisering hænger sammen med den begåede kriminalitetsform. Det forekommer netop, at oplevelsen af stigmatiseringen blandt interviewpersonerne ikke er ensformig, hvorfor vores analytiske fund ligger op til, at der er en sammenhæng mellem den begåede kriminalitetsform og graden af stigmatiseringen.

Udover kriminalitetsformen som en forklaring på interviewpersonernes oplevelse af varierende stigmatisering, fremkom det under analysen, at etnicitet også havde en betydning. I vores analyse kom det frem, at én af interviewpersonerne oplevede at blive stigmatiseret på baggrund af sin fortid, men at denne stigmatisering var i tæt sammenspil med hans etnicitet. Han havde ligeledes svært med at skelne mellem hvorvidt stigmatiseringen kom på baggrund af den kriminelle fortid, eller hans etniske baggrund. Vedkommende gav udtryk for, at han oplevede at danskerne var stigmatiserende over for grønlændere, hvilket ifølge litteraturen har en indvirkning på vedkommendes risiko for kriminalitet (Qvotrups et al., 2019). Litteraturen viser, at stigmatisering af etniske minoriteter, kan øge risikoen for at begå kriminalitet, hvorfor det kan diskuteres hvorvidt interviewpersonens tribale stigmatisering kan have en effekt på hans recidivrisiko. Det kan således diskuteres, hvorvidt tidligere kriminelle fra etniske minoriteter, oplever at være mere udsatte i forhold til stigmatisering.

Et andet fund fra analysen, var interviewpersonernes oplevelse af begrænsning i forhold til beskæftigelse og uddannelse, på baggrund af en plettet straffeattest. Flere af interviewpersonerne gav udtryk for, at de havde oplevet at blive sorteret fra, netop på grund af deres straffeattest og ikke deres kvalifikationer. Dette fund understøtter ligeledes tidligere

forskning, hvor de tidligere kriminelle oplever at blive diskrimineret på baggrund af deres straffeattest (Turney et al., 2013; Ricciardelli & Mooney, 2019). Ligeledes forekommer denne negative holdning om tidligere kriminelle, blandt den danske befolkning. Det kommer bl.a. til udtryk i Det Kriminalpræventive Råds rapport (2013), samt Analyse Danmarks undersøgelse (Westh, 2018), der udlægger danskerne ikke ønsker hverken ansætte med tidligere kriminelle. Der hersker således en diskurs om at de tidligere kriminelle er uønskede på arbejdspladser, hvilket kan komme på baggrund af den karaktermæssige stigma, der affødes af deres plettet straffeattest. Interviewpersonernes uddannelse- og arbejdsmuligheder bliver dermed begrænset på grund af deres *straffeattest*, og ikke deres kvalifikationer, hvorfor man kan diskutere hvorvidt dette resulterer i en form for strukturel diskrimination. Personer uden en plettet straffeattest, skal således kun tage hensyn til, hvorvidt de er kvalificeret til stillingen, hvor imens tidligere kriminelle med en plettet straffeattest, konsekvent skal tage hensyn til, hvorvidt de overhovedet kan komme i betragtning i første omgang. De tidligere kriminelle med en plettet straffeattest, har således ikke de samme muligheder, idet en ren straffeattest vægtes højere, og dermed bliver deres kvalifikationer negligeret. Det kan derfor diskuteres, hvorvidt de tidligere kriminelle kan opleve at være andenrangsborgere, idet de ikke ligestillet med personer uden en plettet straffeattest. Dertil risikerer de tidligere kriminelle, i forbindelse med at søge arbejde, også at skulle tilkendegive deres tabubelagte fortid, hvilket kan være grænseoverskridende. De risikerer dermed at skulle dele en ekstrem personfølsom information med arbejdsgivere, som ikke nødvendigvis vil tage dem i betragtning i første omgang. Dette kan dermed resultere i, at de tidligere kriminelle bevidst kun vælger at søge arbejde, ved arbejdsgivere der ikke kræver en ren straffeattest, netop for ikke at skulle tilkendegive deres kriminelle fortid samt undgå en risiko for afvisning.

Når straffeattesten er afgørende for, hvorvidt de kan blive taget i betragtning, udelukker det en masse potentielle arbejdspladser/uddannelser, hvor de ellers besidder de faglige kompetencer. Det kan derfor diskuteres, hvorvidt denne form for strukturel diskriminering, resulterer i en skæv fordeling, i den forstand, at den fastholder tidligere kriminelle i specifikke brancher, hvor straffeattesten ikke har en betydning. Dermed reduceres deres muligheder for succes ved stillinger, hvor straffeattesten skal i betragtning, idet deres faglige kompetencer tilsidesættes, hvilket også kan resultere i, at tidligere kriminelle i stedet, ender i samme branche, eller ved lignende arbejdspladser. Det forekommer nemlig i empirien, at en af interviewpersonerne har den opfattelse af, at størstedelen af hans kollegaer på arbejdspladsen består af tidligere kriminelle. Dette kan således være et resultat af en strukturel diskriminering,

hvor tidligere kriminelle vælger at søge beskæftigelse det samme sted. Et positivt aspekt ved at de finder sammen, kan være at de undgår at blive stigmatiseret, fordi de omgås med lignende personer. Litteraturen viser, at tidligere kriminelle netop kan opleve en form for solidaritet mellem hinanden (Kyprianides et. al., 2019: 289), og at det forekommer mindre stigmatiserende at være kriminel, hvis de alligevel udgør overtaget (Tranæs, 2018: 138). De kan dermed opleve en forståelse og støtte i relation til deres fortid, hvilket kan være forebyggende i forhold til recidiv. Derimod kan man også diskutere, hvorvidt denne samling af tidligere kriminelle i stedet resulterer i en form for prisonisering (Minke 2012, 22), hvor de i stedet deler deres kriminalitetserfaringer med hinanden, og bliver dygtigere kriminelle. Som tidligere belyst, forekommer der en sammenhæng mellem stigmatisering og kriminalitetsformen, idet graden af stigmatisering forekommer som varierende på baggrund af den begåede kriminalitet. På trods af kriminelle handlinger ikke opfattes som værende lige, oplever tidligere kriminelle at blive ligestillet. Således kan tidligere kriminelle opleve at de generaliseres, i stedet for at blive set som individuelle personer, da empirien har vist at der netop forekommer en sammenhæng mellem kriminalitetsformerne og stigmatisering.

I forlængelse med stigmatisering, var et opsigtsvækkende fund, at flere af interviewpersonerne opfattede sig som værende bebrejdesværdige. I analysen gav flere af interviewpersonerne udtryk for, at de bebrejdede sig selv, og samtidig at de accepterede at andre bebrejdede dem. Dertil gav flere af interviewpersonerne udtryk for, at de har haft negative oplevelser med samfundet efterfølgende, enten i form af udstødelse, eller anderledes behandling. Dette fund understøtter ligeledes litteraturen på området, der viser, at disse negative oplevelser forekommer problematiske blandt tidligere kriminelle, hvor netop udstødelse samt skam- og skyldfølelse er nogle af de elementer der også forekommer i eksisterende forskning (Chui & Cheng, 2013; Baffour et. al. 2021; Kyprianides et al., 2019). Det er således interessant, hvorvidt interviewpersonernes følelse af at skulle bidrage positivt til samfundet, sker på baggrund af selvbefejdelsen. Samtlige af interviewpersonerne gav nemlig udtryk for, at de efter deres afsoning eller varetægtsfængsling, har fået et ønske om at bidrage positivt til samfundet. Det lægger således op til diskussion, hvorvidt denne følelse af at ville gøre noget godt, sker på grund af den skam og skyldfølelse de oplever på baggrund af den kriminelle fortid. Der kan muligvis forekomme en sammenhæng mellem disse, men dette er ikke blevet belyst i specialet.

Et yderligere uventet fund i vores analyse, var hvordan interviewpersonerne gav udtryk for positive aspekter i forbindelse med deres kriminelle fortid. Idet specialet er en retrospektiv

undersøgelse, kan det diskuteres hvorvidt disse aspekter er kommet frem, på baggrund af en efterrationalisering. Det forekommer for os, at interviewpersonerne i et forsøg på at rationalisere deres fortid, tildeler positive aspekter til den kriminelle periode, således at der en accept af, at de til dels kan affinde sig med deres fortid. Hvorvidt det faktisk skyldes en efterrationalisering, eller om dette kan være begrundet i interviewpersonernes omstændigheder, kan diskuteres. Idet flere af interviewpersonerne efter deres fortid, nu lever et normativt liv, kan dette resultere i at de mere tilbøjelige til at acceptere den kriminelle fortid, fordi de måske antager at de gjort regnskab for dette, i forbindelse med at bidrage til samfundet gennem normative handlinger. Således kan det diskuteres, hvorvidt resultaterne i specialet ville have været præget af flere negative perspektiver, hvis vi havde interviewet personer, der stadig sad fængslet eller lige var blevet løsladt, idet deres erindringer af oplevelserne sandsynligvis ville være tydeligere i hukommelsen, og derfor muligvis mindre efterrationaliseret.

6.2 Begrænsninger i forhold til teoribrug

Hirschis teori om de sociale bånd, har været en af de anvendte teorier i forbindelse med at analysere empirien. Teorien skulle således perspektiveres til empirien, med henblik på at forstå, hvorfor interviewpersonerne ifølge dem selv, havde valgt at stoppe med at begå kriminalitet og leve et normativt liv. Selvom Hirschis teori virkede oplagt i visse af interviewpersonernes oplevelser, stod det klart for os under analysen, at teorien ofte ikke passede ind i alle omstændigheder. En årsag til, hvorfor, perspektivet om de sociale bånd, ikke har passeret ind i mange af interviewpersonernes oplevelser, kan være på grund af Hirschis manglende fokus på selve elementerne i de sociale bånd. Hirschi fokuserer kun på hvorvidt båndene er stærke eller svage, og ikke hvorvidt de sociale bånd faktisk er medvirkende til kriminalitet. Dette tilfælde forekom netop flere steder i analysen, hvor interviewpersonernes sociale bånd *attachment*, stadig forekom stærk mellem kernefamilien og vennerne, men at vennernes kriminelle tendenser blev vægtet højere, og således resulterede i at interviewpersonen også begik kriminalitet. Dermed viser fundene i analysen, at stærke sociale bånd faktisk i første omgang også kan være årsagen til, hvorfor personer begår kriminalitet. Det kan derfor diskuteres, hvorvidt Hirschis teori om de sociale bånd, kan forekomme modsigende, idet den i vores analyse bliver årsagen til, hvorfor interviewpersonerne vælger at begå kriminalitet. Teorien kan således forekomme forsimplet, i den forstand, at den ikke har været mulig at perspektivere til flere af interviewpersonernes fortællinger i specialet.

Nogle af de analytiske fund, som specialet også fremlagde, var bl.a. interviewpersonernes håndtering af deres kriminelle fortid. I forlængelse af dette, kan det diskuteres hvorvidt flere af interviewpersonerne gjorde brug af såkaldte neutraliseringsteknikker. Flere af interviewpersonernes forskellige begrundelser på, hvorfor de havde valgt at acceptere deres fortid, kom som oftest til udtryk ved at de forsøgte at rationalisere deres kriminelle handlinger. Eksempelvis gav en af interviewpersonerne udtryk for, at han blev kriminel, fordi han altid var blevet opfattet sådan, og at den sorte plet i hjernen var roden til alle hans onde gerninger. Andre interviewpersoner mente, at det var omgangskredsen, som havde resulteret i at de havde begået kriminalitet. Neutraliseringsteknikkerne var ikke noget vi umiddelbart havde taget i betragtning, eftersom vi ikke havde en intention om at spørge ind til den kriminelle handling. Deres brug af neutraliseringsteknikkerne kom dog kom i forbindelse med de spørgsmål der omhandlede deres egen accept af fortiden, hvorfor dette kan være et resultat af en efterrationalisering af deres kriminelle fortid.

7. Konklusion

Dette speciale har belyst, at der kan være mange forskellige årsager til hvorfor tidligere kriminelle har valgt at forlade den kriminelle levevej. En af de faktorer, som gentagne gange optræder blandt de tidligere kriminelle i dette speciale, er ønsket om at etablere et normativt liv, på baggrund af en påvirkning fra det sociale netværk. Derudover viser specialet, at de tidligere kriminelle efterfølgende afholder sig fra kriminalitet, på baggrund af forstærkede sociale bånd. På trods af dette, har specialet belyst, hvordan tidligere kriminelle som er opvokset i lovlydige hjem, stadig kan begå kriminalitet, fordi de samtidig havde etableret stærke relationer med kriminelle. Dertil viser specialet, at tidligere kriminelle efterfølgende kan vælge at vægte de lovlydige relationer, hvorfor dette kan resultere i, at de kan afholde sig fra kriminalitet, på trods af at de stadig omgås med kriminelle. Deres sociale netværk forekommer derfor at være mere omfattende, idet deres omgangskreds kan bestå af kriminelle, uden at de selv begår kriminalitet. Specialet viser, at de tidligere kriminelle på baggrund af den formelle straf, efterfølgende oplever at stå med uformelle straffe. Graden af den uformelle straf forekommer dog at være afhængig af de tidligere kriminelles sociale status samt netværk.

Dertil kan vi konkludere, at de tidligere kriminelle der har et stærkt socialt netværk, i mindre grad oplever store vanskeligheder i forbindelse med de uformelle straffe, henholdsvis beskæftigelse, gæld og bolig. Derimod har specialet belyst, at valget om at forlade det kriminelle liv afføder stigmatiseringen som konsekvens, hvilket forekommer at være en af de større konsekvenser som de tidligere kriminelle oplever. De oplever således at skulle tage stilling til stigmatisering/stempling fra samfundet, resten af deres liv, hvorfor de forsøger at skjule deres fortid. Dertil forsøger de tidligere kriminelle, særligt gennem deres adfærd, at bryde stigmatiseringen, idet de oftest erfarer at det ikke altid er muligt at holde den kriminelle fortid hemmeligt. På trods af, at de tidligere kriminelle giver udtryk for at opleve stigmatisering, belyser specialet hvordan graden af stigmatisering forekommer at være afhængig af hvilken form for kriminalitet de har begået. Således forekommer det, at alle kriminelle handlinger ikke kan ligestilles, idet visse kriminalitetsformer opfattes som værende mindre tolerante. Graden af stigmatisering viser ligeledes at påvirke tidligere kriminelles adfærd, idet interviewpersonerne gav udtryk for, at de særligt var opmærksomme på, ikke at leve op til de fordomme der hersker om tidligere kriminelle. Omvendt påvirkede stigmatiseringen nogle af de tidligere kriminelle, således at de som reaktion, valgte at leve op til de fordomme, hvorfor de endte med blive en selvpfyldende profeti.

Yderligere har dette speciale givet indsigt i, hvordan tidligere kriminelle oplever at blive diskrimineret på baggrund af deres plettede straffeattest, hvilket understøtter den eksisterende litteratur på området. De tidligere kriminelle oplever således, at den plettede straffeattest overskygger alt, hvorfor deres faglige kompetencer bliver negligeret. Dette kan resultere i en skæv fordeling på arbejdspladser, således at tidligere kriminelle kun vælger at søge bestemte steder. På trods af, at tidligere kriminelle oplever at blive diskrimineret på baggrund af deres straffeattest, kan specialet konkludere, at nogle tidligere kriminelle faktisk også oplevede muligheden for at udnytte deres kriminelle fortid, i forbindelse med at finde arbejde. Den kriminelle fortid forekom i særlige tilfælde at blive anset som værende en faglig kompetence. Overordnet forekommer det dog, at der ikke bliver taget stilling til, hvad de tidligere kriminelle har begået, idet de bliver fravalgt, udelukkende på baggrund af, at deres straffeattest ikke er ren. Derfor ville det være interessant for fremtidig forskning at belyse, hvorvidt der faktisk forekommer en strukturel diskrimination af tidligere kriminelle, samt om dette påvirker deres risiko for recidiv. Ligeledes kunne det være relevant at undersøge, hvorvidt arbejdspladser i stedet bør tage stilling til den enkelte tidligere kriminelle, og ikke ligestille vedkommendes handlinger, med alle kriminelle handlinger.

De tidligere kriminelle i specialet, har givet udtryk for, at de ofte bebrejder dem selv på baggrund af deres kriminelle fortid, samtidig med at de giver udtryk for at acceptere andres bebrejdelse af dem. I forlængelse heraf har de givet udtryk for at føle en vis pligt til at gøre noget godt for samfundet, hvilket kan forekomme at være i relation til deres oplevelse af skyld og skam, på baggrund af den kriminelle fortid. Det kan derfor også være interessant at undersøge, hvorvidt der faktisk er en sammenhæng mellem tidligere kriminelles oplevelse af skyld/skam og deres valg og handlinger i forbindelse med at ville bidrage positivt til samfundet.

Specialet har således udlagt, hvordan stigmatisering/stempling og bebrejdelse er nogle af de konsekvenser der affødes af en kriminel fortid. Yderligere har specialet belyst, hvordan disse konsekvenser, påvirker interviewpersonernes adfærd, opfattelse af sig selv, og begrænser deres beskæftigelsesmuligheder.

Litteraturliste

ACLU, (2015). *Overcrowding and Overuse of Imprisonment in the United States*. American Civil Liberties Union Foundation

Agan, A. & Starr, S. B. (2017). The Effect of Criminal Records on Access to Employment *American Economic Review: Papers & Proceedings* 2017, 107(5): (s. 560–564)

Anklagemyndigheden (2022). Dom. Lokaliseret d. 2/3 2022 på <https://anklagemyndigheden.dk/da/dom-sigtet>

Atherton, A. & Elsmore, P. (2007). “Structuring qualitative enquiry in management and organization research – A dialogue on the merits of using software for qualitative data analysis”. *Qualitative Research in Organizations and Management: An International Journal*, 2 (1), (s. 62-77)

Baffour, F. D., Francis, A. P. Chong, M. D. Harris, N. & Baffour, P. D. (2021). Perpetrators at First, Victims at Last: Exploring the Consequences of Stigmatization on Ex-Convicts’ Mental Well-Being. *Criminal Justice Review* (2021), Vol. 46(3) (s. 304-325) SAGE Publications, Inc

Becker, H. S. (1963). Outsiders & Kinds of Deviance and Sequential Model I: Becker, H. S. (1963). *Outsiders - Studies in the sociology of deviance* (s. 1-39). New York: The Free Press

Bengtsson, T. T. & Mølholt, A. (2020). Anonymisering i kvalitative Undersøgelser. I: Petersen, K. E. *Forskning med børn og unge: etik og etiske dilemmaer* (s. 193-209). København: Hans Reitzels Forlag

Brinkmann, S. (2012). Forståelse og fortolkning I: Jacobsen, M. H., Lippert-Rasmussen, K. & Nedergaard, P. *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning* (s. 69-98). København: Hans Reitzels Forlag

Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2009). *Kvalitative metoder*. København: Hans Reitzels Forlag

Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (red.) (2015). *Kvalitative metoder*. København: Hans Reitzels Forlag

Chui, W., & Cheng, K. (2013). The Mark of an Ex-Prisoner: Perceived Discrimination and Self-Stigma of Young Men after Prison in Hong Kong. *Deviant Behavior*, 34(8), (s. 671-684). Taylor & Francis Group

Clement, S. L. (2017). I respondentens sted: Forståelse, viden og hukommelse. I: Frederiksen, M., Gundelach, P., & Nielsen, R. S. (2017). *Survey: Design, stikprøve, spørgeskema, analyse* (s. 101-114). København: Hans Reitzels Forlag.

Danmarks Statistikbank, (2022a). *Skyldige personer i alderen 15-79 år efter køn, alder og oprindelsesland*. Lokaliseret d. 16/2 2022 på <https://www.statistikbanken.dk/20338>

Danmarks Statistikbank, (2022b). *Informationer vedrørende statistik for dømte personer*. Lokaliseret d. 16/2 2022 på <https://www.dst.dk/da/Statistik/dokumentation/statistikdokumentation/doemte-personer>

Danmarks Statistik (2020). *Kriminalitet 2019*. Lokaliseret d. 18/2 2022 på <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyheder-analyser-publ/Publikationer/VisPub?cid=29815>

Danske Love (2022a). *Straffeloven §51*. Lokaliseret d. 5/2 2022 på <https://danskelove.dk/straffeloven/51>

Danske Love (2022b). *Straffuldbyrdsloven §3*. Lokaliseret d. 5/2 2022 på <https://danskelove.dk/straffuldbyrdsloven/3>

Davis, L. M., Bozick, R., Steele, J. L., Saunders, J., & Miles, J. N. V. (2013). *Evaluating the Effectiveness of Correctional Education: A Meta-Analysis of Programs That Provide Education to Incarcerated Adults*. RAND Corporation.

Det Kriminalpræventive Råd (2013). *Danskernes forestilling om kriminalitet*. Epinion

Det Kriminalpræventive Råd (2017) *Vi kan bruge pengene bedre*. Lokaliseret d. 12/2 2022 på <https://dkr.dk/nyheder/2017/mar/vi-kan-bruge-pengene-bedre>

Euser, A. M., Zoccali, C., Jager, K. J. & Dekker, F. W. (2009). Cohort Studies: Prospective versus Retrospective. I: *Nephron Clin Pract* (s. 214–217). Basel: S. Karger AG

Fazel, S. & Wolf, A. (2015). A Systematic Review of Criminal Recidivism Rates Worldwide: Current Difficulties and Recommendations for Best Practice. *PLoS ONE* 10(6): e0130390.

Goffman, E. (2009). Stigma og social identitet. I: Goffman, E. *Stigma - om afvigerens sociale identitet* (s. 43-82). Samfundslitteratur.

Gowan, T. (2002). The nexus: Homelessness and incarceration in two American cities. *Ethnography*, December 2002, Vol. 3, No. 4, Special Issue: 'In and out of the belly of the beast: Dissecting the prison (December 2002) (s. 500-534). SAGE Publications, Ltd.

Harrits G. S., Pedersen, C. S., Halkier, B. & Møller A. M. (2012). Indsamling af interviewdata. I: Hansen, K. M., Andersen, L. B. & Hansen, S. W. (red). *Metoder i Statskundskab* (s.145-172). København: Hans Reitzels Forlag

Harrits G. S., Pedersen, C. S., Halkier, B. & Møller A. M. (2020). Indsamling af interviewdata. I: Hansen, K. M., Andersen, L. B. & Hansen, S. W. (red). *Metoder i Statskundskab* (s. 180-212). København: Hans Reitzels Forlag

Harste, G. & Mortensen, N. (2013). Sociale samhandlingsteorier. I: Andersen, H. & Kaspersen, L. B. *Klassik og moderende samfundsteori* (s. 217-250). København: Hans Reitzels Forlag

Hirschi, T. (2017). A Control Theory of Delinquency I: Hirschi, T. *Causes of Delinquency*. (s. 16-34). Taylor & Francis Group

Horgan, J. G. (2012) Interviewing the terrorists: Reflections on fieldwork and implications for psychological research. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, Vol. 4(3), (s. 195–211).

Jakobsen M. L. F. (red.) (2020). "Kvalitativ analyse: kodning" I: Hansen, K. M., Andersen, L. B. & Hansen, S. W. (red.). *Metoder i Statskundskab* (s. 212- 227). København: Hans Reitzels Forlag

Jensen, S. Q. (2018). Etnografi som kriminologisk metode – Deltagelse, indlevelse og potentielle problemer i studier af samfundets skyggeside. I: Hansen, K. M., Andersen, L. B. & Hansen, S. W. *Metoder i kriminologi* (s. 173–200). København: Hans Reitzels Forlag.

Järvinen, M. (2005). Interview i en interaktionistisk begrebsramme. I: M. Järvinen og N. Mik-Meyer (red.), *Kvalitative metoder i et interaktionsitisk perspektiv* (side 27-48). København: Hans Reitzels Forlag

Kriminalforsorgen (2022). *Afsoning af fængselsdom*. Lokaliseret d. 23/2 2022 på <https://www.kriminalforsorgen.dk/straf/faengsel/afsoning-af-faengselsdom/>

Kriminalforsorgens Statistik (2020). Statistik. Lokaliseret d. 23/2 2022 på [kriminalforsorgen.dk/wp-content/uploads/2022/02/kriminalforsorgens-statistikberetning-2020-aa.pdf](https://www.kriminalforsorgen.dk/wp-content/uploads/2022/02/kriminalforsorgens-statistikberetning-2020-aa.pdf)

Krosnick, J. A. (1991). Response Strategies for Coping with the Cognitive Demands of Attitude Measures in Surveys. *Applied Cognitive Psychology*, Vol. 5, (s. 213-236)

Kvale, S. & Brinkmann, S. (red.) (2015). *Interview; Det Kvalitative Forskningsinterview som Håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag

Kyprianides, A., Easterbrook M. J. & Cruwys, T. (2019). "I changed and hid my old ways": How social rejection and social identities shape well-being among ex-prisoners. *Journal of Applied Social Psychology* (s. 283-294). Wiley

Lappi-Seppälä, T. & Tonry, M. (2011). Crime, Criminal Justice, and Criminology in the Nordic Countries. *Crime and Justice*, Vol. 40, No. 1, Crime and Justice in Scandanavia (August 2011), (s. 1-32)

Magne, N. (2022). *Prospektiv og retrospektiv*. Lokaliseret d. 6/5 2022 på <https://tidsskriftet.no/2016/06/sprakspalten/prospektiv-og-retrospektiv>

Minke, L. K. (2012). Litteraturgennemgang af undersøgelser om prisonisering. I: Minke, L. K. *Fængslets indre liv* (s. 21-40). Jurist- og Økonomforbundets Forlag

O'Connell, D. J. (2003). Investigating latent trait and life course theories as predictors of recidivism among an offender sample. *Journal of Criminal Justice* 31 (s. 455-467). Pergamon

Olesen, A. (2011). Reaktionen på "kærlige krav": ledighed og kriminelle kundskaber i en noget-for-noget tid. *Juridiske Emner ved Syddansk Universitet 2011* (s. 199-222). Djøf Forlag.

Olesen, A. (2021). *Vejen ud af kriminalitet bliver svær*. (Juli 2021 udg.) TremmeTjek.

Porro, C. (2021). Criminal Blame, Exclusion and Moral Dialogue. *Criminal Law and Philosophy* (2021) (s. 223–235)

Qvotrup, S., Klement, C., Nielsen, T. R., & Vitus K. (2019). *Kriminalitet og etniske minoriteter Del II - en kortlægning af årsagsforklaringer*. Det Kriminalpræventive Råd

Ricciardelli, R. & Mooney, T. (2019). The decision to disclose: Employment after prison. *Journal of Offender Rehabilitation*. 57. 1-24. (s. 343-366)

Riis, O. (2012). Kvalitet i kvalitative studier. I: Jacobsen, M.H. & Jensen, S.Q. (red.), *Kvalitative udfordringer* (s. 345-374). København: Hans Reitzels Forlag.

Røndal, M. L. (2013). *Danskerne vil ikke arbejde sammen med tidligere kriminelle*. Lokaliseret d. 5/2 2022 på <https://www.etik.dk/forbrydelse-og-straf/danskerne-vil-ikke-arbejde-sammen-med-tidligere-kriminelle>

Skardhammar, T. & Telle, K. (2012) Post-release Employment and Recidivism in Norway. *Journal of Quantitative Criminology*, December 2012, Vol. 28, No. 4 (December 2012), (s. 629-649). Springer

Socialstyrelsen (2012). *Veje ind og ud af kriminalitet - Tidligere kriminelle unges erfaringer*.
Danmark: Damgaard-Jensen

Tapley, M. & Clubb, G. (2019). The Role of Formers in Countering Violent Extremism. *Policy Brief*. The Hague: ICCT

Tranæs, T. (2008). Forord. I: Tranæs, T. & Geerdsen, L. P. *Forbryderen og samfundet - livsvilkår og uformel straf* (s. 9-11) Danmark: Gyldendal

Tranæs, T. (2008). Samfund, kriminalitet og straf. I: Tranæs, T. & Geerdsen, L. P. *Forbryderen og samfundet - livsvilkår og uformel straf* (s. 15-34) Danmark: Gyldendal

Tranæs, T. (2008). De kriminelles tilknytning til arbejdsmarkedet – før og efter straf. I: Tranæs, T. & Geerdsen, L. P. *Forbryderen og samfundet - livsvilkår og uformel straf* (s. 113-138) Danmark: Gyldendal

Tranæs, T. & Geerdsen, L. P. (2008). Fører arbejdsløshed til kriminalitet? I: Tranæs, T. & Geerdsen, L. P. *Forbryderen og samfundet - livsvilkår og uformel straf* (s. 67-81) Danmark: Gyldendal

Turney, K., Lee, H. & Comfort, M. (2013). Discrimination and Psychological Distress Among Recently Released Male Prisoners. *American Journal of Men's Health* 7(6) (s. 482–493). SAGE Publications, Inc

Turney, K., Wildeman, C. & Schnittker, J. (2012). As Fathers and Felons: Explaining the Effects of Current and Recent Incarceration on Major Depression. *Journal of Health and Social Behavior*, December 2012, Vol. 53, No. 4 (December 2012), (s. 465-481). American Sociological Association

Warner, K. & Schmitt, J. (2011). Ex-offenders and the labor market. *The Journal of Labor and Society*

Westh, A. (2018). *Denne type kollega vil vi absolut ikke arbejde sammen med*. Lokaliseret d. 18/2 2022 på <https://fagbladet3f.dk/artikel/denne-type-kollega-vil-vi-absolut-ikke-arbejde-sammen-med>

Worral, J. L., (2004). The effect of three-strikes legislation on serious crime in California. *Journal of Criminal Justice* 32 (2004) (s.283 – 296). Amsterdam: Elsevier Ltd.

Åkerstrøm, M. & Wästerfors, D. (2018). Kvalitative interviews - praktiske råd og analytiske muligheder. I: Jacobsen, M. H. (red.) *Metoder i Kriminologi* (s. 141-171). København: Hans Reitzels Forlag